

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1652-1663**

Liber XXXV. Octauum Decalogi Præceptum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80586](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-80586)

LIBER XXXV.
OCTAVVM DECALOGI.
PRÆCEPTVM.

DRÆCEPTVM octauum Non falsum testimonium dices prohibet proximorum iniurias in iudicio, & extra iudicium aduersas proximum & dictis, & factis. In praesenti geram sermonem de verborum iniurias extra iudicium proximo illatis: unde de Detractione, ac contumelia; de honore ac dedecore, de infamia & bona fama, de iudicio temerario, suspitione, Mendacio, & susurratione nonnulla pacifcus innuam, plura pugnax expendam. Verum de peccatis, quæ in iudicio à iudice, Tabellione, Teste, Reo, aliisque personis, ex quibus iudicium externum constituitur, committuntur, volum. io. vobis de statu seculari sermo procedet, Deo auspice tractationem insti- tuam.

S E C T I O P R I M A.

De Præcepto Octavo receptiones absque lite Sententia.

C A P V T I.

De Fama, & Infamia: de Honore, ac Dedecore generatim.

Quatuor proximum infamandi species.

DLVRIMAE sunt aliquem infamandi species, quæ quidem ad quatuor præcipuas reducuntur, nempe ad Detractionem, contumeliam, iudicium temerarium, & Infamacionem. Hi sunt quatuor præcipui infamandi modi. Premittam, quid sit Fama & honor, ut innotescat, quanta in unaquaque harum specierum malitia insit; apparent enim magis contraria ex contrario oppositione.

Fama: infamia: de- ficit.

Fama igitur sic Theologi describunt: Est bona multorum estimatio de aliquo conceptu circa eius vitam, & mores. E contrario Infamia est mala multorum estimatio de aliquo conceptu circa eius vitam & mores. Consistunt formaliter

fama & infamia in iudicio & estimatione inter hominum bona vel mala circa aliquem, eiusque vitam, ac mores. Porro infamia non solum virtutis, & male factis publicè gestis, sed etiam frequenter per peccatum Detractionis contrahitur. *Tolet. l. 5. c. 6. 3. Sotus l. 5. de iust. q. 9. a. 1. & alij communiter.*

In vrgo Honor est testificatio quedam bona opinione, & excellentia alterius verbis, vel signis. Quid honor externis facta. magis autem signis, quam verbis. Consitit. Verbis quidem, ut cum quis aliquem honorificè effert, vocitando etim prudentem, sapientem, nobilem, virtute prædictum; signis vero, vt in gesticulationibus, corporis submissione, inclinacione capitis, &c. Cum enim homines volunt honoris testimonium excellenter sua publicè cupiunt exhiberi. D. Tho. 1. 2. q. 103. a. 1. ad 1. & a. 2. ad 1. Caiet. ibi. Thomistæ, & alij communiter.

Dedecus autem est testificatio male opinione, vel pessima estimationis alicuius hominis verbis, vel signis, & magis signis, quam verbis manifestata. Unde si quis virum fuste cedat animo de honestandi illum, seu honorem auferendi, & similiter verbis iniuriosis eodem animo offendat;

ESCOBAR
Theol. Mor.
Tom. III. IV.
EIV

358 Theologiae Moralis. Lib. XXXV.

fendat, magis eum feste, quam verbis de honestate. Omnes sic.

nulli grauem assert iniuriam, & leuis materia censetur. Nauar. sum. cap. 18. num. 3. Lessi. lib. 2. cap. 47. dub. 6. num. 40. Sayr. in Clani, lib. 12. c. 2. num. 18.

Pernitosus verò cū deliberatione prolatum ex genere suo lethale est, nisi ex materia leui-
tate excusat. Quia contrariatur Dei, vel ex sua genere proximi dilectioni. Hinc mentiri in re Fidei, scriptura, vel morum, pernitosissimum sua ex natura est. Necnon est lethale in doctrinis inferius.

CAPUT II

De Mendacio.

⁵ Quid Mendaciū.

MENDACIUM est falsa significatio vocis cum intentione fallendi. Vnde ad mendacium tria requiruntur. Primum, quod falsum preferatur. Secundum, quod falsum esse credatur. Tertium, quod audiens fallatur, vel deceptio intendatur. Hinc mendacium formaliter, ac directe veritati opponitur, ac proinde falsum debet esse, vel re ipsa, vel falsum ex dicentis opinione; id est enim mendacium dicitur, qui contra mentem dicitur. Formaliter autem mendacij in hoc consistit, ut qui profert, pater falsum esse, quod asserit: nam qui asserit aliquid falsum, quod putat esse verum, non formaliter, sed materialiter mendacium profert. D. Thom. 2. 2. qu. 110. art. 11. Sayr. in Clani, libro 11. capite 2. numero 2. Filiiuc. arat. 40. cap. 2. num. 33. Lessi. lib. 2. cap. 47. dub. 8. num. 33.

Dupliciter diuiditur. Primo secundum propriam rationem ipsius, seu per se, & sic diuide in mendacium, quod transcendent veritatem in maius: quod circumscribitur dereminata pertinet ad iactantiam; & in mendacium, quod deficit à veritate in minus, quod pertinet ad ironiam. Secundo si consideretur ex parte finis, ob quem committi solet, diuiditur in pernitosum, officiosum, & iocosum. Pernitosum dicitur, quod documenti alterius intentione profertur. Officiolum est, dum intenditur bonum vtile alterius, vel alienius damni fuga. Iocosum appellatur, quod causa voluntatis propriæ, vel alienæ dicitur. Nauar. sum. cap. 18. num. 3. Toler. de peccat. mortal. cap. 54. Filiiuc. tral. 40. num. 34. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 1. Sylvest. verb. Mendacium. q. 1.

⁷ Omne mendacium est peccatum. Quia cum voces naturaliter sunt signa intellectus, seu rerum prout intellectus sunt, in naturale est, aliquem voce significare, quod non habet in mente. Vnde ex genere suo adeo malum est, ut nunquam sit licitum etiam ad vitandum scandalum, aut aliud quod uniuersum malum, aut corporale, aut spirituale: immo nec ad saluanda hostinis corporalem, aut spirituale vitam. Non est tamen mendacium, cum quis amphibologia, vel restrictione tacita vitetur. Quia non intendit dicere falsum, nec contraria mentem loqui; sed vel mentem suam aliter quam intelligit alterum exprimere: vel non totam exprimere, sed solum ex parte, altera orationis parte interius retenta. Lessi. lib. 2. cap. 47. dub. 6. num. 35. & 39. Bonacini. de mendac. quest. vni. punti secundo, numero primo. Caet. verb. Mendacium.

⁸ Officiolum & iocosum veniale est. Porro mendacium officiosum, & iocosum absque iuramento prolatum ex actus natura lethale non est, sed veniale tantum, grauius scandalo excluso. Quia huiusmodi mendacium

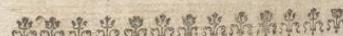
Pernitosus verò cū deliberatione prolatum ex genere suo lethale est, nisi ex materia leuitate excusat. Quia contrariatur Dei, vel ex sua genere proximi dilectioni. Hinc mentiri in re Fidei, scriptura, vel morum, pernitosissimum sua ex natura est. Necnon est lethale in doctrinis inferius.

aut contemptus scandalum, aut Concionator scienter ex fugitu proferens miracula, vel vitam Diuorum aliter quam sit effingens, vel enuncians falsas indulgentias, vel falsas expones reliquias, grauitate delinquit.

Si militer hypocrita, qui vita singit Sanctitudinem, vt facilius feminet errores, vel ut sibi vberiores elemosina erogentur, vel Beneficium, quo est indignus, assequatur: aut giorbum, vel vulnera, vel paupertatem simulat, vt sibi maiora subidia presentent, quam opus sit ad vitam commodè sustentandam, peccat lethaler ex pernitio mendacio, postea materia, seu danni grauitate. Nauar. sum. cap. 18. num. 4. & 5. Caet. 2. 2. qu. 110. art. 4. Sylvest. verb. Mendacium, q. 4. Filliuc. tral. 40. num. 38. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 1. qu. 6.

Lethaler non peccat, qui sine gratia proximi damno mendacium profert, etiam in iudicio, vel in Sacramento Confessionis profert, modo non sit cum iuramento coniunctum, donec presentiat, & si in Confessione fiat, non sit circa materiam necessariam, vel circa totam confessionis materiam. Nec qui habitu sexum mentitur, vt si feminam habitu virili, vel vir feminino vtratur, modo grauius scandali non adsit periculum, vel ab aliqua speciali lege prohibetur sub piaculo graui. Quia non est mendacium pernitosum, sicut solummodo venialiter delinquit, qui larvus in Bacchanalibus seculo malo fine vtratur. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 4. qu. 6. Sylvest. verb. Fama, numero secundo. Talis ibi. num. 4.

Haud rea est mendacij mulier, dum bonis mediis alias licitis defectum virginitatis regit. Quia cum non intentat alterum decipere, sed que mediis suis tuetur, mentiri non dicitur: modò viri virginum ob defectum non manifestatum graue dampnum patiatur, (quod non facilè video) aut si in contrafactu matrimonij, vel in sponsalibus expresterit, se contrabrete cum ea nolle, nisi virgo sit. Quia tunc virum decipere dicitur, eique iniuriam irrogare. Sanch. de matrim. lib. 6. d. 27. num. 8. Nauar. cap. Inter verba, concl. 1. corol. 6. num. 6. Sotus in 4. dict. 29. qu. 2. art. 3.

CAPUT III.

De Detractione.

¹¹ DETRACTIO est aliena famae occulatio. Dia & iniusta denigratio. Duo hinc ad detractionem requiruntur. Primo, ut tradidit, aliquid dicatur, vel eo modo, vt aliquis famam, que fidei

Sect. I. De Praecep. 8. Recept. Sentent. 359.

contumelia & astimatio; quam in animo alterius possidet, differt. **contumelia** & astimatio; quam in animo alterius possidet, differt. Secundò vt id fiat occultè saltem iuxta dicentes intentionem. Vnde detrac-
cio specie à contumelia differt: per detrac-
tionem enim proximus clam lèditur, per
contumeliam verò aperte & in praesenti of-
fenditur, propterea detrac-
cio directè lèdit fá-
mam, contumelia autem honorem. Minus au-
tem peccatum est detrac-
cio, quā contume-
lia; quia minus bonum austerit. D. Tho. 2. 2. q.
73. art. 1. Sayr. in Clani. lib. 11. cap. 3. num. 5. Bo-
nac. de refut. d. 2. quef. 4. pun. 2. Filliuc. tract. 40.
num. 8.

**13 Octo detra-
ctionis modos
annuntiato.**

Octo detractionis modos numero, eiusdem quidem speciei. Quia in ratione lassonis famae solumente secundum magis & minus di-
stinguntur. Horum quatuor directè & quatuor indirec-
te sunt. Directè quidem primò, impo-
nendo alteri crimen falso scilicet. Secundo cum quis peccatum alterius verbis, aut signis exager. Tertio, reuelando crimen occultum quamvis verum? Quarto, honestum alterius factum in partem sinistram explicando. At in-
directè sit Primo, negando recte facta, vel mi-
nuendo eadem facta ait doctes. Tertio, tacen-
do alterius bona eo loco, ac tempore, quo
silencium illud pro tacita vituperatione acci-
piant. Quarto, frigide laudando, si id in op-
probrium laudati cedat. Reginal. lib. 24. num.
49. Syluest. v. Detrac-
cio. num. 1. Lessi. lib.
2. cap. 11. dub. 1. num. 8. Molina trax. 4. d. 27.
Sylvi. 2. 2. q. 73. art. 1.

**14 Detrac-
tio-
formalis, &
materialis,
formalis sa-
ex genere est
mortalis.**

Alia est detrac-
tio formalis qua peccatum vel naturalis defectus alterius manifestatur in-
famandi intentione: alia materialis, qua ali-
quid natura sua dissimilatum dicitur sine de-
trahendi intentione. Detrac-
tio formalis suo ex genere peccatum est lethale. Quia sua ex
natura notabile proximo in fama damnum infert. At ratione indeliberationis, vel leuitatis materia potest esse veniale. Lessi. l. 2. cap.
11. dub. 13. Syluest. v. Detrac-
tio. num. 2. Reginal. lib. 24. num. 71. Diana part. 5. tract. 5.
refol. 6.

**15 Materialis
potest esse
veniale &
mortalis.**

Materialis Detrac-
tio etiam est mortale, si
id quod narratur, grauius proximi famam lè-
dat, quamvis id non intendatur, sed ex qua-
dam loquacitate defectus alterius enarrantur.
Quia implicitè, esti non expresse, lassio pro-
ximi intenditur. At si quod narratur parum lè-
dat, veniale erit. Porro quando defectus ve-
niales, attenta personæ conditione, magni mo-
menti sensur: ut si quis de viro graui dicere-
ret esse mendacem: mortale erit piaculum, præsertim si hoc in faciem per contumeliam ei obiceretur. Lessi. l. 2. c. 11. dub. 3. n. 12. Azor.
tom. 3. l. 13. c. 7. q. 4. Sayr. in Clani. l. 11. cap. 6. n.
2. Diana p. 5. tr. 5. refol. 6.

**16 Narrans
gramem alte-
rius cultum,
notabiliter
non lèdit non
peccat lethi-
tor.**

Equidem licet materia sufficiens ad mor-
alem detractionem sit, famam proximi graui-
ter! ladi: si tamen ex huiusmodi narratione alterius fama notabiliter non lèditur, non erit sufficiens ad mortale materia. Quia dñi par-
nas excusat. Ex. c. si quis dicitur, militem esse
puellæ decepto tē, cōmisiſſe duellū, habere co-
cubinam: vel adolescentem esse prodigum, amoribus addiditum: forminam rixari, ſecula-
tē regiſſe, iejunū: vel si generalibus nominibus
peccatorum mortalium aliquis infametur, ut si
dicatur, illum esse superbum, auarum, iracun-

dum, plerumque hæc proferre, lethale non erit, niſi ob personæ de qua proferuntur, di-
gnitatem pro graibus vitiis efflent accipien-
da. Frequenter autem pro inclinationibus na-
turalibus accipiuntur, venialesque defectus denotant. Nauar. sum. cap. 18. num. 24. Lessi. l.
2. c. 11. dub. 2. num. 16. & 17. Syluest. v. Detra-
tio. numer. 2. Sayr. in Clani. lib. 11. cap. 6. num. 3.
Reginal. lib. 24. num. 76. Diana part. 5. tra. 5. re-
fol. 69.

Regulariter loquendo de se peccatum modo
tale non est, alicuius naturales reuelare defectus. **Nec est lethale
le narrare
naturales al-
terius defec-
tus si nota
bita damna
inde nobis ca-
piat.**
Quis ut spurius, ex Iudeis, vel Mahome-
tanis ortum, aut patri infami natum, impru-
dentem, ignarum, coelestem, claudum, &c. si
his verè labore: dummodo ex tali reuelatione
notabile damnum non intendatur, aut illi suf-
ficiens cauſa detur, vel in faciem non obiciat-
tur, cum magna contristationis alterius peri-
culo. Quando autem bonus, ac iustus mouet
finis huiusmodi defectus reuelatorem, à mor-
tali excusat, quamvis alter damnum inde
patiatur: ubi gratia quād ad informatiōem
interrogatus veritatem aperit. Nauar. l. 2. de
refut. cap. 4. num. 307. Reginal. lib. 24. num. 79.
Sayr. in Clani. lib. 11. cap. 6. num. 4. Diana part. 5.
tract. 5. refol. 69.

Qui de Religionis statu in cōmuni detrahit, **Lethale est
altra peccatum detractionis lethale, hec si estiā de statu Reli-
gionis incurrit, quād male de statu Regu-
liger in
lari fēcīs. Necnō lethale est totā aliquā Reli-
gione vel Monasterium infamare dicendo: In
tali Monasterio obseruatio regularis non est.
Etiā qui peccatum alicuius priuati de Religio-
ne, aut Monasterio detegit personam nominā-
do mortaliter delinquit. Quia infamia nō solū
in delinquente, sed etiam intotam Religio-
nem affoler redundare. Sotus de iust. l. 4. q. 6.
a. 3. Sayr. in Clani. c. 11. c. 6. n. 20. Nauarra de refut.
l. 2. num. 355.**

Quis preffo personæ nomine, dicit. In tali **Secus quā,**
oppido multi improbi adiuntur, & vñus ex eis **preffo nomine**
adulterium committit: lethaler nō peccat. **personæ dicit**
**In talis Oppre-
do possunt**
Quia nullus in particulari infamatur, vnde
nullus grauius lèditur. Secus dixerim de illo, **improbi** **q. 6.**
qui peccatum secretum Religiōsi explicato
Monasterio, vel Religioni, quamvis persona
taceatur: peccatum enim mortaliter. Et ratio dif-
paritatis est, quia persona oppidi cuiusvis non
tantam perfectionem, ac Religiōsi profi-
tentur. Petr. Nauar. de refut. l. 2. num. 358. Azor.
part. 3. lib. 13. c. 7. Molina tom. 4. d. 27. Sayr. in
Clani. lib. 11. c. 6. num. 21.

Quando quis de vno vel altero crimine in-
famis est non erit mortale detegere illius alia **Non est le-
thale, deteg-
re alia crimin-
na illius, que
sunt valde af-
fina criminis
de quo est illius**
crimina que sunt valde affina, & ordinatio **thale, deteg-
re alia crimin-
na illius, que
sunt valde af-
fina criminis
de quo est illius**
nuntia grauiorū criminis, quod publicum est. Quia non censetur noua infamia, si vero
contra charitatem, sed etiam contra iudicium **fina criminis
de quo est illius**
illa referatur, præsertim si sint alterius generis. **fina criminis
de quo est illius**
Quia qui infamis est in uno genere viri, non
ideo amissit ius, quod habet in aliis virtutibus,
ideoque non potest in aliis virtutibus infamari. Reginal. lib. 24. num. 82. Nauarra de refut. l.
2. cap. 4. num. 326. Lessi. lib. 2. c. 11. dub. 14. Sylvi.
2. 2. q. 62. art. 2.

Peccatum detractionis nou est, infamare **Ne infamia**
hominem, qui fictis virtutibus per hypocri-
ſas imposturas famam virtutum **re euia**
mortalium

360 Theologiae Moralis. Lib. XXXV.

falsi virtutibus famam in populo ad eptu est, graui danno Republica.

moralium, et intellectuum est in Republica adeptus, quando ipse est noxious: ut si quis se fingeret Medicum, aut Theologum eximium, quem scilicet esse ignarum, aut falsum edocere. Si vero per talen famam iniquè acquisita nemini nocet, minimè eum infamare licebit, & ut nec ullum alium occultum peccatorem. Valentia 2.2.d.5.qu.17.pun.2. dub.3. Saloni ibi, qu.7.3.art.2. Lessi.lib.2.cap.11.dub.10. Sotus de inst.lib.5.qu.10.art.2.

Nec referre alij iniuriam ab alio acceptam solati accipientiis gratia.

22 refert detrahendi intentione, ad propriam vindictam, mortaliter peccat. Quia est formalis detractione. Si autem eam refert, ut consolacionem, aut consilium ab amico recipiat, vel ut dolorem mitiget, non peccat. Quia virtus suo iure, & per accidentem est, quod alterius piaculum detegatur. Intelligo tamen, modo non referat pluribus, quam opus est ad consilium, vel solamen capiendum. Nauarra detrac. lib. 2.cap.4.num.346. Lessi.lib.2.cap.11.dub.2. Diana part. 3.tract.5.resolut.3. Moli.tom.4.d.27.n.5. Sayr.in Clavi.lib.11.cap.3.num.10.

Nec occulta alterius peccata alii referre abque affueratione, mala grandis fime non sit.

23 Referre occulta peccata alterius absque affueratione, non est gravis detractionis peccatum, modo referens non tantum auctoritatem, ut sit illi credendum, vel non augcat, & confirmet magis auditam, aut non referat coram iis qui, postea rem eandem sint aliis manifestari, sine eiusmodi restrictione. At si erimina sine valle gravia, ut heres, proditione, pia posteria libido, & verosimile sit, ex narratione audiutoribus malam suspicionem narrati criminis suboritur, est peccatum lethale contrainstitutum. Quia talis suspicio est magnum respectu honesta perfona documentum. Sayr. in Clavi.lib.11.cap.3.num.14. Azor.tom.3.l.13. cap.6.qu.6. Nauar. sub.cap.18.num.36. Reginald.lib.14.num.77. Arag.1.2.qu.62.art.1.dub.6. Diana part.3.tract.5.resolut.28. Sylvi. 2.2.qu.62. art.2. que fito 16.

Non est contraria iusticiam renunciale crimini alterius publicum, eo loci, ubi ignorantur.

24 Cum alterius crimen est publicum, illud regulare in loco, ubi ignoratur, non est lethale peccatum contra iustitiam. Quia ex publicitate delinquens ius ad famam amisit, ideoque iniuria non afficitur. Verum publicum esse peccatum tripliciter accidere potest. Primo si sit notorium iure per juridicam sententiam, vel per confessionem in iudicio, vel per legitimam testimoniū depositionem. Secundo, si sit notorium facto, id est, si in multorum praesentia est perpetratum. Tertio, si sit famolum, cuius notitia ex sufficientibus indiciis orta ad multis peruenit, ita ut maior pars oppidi, vel paucitatem, vel viciniam, vel congregacionis illud norit. Barres 2.2.qu.73.art.2.dub.3. Lessi.lib.2.cap.11.dub.13. Sa v. Infamare, num.5. Nauar. sum.cap.18.num.26.

Potesit vero esse contraria charitatem, referre crimen publicum alterius eo loco, quo fama non nisi post longum tempus effert peruentura, & maximè si alter erat, inibi bona fama. Qui a tunc proximo in re magni momenti sit laesio, & qui deliquerit gravi more afficitur. Bonac. de restit. d.2. qu.4.pun.6.num.2. Sayr.in Clavi.lib.11.cap.6. numer.25. & 26. Malder. 2.2.tractat.7. capite 1. dub.6. Nauarra de restit.libro 2.capite 4. numero 288. An sit contra charitatem, section. 2. patebit.

Detractoris auditor non minus mortaliter delinquit quam ipse detractor, si causa sit de trationis iuando, incitando, interrogando, laudando, approbando, &c. imò magis delinquit. Quia est alteri causa detrahendi; & detrahor enim solum est sui piaci author, ille vero, & sui, & alterius; unde ad restitutionem tenetur, nisi ipse detractor restituat. Idem dixerim de illo, qui audiendo factorem latatur, non tamen inducit, nec excitat ad continuandum. At si delectatio capiatur ex detractoris eloquentia, vel curiosa factorum proxima cognitione absque desiderio, ut alter detrahatur lethale peccatum non erit. D.Thom. 2.1. que.73.art.4. Caiet. verb. Detraction. Molina tom.4. d.34. Sylvi. 1.2.d.73.art.4.concl.1. Diana part. 3.tractat.5.resolut.3. Reginald.lib.2.4.num.95.

Qui nec inducit, nec latatur, tamen audies 27 non restitit detrahenti, cum possit, aliquando ^{etiam paci} lethaliter, aliquando venialiter delinquit, ali. ^{et punit au} dito, & ea ^{impunitam} cum possit, ^{etiam punita} impedit. Unde si Superior sit, qui ex officio tenebatur infamiam proximi impediens, in defectum inferiori detrahens, ad restitutionem obligavit. Veniale est placium, si detraction sit leuis; si est quidem de re gravi, tamen est solum apud unum, vel duos, qui rem omnino silentio inuoluerunt: si nimis verecundia, vel animi pusillanimitas non aderit resistere. Nullum peccatum erit detrahens non resistere ob bonum finem, nempe ex necessitate, vel pietate, vel ex iusto timore, vel quia fuit illus nullus ex resistencia expectatur, sed potius timetur, quod detrahens ex ea deterior fieret. Tolet.lib.5.cap.67.num.2.3. & 5. Nauar. sub. cap.18.num.34. Filiuc. tractat.40. cap.4. que.14. Lessi.libro 2.capite 1.dubio quarto, num.21. Reginald.lib.2.4.num.95. Diana part.3.tract.3.

Proprios defectus tam culpa, quam natura 18 propalare, ex suo genere mortale non est. ne. ^{Proprius ep} que contraria iustitiam, neque contraria chartatatem. Quia homo est dominus sui famae, si suarum opum, & illam immundicio, aut expellendo nulli facit iniuriam. Imò ad facere, potest opus esse virtutis: sic Divi ad maiorem sui demissionem sua in scriptis criminis exarantur. Molina tom.4.d.17.muner.3. Barres 2.2. qu.73.art.2.d.2. Sa verb. Infamare, namer.1. Nauar. sum. cap.8. num.27.

Potest tamen ex accidenti peccatum mortale esse, si ipsum infamare, scilicet quando expponens quis sua gravia delicta, de illis gloriat, & sibi complacet. Vel quando infamatio se de atrocis criminibus nempe de heresi, de sacrilegio, de proditione. Quia huiusmodi criminia audientium exundant in scandalam. Vel quando est persona publica, cuius fama est ad modum vitios salutis, quorum cura ei incumbit. Vel quando talis infamatio propriæ viræ vergit in datum: vi si aperiat vnu d peccatum, ex quo sua, vel alterius damnatio ad mortem, aut membris utilitatem sequatur. Vt quid quis se infamat sociorum gravi in cuncto: verbi gratia, si Religiosus crimen suum detegat, ex quo Religioni notabilis heret infamia. Vel quando crimen fallum de se proficit, cum iuramento; omne enim periorum peccatum est lethale. Nauarra de restit. lib.2. cap.4.

ESCOBAR
Theor. Mor.
Tom. III. IV.

E IV.

Sect. I. De Pracep. 8. Recept. Sentent. 36 f.

30 Crimen falso sibi imponere, ob quod capite sit plectendus, ad levia tormenta vitanda, lethale crimen est. Quia quisque tenetur; vitam suam rueri etiam cum aliquo dolore, & incommodo, maximè quando non est mortem commeritus. Non erit tamen lethale peccatum ob huiusmodi tormenta vitanda, occultum suum pandere crimen quamvis ob id mors

moralis est. tum suum pandere crimen quamvis ob id mors sit infligenda , nisi forte per accidentis ratione alienius magni damni inde secuti , ut est familia infamia , publicum scandalum . Imponere autem sibi grauia tormenta , etiam si mors inde sequatur , excludo per iurie mortale non est . Quia non tenetur homo cum tanto cruciatu vitam suam queri . Imò non tenetur , id postea revocare , quamvis per iurie confirmatum , si prudenter timeret , se rursum ad tormenta abripendum ; sed potest sine mortalitati in eo persistere , ac mori , de periuro autem debet coram Deo penitentia . Atramen si Religioni , vel familia ex falso criminis confessione grauis infamia sequeretur ; prudenter expende , num tormenta infamiae , ac infamia tormentis praeponderent . Quia in pari causa potior est conditio innocentis . Sotus lib . 5. de iusti . qus . 1. art . 2. Nauarta de resti . lib . 2. cap . 4. part . 1. dub . 1. num . 134. Syluest . verb . Detraçio , qu . 3. Sayr . in Clari . lib . 11. cap . 3. num . 41. Nauar . sum . cap . 18. num . 29. Toler . lib . 5. cap . 66. Diana part . 3. tr . 5. resol . 7. & ulij .

31
Quando licet pandere ad vitanda grauia tormenta, si
ceat, occultum peccatum, vel secretum alterius
nullum aliud incommodum alteri quam infamiae impendeat. Quia nulla est obligatio ser-
vandi alterius famam cum tanto tuo incom-
modo. Et hoc verum, etiam si inde alter mortis
periculum incurreterit, modo illud secretum si-
ne vi, & fraude, & extra confessionem acce-
ptum fuerit. Scit aliquos excipere Doctores,
nisi inde grauissima timeantur incommoda, ut
si esse Principis, Reipublicae, aut exercitus se-
cretuum. Nauar. sum. cap. 18. m. 5. Sotus de inst.
lib. 5. qm. 10. ar. 1. Reginald. lib. 2. m. 91. Lessi.
lib. 2. cap. 1. dub. 8. Filliue. tral. 40. cap. 4.

32 Vt impediāt dāmnum aliquod sp̄ituāle,
Lictum est, vel temporale, quod alicuius momenti sit, li-
terius cri-
men aperire, Cūm est cūique alterius crimen aperitev. gr.
ut aliquod ad consulendum bono illius, cuius crimen ad
sp̄irituale, vel regitur, vel alterius modo reuelatio criminis ad
tempora- id sit necessaria. Quia dānnificator non habet
dānum in ius recinet famam cum dānum alterius. Et
pediatur. aliquib[us] in casib[us] s[ic] p[ro]p[ri]e fit, vt non solū lī-
ceat, sed etiam adiit obligatio ex charitate, cri-
men alterius manifestare, nemp[er] si graue dā-
num ex eo alii imminete, & dānum, quod ex
manifestatione sequitur, non sit tanti, vt eius
ratio p[ro]p[ri]e altero haberi queat. In dubio autem,
nūm p[re]pondaret, inclinandum est in fau-
tem innocentis. Say in Clani. l. i. c. 6. num. 8.
Nauar. sumc. 1. 18. num. 3. 1. Namara lib. 2. cap. 4.
2. dub. 1. num. 34. Sotus de iust. lib. 5. au. 7. ar.

Corrections tunc. 1.
vit debet qui
damnum adi-
cuus imme-
rit potest, abs-
que criminis
reuelatione. Qui potest alicuius damnum impeditre abs-
que reuelatione criminis alterius, debet corre-
ptione vti ; ad illud impediendum; alias cri-
men reuelando, mortaliter delinquere contra
iustitiam , ad restituionemque obligabitur.

*Ititiam , ad restitutionemque obligabit
Escobar ex Mend Theol. 1601 T. 1.*

Scio, defendi posse, solùm peccare contrá charitatem. Quia delinquent, eo ipso, quod crimen ipsius algeri nocet, videtur amississe ius, ut suum crimen reticeatur. Lessi. lib. 2. cap. 11. dasb. 9. num. 60. & Bonac. de resist. d. 2. qd. 4. puncf. 8. num. 2.

Defunctorum occulta peccata hanc rempla-
re licet. Quia fama etiam post obitum posside-
tur. Neque enim sufficit, quod ex infamia tem-
porarium damnum illi non sentiant: ver-
enim damnum infamie patiuntur intrinse-
cet. 34

enim damnum infamie patiuntur intrinsecum. At minus peccatum erit, mortuum, quam vivum infamare. Infamatio itaque mortuorum mortalis esse potest, etiam si in viuos eis propinquos infamia non recurrat: & ad restituitionem obligare, nisi constet, esse damnatos; quia non sunt amplius proximi nostri. Propter rea hanc excusarum Historiographos qui valde infama mortuorum crimina non verentur scriptis exarare. Molina tom. 4. d. 28. Sotus de iust. lib. 5. ques. 10. artic. 2. Filiic. tralat. 40. num. 109.

CAPVT IV.

De Secreti reuelatione.

SEc re TVM, est res alicui clanculum manifestata, quæ in plurimum notitiam nondum peruenit. Triplex secreti genus. Primum Sacramentalis confessionis, de quo Volum. 1. Secundum, quod manifestatum nocebet animæ corpori, famæ, honori, vel fortunis alterius, quod oportet custodiri, etiamsi nulla promissio eius non reuocandi praecesserit. Tertium, quod expresse, vel tacite celare promisiimus. Layman. lib. 3. scđ. 5. tratt. 3. part. 2. cap. 5. num. 1. Nauar. sum. cap. 18. num. 5. 2. Filliac. tratt. o. num. 5. 8.

Contra fidelitatem, ac iustitiam lethaliter peccat, qui secretum expressa, aut tacita conventione retinendi filii commissum reuelat, cuius reuelatio in alterius detrimentum grave redundant. Quia fides iure naturali seruata. ne noctis
da est, vnde non servando fidem, contraria natura delinquit. Reuelatio autem secreticum leui alterius iniuriae, vel damno, lethalis non est, etiam si promiseris te celaturum. Quia materia parvitas a lethali excusat, mox non sit confessio- nis secretum. Azor. tom. 3. libro 13. cap. 1. qu. 2. Nauar. sum. capite 1. numero 52. Sa verb. Secre- tum, num. 1. Reginald. lib. 24. num. 106. Molina 2. m. 4. tract. 4. d. 4.

Secretum detegere vni, vel alteri, quos certo noueris celaturos, mortale pon est. Non sic se re Quia huiusmodi reuelatio non videtur in alterius vni, vel terius graue incommodum redudare. Bonac alteri quo de rebus. d. 2. question. 2. punct. viii. numero 2. turos. Azor. tom. 3. libro 13. capite 31. question. 3. Billuc tractat. 40. numero 63. sectione 2. sermo redibit.

Secreti reuelandi iustas exprimo causas. 37
Prima, si cedat in Reipublica detimentum. Secredi reue-
Secunda, si cedat in grae eius, qui commisit, landi iustas
documentum v. gt. si quis impenitendo adstrin- rappono cap-
etis ab ineundo coniugio reuegari no potest, nus.
nisi canonice denunciatur, licita erit secreti
iustitia.

362 Theologiae Moralis. Lib. XXXV.

denunciatio ob sacramenti reverentiam, & ad peccatum uitandum. Tertia, si tu ipse in graue incidas discrimen, nisi commissum tibi arcum repelles; quia sicut alia debita, ita, & obligatio secreti cessat, quando sine maximo detimento propria vita, aut fama assertari non potest. Porro si ex secreti revelatione periclitetur vita eius, qui tibi commisit: ex silentio autem tuo grauissime tuus honor, fama, & dinitas periclitentur: viri prudentis arbitrio omnibus spectatis circumstantiis perpendatur, num tantam obligationem retinendi in te volueris, aut debueris suscipere. Laym. lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. cap. 5. num. 2. Lessi. l. 1. c. 11. dub. 8. Molina tom. 4. tract. 4. d. 37. consol. 5. Azor. tom. 3. lib. 1. cap. 31. qu. 9.

presentia prolatis. Haec dehonratio tribus modis fieri potest. Primum, cum quis profert verba injuriosa in praesentia. Secundum literis, & libello, itavt ad eius notitiam perueniat. Tertium, in absentia, cum ea tamen intentione, ut talia verba in eius notitiam deueniant. Proprietatem loquendo, contumelia consistit in verbis injuriosis in praesentia eius, cuius honor officios, prolatis. Impropriæ, & secundariæ potest consistere in factis, quatenus significant intentionem nostram de ledendo alterius honorem. D. Thom. 2. 2. qu. 72. art. 1. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 5. Nauar. sum. cap. 8. num. 10. 11. & 12. Layman. lib. 3. tract. 3. part. 2. cap. 6. numer. 2. Sayi. in Clavi. lib. 12. cap. 4. num. 2.

Ex genere suo contumelia peccatum est lethale. Quia laeviter laetit proximi honorem, qui est bonum melius diuitiis. Ratione tamen parvitas materiae, & documenti, quod infert potest esse veniale: v. gr. cum quis leue coniunctum iactitat leviter laetandi honorem intentione. Inde aliquando nullum erit peccatum, ut cum quis per iocum, vel corripitione coniunctum dictat, vel cum invincibiliter ignorat lesionem honoris securum. Reginald. lib. 24. num. 100. Filliuc. tract. 40. num. 7. Bonac. de res. p. 1. qu. 5. punct. 1. num. 3.

Profecto contumelia materialis, scilicet, quædquo quis verba profert sine dehonrandi intentione, quamvis suo ex genere lethalis non sit, melius materiali aliquando tamen ex accidente erit mortalis, teriali aliquando venialis tantum, aliquando nullum quid: peccatum erit. Mortalis inquam, si ex ipsa prolatione verborum alter notabiliter in honore laetatur, siue ex ignorantia crassâ, siue ex inadvertenti negligencia culpabili id proueniat. Venialis erit propter cautelæ defectum, ut allolet communiter fieri inter mulierculas, pueros, ac homines insimile sortis, qui soli se contumeliis aspergere ex animi irati præpotitudine. Ratio autem excusans eos à mortali est, quia illorum verbis non solet fides adhiberi, nec graviter eorum laeditur honor, deictaque vt in plurimum nocendi grauiter intetio. Si vero intendant, aut sciunt lesionem fore grauem, lethali periculum delinquunt. Nullum peccatum erit, verba contumeliosa proferre Prelatum patrem, maiorem natu, cum acrius inferiore solo animo corripiendi, adhibito moderamine, carpunt. Valent. 2. 2. d. 5. qu. 16. punct. 1. assert. 5. Filliuc. tract. 40. cap. 3. qu. 4. Reginald. lib. 24. num. 101. Molina tom. 4. tract. 4. d. 18. num. 13.

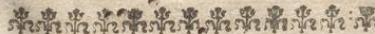
Omnis contumelia sùt eiusdem speciei. Quia quavis in verbis diversitas cernatur, conuenient Omnes itam omnes in ratione formalis, quæ est in eis contumelia. Ita auferendus alterius honorè sine iusta causa, censendum. Vnde colligo, latius esse in confessione dicere: speciei. Toties proximè contumelia graui affeci, nec requiritur, ut dicatur: Illi ubi ebrii, adulteri, stultum vocitani. Aliquando tamè contumelia gravitas tantum augeri potest, ut eius expressio effet de confessionis necessitate: ut si quis hereticus, aut patria proditor appelletur. Item si contumelia parentibus inferatur, habet speciem malitiae contrariae pietati parentibus debite. Sotus 1. 5. de inst. 9. a. 1. Sa verb. Contumelia. Caet. 1. 1. qu. 72. art. 1. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 5. qu. 1. Molina tom. 4. tr. 4. d. 1. num. 6. Reginald. lib. 24. num. 102.

Contumelia grauissimum peccatum est detracitio ne ratione maioris voluntarij. Quia contumelia

38 Reipublicæ, vel exercitus secretum, cuius Etiam ob reuelatio in magnanimitatem cedet perniciem, etiam ob quevis tormenta, aut mortis periculum, reuelare non licet. Quia salus Reipublicæ tanquam bonum maius propriæ vita est anteponendum: quare ad hoc ipsum prestandum quis potest obligari. Nauar. sum. cap. 8. num. 5. Bonac. de ref. d. 2. q. 1. punct. viii. num. 8. Diana p. 6. tractat. 6. resolut. 60. Molina tom. 4. tract. 4. d. 37.

num. 9. 39 Qui secretum violat absque iusta causa Qui iniustè cum alterius detimento, ad restitutionem resecretum reuelatur. Qui causa iniusta damni restituendi est graue reobnoxia. Et hoc verum non solum quando se lat, ad exercitus commissum fuit cum pacto expresso, situationem ne manifestaretur: sed etiam quando fuit cum pacto tacito commissum. Profecto ille, cui concretum est secretum, potest Iudici interroganti respondere cum iuramento, se nihil scripsit, addita restrictione, ut illi aperiat, vel aequiocatione. Quia habet iustum causam evitendi, cum Index non possit ad secreti manifestationem cogere, quod ex naturali obligatione seruandum est. Nauarra de restit. lib. 2. cap. 4. num. 2. 9. Banies 2. 2. qu. 69. art. 2. Manu. parti. 1. sum. cap. 79. num. 13.

40 Qui aperit, legi quo literas sigillo munitas, Lethaliter aut qui in loco secreto asseruabantur, lethali peccat, si hoc gerat prævidens, inde aliter aperit lit. quod notabile dñum oriturum: aut si ille, qui teras, unde literas clausas, mitit, vel asseruat, valde cupit, notabile ea, quæ continguntur in litteris occulta retiniri. Quia in his casibus fieri potest, ut quamvis non adsit notabile detrimentum, nihilominus tanta fiat iniuria, quæ ad letale piaculum pertingat. Qui vero legit sine grauis iniuria, aut notabilis damni periculo, sed ob curiositatem, causa sciendi noua, aut ridendi ob compositionis ineleganciam, non delinquit mortaliter. Quia nulli grauem infert iniuria. Nauar. sum. cap. 8. num. 5. 3. Sa verb. Litera. Molina tom. 4. tract. 4. d. 36. num. 2. Manu. sum. tom. 2. cap. 55. num. 2.

CAP V

De Contumelia, & Derisione.

41 *Contumelia est iniuria, quæ quis alteri honorem auferit, dictu factus, vel irrisioribus in*

Quis, & Contumelia est iniuria, quæ quis alteri honorem auferit, dictu factus, vel irrisioribus in

Sect. I. De Precento 8. Recept. Sentent. 363

*est gratus
periculum
quoniam detrac-
cio.*

melia sit in praesentia, & laesus scienter, & in-
vitus iniuriam, qua fibi infertur in praesentia
pauper: destratio verò cum in absentia fiat,
non sic proximum afficit. Bañes 2. qu. 72. a. 2.
Azor. part. 3. lib. 13. cap. 6. qu. 3. Filliuc. tract. 40.
num. 64. 67. ¶ 87.

46 Qui iniuste alterius honorem contumelias, irrisione, &c. læsit, ad satisfactionem tenetur, siue id fecerit publicè coram aliis, siue priuati coram illo solummodo. Quia veram iniuria-
m contrà iustitiam commutatiuam gessit.
Varij adsum honoris restituendi modi, ex qui-
satisfactionibus is solum necessariò eligendus erit, quo
prudentis iudicio satisfit honori violato. Non
nullos exhibeo. Potest restituiri honor amica, &
honoris salutare, aut compellatione: &
hic ferè sufficit Prælati, & Superioribus erga
inferiores. Vel adhibendo ad mensam, dando
locum honorificum, propinando, &c. & hic
sæp sufficit inter eos, qui paris sunt condicio-
nis. Vel petendo veritatem: quo modo inferiores
erga Superiores vi debent, & aequalis inter
sequandò verò atrox iniuria, cum maior de-
bet exponi submissio: sed qui iniuriam invulit,
non tenetur eam ante Iudicis sententiam pre-
stare. Azor. part. 3. lib. 13. cap. 10. Bonac. de refis.
d. 2. qu. 5. punt. 2. Lessi. lib. 2. cap. 1. dub. 27.
num. 140. Reginald. lib. 10. numer. 354. ¶ 355.
Filliuc. tract. 32. cap. 9. qu. 11. Qui autem ali-
quam vera contumelia efficit, sed occulta, po-
test, & tenetur dicere, se fuisse mentitum, ut
laeso satisficiat. Quia re vera mentitus est, lo-
catus namque fuit cum discrepantia à proprio
conceptu, in quo consiluit mendacium: habet
enim conceptum, quod non poterat obici in
contumelia aliquid occultum, & nihilominus
obiecit: unde locutus est cum discrepantia à
proprio sensu. Imò si ei fides non adhiberetur,
tenetur iurare, se fuisse mentitum, cum debeat
delere omnino iniuriam illatam, quam delere
non valet, nisi se mentitum esse credatur, unde
cum verè possit dicere se mentitum, debet ad
fidem acquirendam iuramentum medium adhi-
bere. Ut necessarium. Pasqualig. in decis. mor.
decis. 443.

47 Melius quidem maximè in personis priuatis
verbis contumeliosa pacato animo sustinere:
imò tenetur vnuquisque paratus esse ad iniuri-
as suffrenendam, quando iuxta Dei legem
fuerit opus; aliquos tamen casus enuncio, in
quibus priuata persona huiusmodi contumelias
tenentur repellere. Primum est, bonum eius,
qui contumeliam invulit: cum enim quis ani-
maduertit, ex eius resistentia reprimendā con-
 uitum proferentis audaciā, ita vt in posterum
huiusmodi iniurias proferendis non assuecat:
tunc illi debet leniter lobtaxando respondere
Christi Domini percuti exemplum. Quid me ca-
dis 10a. 18. Secundus est propter bonum alio-
rum tam presentem, quam absentium, quorum
profetas per huiusmodi contumelias nobis
illatas impeditetur, si non responderemus.
Tertius est, quando quis verba contumeliosa
udit contrà Fidei, aut Religionis honorem;
tunc audiens proferentem talia verba acriter
reprehendere tenetur, etiam si scandalum infi-
delium sequatur. Alen. part. 1. qu. 128. num. 4.
Sotus de iust. lib. 5. qu. 9. art. 2. Valent. tom. 3. d. 5.
qu. 16. punt. 3. Sancius in select. d. 46. num. 7.
Non iunt autem repellende contumeliae ar-
Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

morum percussione. Quia hoc sicut le ipsum
vindicare. Neque imponendo contumelias au-
thori falliur crimen. Quia mendacium nun-
quam non est intrinsecus malum. Duidem qui
iniuria afficitur poterit dicere contumelioso,
Mentiri. Quia non potest depelli iniuria, nisi Mentiri.
contumeliosa verba, vt falsa rejiciantur &
ostendatur falso nobis contumeliam irrogari.
Si vera sit contumelia, & vt falsa à nobis non
depellitur, remanet, vt veraciter dicitur. Et qui-
dem contumeliosus inurens alterius honori
maculam, mentitur, quia dicit animo iniusto
esse illam maculam in honore, qua non est: &
præsumit loqui aliter, ac sentit, quia loquitur
contraria communem sensum, cujus in externo
se tenetur conformare: & ideo cum non vult
conformare se, vult loqui aliter, ac cognoscit,
se loqui debere, in quo mendacium consistit.
Hurtado de Mendoza meus propinquus, ac
Magister 2. 2. tom. 2. d. 170. section. 14. §. 111.
Palqual. de ijs. 440. citans Bañes Aragon.
2. 2. qu. 70. art. 4. concl. 3. Sa verb. Infamare. qu. 4.
Sayt. in Clavi, lib. 12. cap. 4. num. 14.

Enim verò Deriso est actus, quo honor alte-
rius verbis, vel factis violatur cum intentione in-
fundendi confusionem, vel erubescientiam. Differt
ad contumeliam ed quod deriso fiat ioco, & ha-
bitat pro fine proximi erubescientiam per si-
nam sit per
gnificationem inordinatum mali culps, aut
causam, vel defectus naturae: contumelia verò
seriè profertur. Peccatum lethale est, quando
adest intentio grauiter proximum confundendi. Vel quando grave peccatum manifestatur,
vt cum adulterium uxoris obiicitur. Vel quando
derisus grauiter contristatur. Alias deriso
plerumque est veniale, vel ratione leuitatis
materia, vel imperfecta deliberationis. Imò
aliquando excusari potest ab omni peccato de-
riso: verbi gratia, si fiat ad corrigendum prox-
imum, vel honeste recreationis causa, & tunc
est actus virtutis entrapelia, quia ad honestas
recreations inclinat; adhibenda tamen sem-
per est prudens moderatio, cum grauiter saepè
delinqui possit ratione grauis erubescientia,
qua derisus afficitur. D. Thom. 2. 2. qu. 75.
Sylvi. verb. Deriso. Nam. sum. cap. 18. num.
15. 16. Calet. verb. Deriso. Valent. 2. 2. d. 5. q. 18.
punt. 2. Azor. tom. 3. lib. 13. cap. 9. Sayt. in Clavi,
lib. 12. cap. 5. num. 9.

Deriso, quo sit per contemptum personæ,
tantò erit gravius lethale crimen, quanto
persona, qua irideatur, maior debetur reueren-
tia. Vnde primum locum improbitatis obtinet
Dei irrisio, quia specie non distinguitur à blas-
phemia. Secundum tenet irrisio patrem.
Valent. 2. 2. d. 5. q. 8. punt. 1. Calet. verb. Deriso.
Sylvi. 2. 2. qu. 75. art. 2. Sylvi. verb. Deriso. n.
mer. 2.

CAP V T VI.

De Susurratione.

SUSURRATIO est locutio ad seminando
inter fratres discordiam, ac honestam susurratio-
nem, quia specie non distinguitur à blas-
phemiam dissoluendam. Formalis est illa, quia, & quod

H h 2. quæ

364 Theologiae Moralis Lib. XXX V.

peccatum. *Cuiusquisdam detractione & contumelia.* Ex genere suo mortalis est. Leuit. 19. Non eris criminalor neque susurro in populo. Quia tollit amicitiam, que est maximum bonum. Unde est gravius peccatum detractione & contumelia. Quia bonum amicitiae praestat bono famae & honoris. *Nauar. sum. cap. 18. num. 13. Sayr. in Clavi, lib. 12. cap. 5. num. 1. Salom. 2. 2. quæst. 74. art. 1. Bonac. tom. 2. d. 2. q. 9. 5. num. 1. Filliuc. tract. 40. cap. 5. num. 135. Trull. Decal. lib. 8. cap. 7. dub. 3. num. 1. & 2.*

§ 52. Potest esse venialis ex leuitate materie, vel ex modo dicendi, ut si dicas iocoſe, aut ita, ut non credatur, aut laetatur. Vel ex actus imperfectione, ut quando non habet amicitiam, sed amicitia ex cessu, nimiam scilicet familiaritatem, manente tamen quod substantiam amicitiae eadem benevolentia. *Salon. 2. 2. q. 74. art. 1. & alij communiter.*

§ 53. *Susuratio materialis aliquando est lethali, venialis aliquando.* Materialis dicitur, quando malum profertur non eo fine, ut discordia diffundatur, sed ex loquacitate, vel affectu quodam susurrandi. Et quidem si tunc graue malum dicatur aduentor, quod sit amicitia dissolutio, erit mortale; si vero non dicatur graue malum, vel non sit aptum, graues generare discordias, erit tantum veniale. *Salon. 2. 2. quæst. 74. art. 1. Trull. Decal. lib. 8. cap. 7. dub. 3. numer. 4. Filliuc. tract. 40. numer. 138.*

§ 54. *Porf. iſſo opus virtutis.* Si quis citra mendacium, aut infamationem aut peccati alicuius reuelationem, amicitiam perniciōsam dissoluat, non solum non peccat, inactum charitatis exercet. Unde non erit peccatum amicitiam concubiniorum dissoluere, ad quem finem necum erit, vitia naturalia commemorare, vitia publica obſcere; verbi gratia, Concubina tua est deformis, ignobilis, publica mererix, &c. *Sayr. in Clavi, lib. 12. cap. 5. num. 4. Filliuc. tract. 40. num. 138.*

§ 55. *Eſt aliquando cum detractione coniuncta.* quo calu sunt duo peccata distincte confusa cum obligatione famam restituendi, ut quando verbis detractionis, & infamatoriis dissoluis honestam alicuius amicitiam. *Salon. 2. 2. quæst. 74. art. 1. Bonac. tom. 2. d. 2. quæst. 6. num. 2. & alij.*

§ 56. *Distinguitur contumelia, & detrac-
tionē.* Distinguitur susuratio à contumelia: quia haec sit in praesentia, in absentia illa. A detractione vero, quia quamvis una & altera in occulto hant, finis tamen, ac ratio formalis susurrationis est honesta amicitia dissolutio, detractionis vero, fama denigratio. Unde sit, ex susurratione oritur obligationem restituendi; quia est peccatum contra iustitiam: affect enim iustitiae graue alteri malum, ideo susurro teneat id iustitia reficere. *Bonac. tom. 2. d. 2. quæst. 6. punct. 2. num. 1. & 7. & alij.*

§ 57. *Non licet ob propriam uitiam alterius dissoluere amicitiam.* Non licet ob propriam uitiam alterius dissoluere amicitiam, quam ipse ambit, mediis illicitis, id est, fraude, dolo infamando proximum, feminando odio, aut spoliando fratrem re aliqua in quam habet ius: esset enim graue contra iustitiam crimen. *Filliuc. tract. 40. numer. 139. Sotus libr. 5. de iust. quæst. 1. Salon. 2. 1. quæst. 74. ar. post 2. conq. Sayr. in Clavi, lib. 12. cap. 5. num. 5.*

Omnis susurrationes sunt eiusdem speciei infinitæ, sicut sunt omnes detractiones, ac contumelias. Quia susuratio non respicit, cui bono amicitia nitatur; sed solum intendit, illam dissoluere, abstrahendo ab hac, vel illa amicitia, sicut odium est infinita & atoma species, licet mala, quæ per odium desiderant proximis, varia sint, & specie distincta. Quia ad odium tantum pertinet velle malum proximo, ab hac, vel illa mali specie abstrahendo. *Salon. 2. 2. quæst. 74. art. 1. concl. 2. Trull. Decal. lib. 8. cap. 7. dub. 3. & alij communiter.*

CAP VT VII.

De Maledictione.

Maledictio est malum sub ratione malitiae, alicui desiderare. Altera est formalis & diuina, propria quando malum ex timore ex corde desideratur altera materialis, & impropria, quando malum non desideratur ex corde, sed tantum ore exprimitur. Formalis suo ex genere est lethali. Qui procedit ex interno odio, & proximi charitati directe repugnat: & tanto gravior piaculum est, quanto strictius tenetur per sona, cui maledicimus diligere. Unde Leuit. 20. Qui maledixerit patri suo vel marito te morietur. D. Tho. 1. 2. quæst. 76. art. 2. & omnes.

Est autem venialis, si malum sit leue, si desit plena deliberatio voluntatis, & intellectus advertentia. Vnde qui ex ira, & passione maledicunt, si plena deliberatione non aduentur, non peccant lethaliiter. Quid si aduentant deliberatè, ex corde se grauer proximo maledicere, lethali delinquunt, quamvis statim eos poneat. Quia sufficit scienter, & ex corde maledicere. Igitur vt maledictio ex mortale peccatum, requiritur primo, vt ipsa imprecatio mali sit ex animo. Secundo, vt adit plena animi deliberatio. Tertio, vt mali quod imprecamus alteri sit graue. Quare si aliqua hisce tribus conditionibus dedit, erit solummodo venialis. *Sayr. in Clavi, lib. 12. 5. n. 13. Villalob. 10. 1. tract. 3. dist. 9. num. 4. Trull. De catalog. libri. 9. capi. 7. dub. 4. numer. 1. & alij.*

Iam vero, vt dignoscas quando lethali est quando venialis maledictio, (ex Cajetani mente verbo, Maledictio,) obicienda persona, cui maledicis. Nam si inimicus sit, quem capi, talis odio proficeris, regulariter erit mortalis, quia ex corde oritur graue illa imprecatio. Seclusi si parés filii, dominus seruis maledicat, frater fratri, amicus amico &c. Quia saepius eas proferunt imprecatio ex subito iracundia, motu ablique notabilis danni defensio. Hinc excuso à lethali malediculis ex prava consuetudine maledicentes liberis, famulis, quia ex corde maledictio non prodit. *Azor. 10. 3. lib. 13. c. 10. Diana pa. 2. tr. 6. refol. 3. Certè vbi adest dubium, an hoc concordant, confitenda*

ESCOBAH
Theos Mor.
Tom. III. IV.

ELIV.

Sect. I. De Praecep. 8. Recept. Sentent. 365

confitenda sunt maledicta tanquam lethalia
piacula.

62 Dixi, maledictionem esse, malum *fabratio-*
Licitum est, ne malis alicui desiderare. Licitum enim esse
desiderare pro-
ximo, desiderare proximo malum sub ratione boni,
ximo
affirmo. Quia ita potius bonum quam malum
malum sub
ratione boni ei desideramus. Hoc equidem sit primo ob Dei
gloriam, qua ratione Prophete mala peccato-
ribus precantur, et Elias 4. Reg. Eliiseus puer-
ris, c. 2. Noe filio suo, Gen. 9. David Psal. 108. &
alibi passim. Secundum ob bonum coniugium.
Sic licet desiderare, ut Turcae, & alij noxijs
conuertantur, aut tollantur, et vivis. Tertiò,
ratione iustitiae, sic iustè optamus, peccato-
res a Deo, vel a Judece puniri. Quartò, ratione
proprij boni honesti: Sic puella quæ sollicita-
tur à iuuenie, potest expetere, ut agritudine
corripiat, aut obeat. Quintò, ratione boni
utilis, ut infirmetur, aut fiat pauper, qui iniu-
stam (fecisti iustum) mecum litem init, ut resi-
piscatur. Sic ideo licet vxori marito desiderare,
qui omnia bona dissipat. Sayr. in Clavi, libr.
1. cap. 5. numer. 12. Fulluc. traſl. 40. num. 149.
Palao traſl. 6. d. 4. pun. 2. num. 9.

Psalms, 119. psalm. 9.

63 Maledicere creaturas irrationales, vt sunt
vi licent, & effectus Dei, & in illis diuinitas reluet, est
non licent maledictiones in creaturas irrationalies.
peccatum lethale blasphemia. Quia perinde
est, ac Denim ipsum maledicere. Eas maledicere
res sunt viles proximo, idem peccatum est,
ac si ipse proximus maledictione afficeretur.
Quia procedit talis maledictio ex proximadio.
Sic qui impetratur sterilitatem agrorum ho-
mini famem impetratur. Maledicere creaturas
secundum se, solum est veniale. Quia non sunt
ex se capaces benedictionis, nec maledictio-
nis: estque hic actus solammodo otiosus, &
vanus. Quatenus creatura in loco aut tempo-
re, malum aliquod cōtinet, eam nobis maledi-
cere licet; ita Iob diei nativitatis sue ma-
ledixit, id est, originali peccato, quod eo die
contraxit; & David monti Gelboe, id est, ho-
miciidiis in eo factis. Salon. 2.2.9.-76. corol. 4.
Sayr. in Clani, 1.12. c.5.m.19. & 20. Filliae. tr.
40.n. 1. Tull. Decal. 1.8.c.7.dub.4.m.4. Bonac.
1.2.d.3.g.6. psalm. 3.m.4. Villalob. n. 3. de charit.
diffic.9. num. 6.

Portio malidictionis materialis, quia se felicitas materialum profert sine intentione, ex suo genere tantum est veniale. Quia deest intentio, & documentum minimè infertur, cum verba siue intentione vim ad illud inferendum non habeant. Inde si ioco ac ludo dicantur, ut solent in coniunctis ludis, ac comedientia ad honestam recreationem, nec veniale sunt. Ex circumstantia tamen potest esse mortale. v. gr. si Praetatus materialiter tantum suis subditis maledicatur, propter scandalum; vel si filii parentes, ob eadem rationem, & ob grauem irreuerentiam. Maledictiones autem superiorum in inferiores communiter sunt veniale peccatum: quia plerunque deest intentio: Sic parentes filios maledicentes a mortali excludunt dummodo graue non adit scandalum. Sayr. in Clavis, l. 12. c. 4. n. 16. Fillius tr. 40. n. 148. Salomon. 2. 2. q. 76. concl. 3. Trull. Decalib. 8. cap. 7. dub. 4. manus.

65
De maladi-
tione paren-
tum in filios; Paren's, qui filio mortem imprecatur, ne in
futurum delinquat, à peccato excusat. Quia
id ex motu fit lito Nauar. sum. c. 1. n. 86.
Lefsl. 1. c. 45. dub. 5. num. 30. Reginal. 1. 18. n.
Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

203. Caiet. 2. 2. quest. 13. Art. 1. Bonac. tom. 2. d.
3. q. 8. pun. 1. num. 6.

In exitiali statu eos esse iudicet, qui confusione male dicunt ex animo sed quod absolucionis non esse, donec corrigantur. Monus filium denique parentes a maledictionibus is filios abstinent memorares. Deum non servat pernici-
tere, ut filiis imprecata mala contingat, non
quod verba ad id malum inferendum habeant
viam, sed quia id Deus malum peccatorum filij disponit in pœnam. Vill. lob. tr. 3. de charit.
diff. 9. nu. 7. Salomon cuiusdam matris filium male dicentis confirmat exemplo 2. 2. qua. 76. fine.

C A P V T V H I.

*De Iudicio temerario, Suspitione, Du-
bitatione.*

DEBET TATIO non est assensus, 67
ed evni animi suspensi, & complicito *Indicium*, si-
est, assensus debilis, & inuidus cum tunc, & abis-
tutione, seu formidinie opposit, ratiō inter-
ti, & parum, vel nihil ab opinio-
ne differt. *Indicium* (quod & credulitas appellatur)
est firma animi sententia, sive assensus.
Laym. lib. 3. fct. 5. tract. 3. part. 2. cap. n. 1.
& alij.

Dubitatio, suspicio & iudicium aliud est
prudens, quod nisi sit sufficientibus indiciis, Dubitatio,
seu coniecturis ad generandam aliqui dubita-
tioneum de alterius probitate suspitionem, vel
iudicium de improbitate. Aliud verum est tempe-
rarium, & imprudens, quod sufficientibus indi-
ciis non nisi sit. Maiora autem indicia requi-
runtur ad suspicandum, quam ad dubitandum;
& adhuc maiora ad iudicandum, quam ad sus-
picandum. Medina, n. 1. r. 1. c. 1. 4. §. 37. Moli-
na 10. 4. 17. 4. d. 15. ex Abate ad c. Quanto de
presum.

Licet autem indicium vel suspicio temeraria, sicut & haeresis, blasphemia, &c. sint peccata subiecta in intellectu, ut docet D. Tho.
1.2. q. 7.4. a.2. & C. ac. ibi. confessus tamen voluntatis necessaris eam requiriatur, ut forma
lēm peccati habeant rationem Laym. 1.2. set. 69
5.17. 3.p.2.6.2.n. Vnde etiā intellectus sapientiae
motu discurrendo ex indiuitus seu conjecturis
apprehēbit finitimum de proximo iudicium inferat etiā motu suo citā res diuinās discurrendo
cogitationes hereticas, blasphemias colligat in tertiā tamen dum voluntas plena delibera-
tione non consentit intellectū, non committit peccatum lethale haeresis, vel temerariū iudicij, quanvis interdum venialis culpa
committitur, si voluntas in eiusmodi prauis cogitationibus expellendis, vel intellectui cō-
trariis obiciendis culpabiliter se negligenter
præbeat, aut si post imperfectā animaduersio-
nem, aut liberū imperfēctā animaduersio-
nem, aut assuetudinem intellectui iudicandi con-
sentiat. Molina tract. 4.d. 1.3. 70
Sunt subiecta in intellectu, sed
disciplina in intellectu, sed
requiriunt voluntatis, sed
confinis voluntatis.

Suspiciari, vel iudicare de proximo, vbi sufficiencia indicia se prodire, excludo odij effectus, nec iustitia, nec charitati regnagnat. Quia proximus ius extimatisnis eis amitis, compre-

366 Theologiae Moralis. Lib. XXXV.

ratione eius cui crimen sufficientibus cognitum est indicis. Azor part. 3. lib. 3. cap. 11. qu. 3. & alij communiter.

71 Temere iudicare proximum est peccatum iniustitia oppositum, ex genere suo mortale. Quia quisque ius habet ad bonam existimare, & suo genere mortale est.

Ergo infert injuriam, qui illum in corde suo temere iudicat. D. Thom. 2. 2. q. 60. art. 3. & alij communiter.

72 Verum ut sit peccatum mortale requiritur, ut sit de re graui, id est tali speclatis circumstantiis personæ, &c. vt is, de quo simile iudicatur, si sciret, tale de se iudicium temere conceptum esse, meritò grauem injuriam, & lesionem existimationis suæ conferet. Item requiritur perfectio actus. Unde consequenter iudicium duplaci ex capite potest fieri, veniale nempè ob materiæ levitatem speclatis circumstantiis personæ, &c. & ob actus imperfectiōnem, seu cum voluntas temerario intellectus iudicio imperfectè consentit: seu cum iudicandi temeritas est exigua, nempè tantis indicis excitantibus, vt parum absit, quin prudentis viri definitiū sententiam mereantur. Lessi. lib. 2. cap. 29. dub. 2. Molina tract. 4. d. 13. c. 16.

73 Temere de proximo suspicari suo ex genere picari, suo ex genere, si v. fama parum laeditur, adeoque exiguum proximo nocumentum infertur. D. Thom. 2. 2. qu. 60. art. 3. Navarra de rest. lib. 2. cap. 4. numer. 45. Moli. tractat. 4. d. 16. An suspicio de grauiissimo scelere nempè de adulterio, proditione, &c. levissima is indicis sit mortalit ad Problema proprium spectat.

74 Temeraria vero dubitatione constantius assero, ad mortale peccatum non pertenire. Porro temeraria dubitandi in eo consistit, si proditis sufficientibus indicis de alicuius probitate, ob quæ meritò illum bonum, & innocentem iudicare debeas nihilominus positiu de eo dubites, id est, indices in utramque partem dubium, & incertum esse, bonus nè sit, an malus. Quod si talen dubitationem exterius significes, verbi gratia, si ob id in mores eius inquiras potest interdum lethaler delinque. te. Lessi. lib. 2. cap. 29. dub. 3. num. 25. Layman. lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. cap. 2. num. 6.

75 Quod Doctores aiunt (cum Glossa ad Rom. Quo sensu 14.) Dubia in meliorem partem interpretanda accipiente: non debet accipi affirmatiuè, quasi excludit, axio. scilicet suis sufficientibus argumentis, ad dubitandum de proximi probitate, nihilominus existimare debeam eum esse innocentem. Nemo meliorem enim obligatur, vt errandi se se exponat per partem in. cula: cum autem existimatio repugnet dubitatione, eo ipso, quod habeo sufficientia argumēta dubitandi de alicuius probitate, nō sine erroris periculo intellectum ad alteram partem quamvis benignorem inclino. Sed dictum illud debet accipi ex hypothesi, videlicet æquilibus utrinque existentibus indicis, tunc pro homini innocentia, tunc nocentia: si iudicium ferre velim, potius inclinandum esse intellectum in partem benignorem. Quia satius est, in dubio frequenter falli, bene opinando de proximo, quam male opinando, vel semel de-

cipli. Caiet. 2. 1. q. 6. a. 4. Molli. tr. 4. d. 18. Lessi. 1. 2. c. 29. dub. 4. Richard. in 3. dis. 3. art. 3. qu. 7. ad 1. Et apostolus monet 1. Cor. 4. Nolite ante tempus indicare: quod vis quo veniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum.

CAPUT IX.

De Fama, & Honoris Restitutione.

V T obliget restitutio famæ, vel hono. V. r. 76
ris, tria requiruntur. Primum, vt fama fami libi-
vere fuerit ablata. Quia quantumvis gloria, n-
verba fama laetiva, ac diffamatoria dictentur,
sia parte rei infamatio nō sequatur, vel quod
non credatur detrahenti vili quidem: vel quod
persona, de qua dicuntur talis ignominia clausa
non sit, locum non habet satisfactio. Secundu-
m, vt fama iniuste auferatur, nam si auferatur ju-
ste, ou la est obligatio restituendi: cum sola ea
peccata inducent obligationem hanc, que sunt
coram iustitiam, unde qui bona fide proximum
infamauit, narrando illius peccatum, quod pab-
tabat esse verum, & publicum, ad restitutio-
nem tenetur statim, vt cognoscit, se famæ alle-
na esse detrahere: non tam cum propria
infamia, vel magno fortunarii suorum dann-
o, sicut tenetur, qui cum iniustitia lethali
culpa diffamauit. Molina de inst. tract. 4. d. 20.
Sayt. in Clavi. lib. 11. cap. 6. num. 16. Reginald.
1. 10. n. 337. Sylvi. 2. qu. 6. 2. art. 2. qu. 9. Valent.
ibi, d. 5. qu. 6. p. 18. et 5.

Qui famam abstulit sub mortali tenetur ad restitutio-
nem tam famæ laetiæ, quam aliorum. Qui famam
damnorum, que ex infamia fuere secuti. Et
hoc verum sine infamauerit falsum crimen
imponit, sive occultum aperiendo pecca-
& damnatum. Attamen qui iniuste sunt causa, ne infa-
matus a se aliquod assequatur bonum, verbi
gratia, officium, aut beneficium, non tenetur
ad restitutio-
nem quanti valebat officium, aut
beneficium; sed, quanti valebat spes obti-
endi. Quia bonum in spe minus quam in re va-
let. Si vero detractor fuit causa, vt alter pri-
vatus fuerit officio, seu beneficio iam obte-
nuto, tenetur ad restitutio-
nem quanti re vera
valer officium, vel aliud bonum. Quia resti-
tutio facienda est secundum æqualitatem pro
damno illato. Navarra de rest. lib. 2. cap. 4. num.
37. 3. Lessi. lib. 1. cap. 11. dub. 19. Navar. sum. cap.
1. 18. numer. 43. Bonac. de rest. dubio secundo,
qu. 4. punct. 16. num. 1. & 2. Sayt. in Clavi. lib. 11.
cap. 3. num. 37.

Scio, quatuor esse honorum Ordines, scili-
ceter, anima, corporis, fame, seu honoris, & pe-
culiæ: & bona primi Ordinis esse potiora ho-
noris (secundi: & secundi potiora tertii: & tertii
fama non debet, & non debet, & non debet, &
Superioris Ordinis, nempè in spiritualibus ani-
mæ, aut in vita corporali, nullæ esse obligatio-
ne famam restituendi cum vita periculo. Quia
nullus tenetur ad restitutio-
nem honorum infec-
toris Ordinis cum notabili boni Superioris da-
no: vita autem est Ordinis altioris bonum: ergo,
Nava. sum. c. 18. n. 47. Caiet. 2. 2. q. 62. art. 3. Na-
varra

ESCOBAR
Theos Mor.
Tom. III. IV.
EIVS

Sect. I. De Precepto 8. Recept. Sentent. 367

uaria de ref. l. 2. c. 4. n. 405. Rebel. de ref. l. 4. q. 13.
mu. 1. Limitat Sylvi. 2. 2. q. 6. 2. a. 1. q. 13. nisi forte
bona inferioris ordinantis esset momenti, vt
prudentis viri iudicio bonis ordinis superioris
præponderarent.

79 *Debet fieri in bonis, in quibus quis iniuste proximū
lesit, nempe vt vitam pro vita exponat, si eam
iuxta lexis, in periculum per iniuriam concedit; famam pro
fama, pro pecunia pecuniam. Quia per illa tā-
tum sit æqualitas. Quid si huiusmodi æqua-
litas fieri nequeat sine iactura boni superioris,
restitutio censeatur impossibilis. At quando ex
infamia, quam intulisti vni, vel pluribus peri-
culis vita eis impenderit, etiam cum periculo
vita teneris reparare, non ratione folius infamia
sed ratione damni, quod ex ea sequitur.*
Sayr. in Clavi. l. 11. c. 7. n. 4. Sylvi. 2. 2. q. 6. 2. a. 6.
ques. 6. Lefsi. l. 2. cap. 11. dub. 19. numero 87.

80 *Quando à te infamatus suis bonis actibus
famam deperditam recuperavit, præcisè ratio-
boni adiutorie infamiae non teneris ad restitutionem;
recuperant. Quia iam infamatus nullum patitur dampnum.
At si ex infamia aliquod accidit incommodum,
ad illius teneris reparationem, cum ex iniusta
tua provenit infamia. Pro medio autem tem-
pore, quod inter famam ablationem & illius
restitutionem intercessit, aliqua est exhiben-
da satisfactio, puta significatio doloris, & ve-
nientia petitio, si eam postulet infamatus: alias
eam satisfactionem offerre non est in vnu. Regi-
nal. l. 1. o. numero 340. Lefsi. l. 2. c. 1. dub. 17.
Molina tr. 4. d. 2. 4. numero 3. Sa. v. Restitutio,
num. 31.*

81 *Qui non potest famam restituere vel ob
vitē periculum, vel ob alias causas iustas, non
tenetur ex iniustitia illam pecunia compensare;
si infamia renocatione dicterit tolli nequit.
Ex aequitate fieri potest, vt qui nequit
famam restituere, illam pecunia compensare
tenetur, si infamatus sit inops, & compen-
sationem pecuniariam exspectat. Imo si infamatus
per Iudicem condemnatur ad pecuniariam
satisfactionem, vel si transigit cum eo, quem
infamatus certa pecunia summa, ex iniustitia
eam expondere teneretur. Quia iusta sententia,
aut firmata conuentione tenetur ex iniustitia pa-
tre. Nauarra de ref. l. 2. c. 4. n. 416. Azor. to. 3. l.
5. o. 9. Reginal. l. 10. n. 342. Sa. v. Restitutio, n. 56.
Diana p. 3. xir. 5. resol. 30. Sylvi. 2. 2. q. 6. 2. art. 2.
ques. 13.*

82 *Heres infamatoris non
tenetur loco defuncti ad
famam ab eo ablatam resti-
tutionem.*

*In famatoris heres non tenerur loco defuncti ad famam restitutionem. Quia obligatio re-
stituendi famam est personalis, quod ad ha-
redem non transit, sicut transit obligatio realis,
qua afficit bona defuncti. Ratione tamen dif-
formi, si qua fortasse ex infamia suborta
fuerint, heres ad restitutionem loco defuncti
teneretur. Quia haec obligatio non est purè
personalis, sed afficit quodammodo bona in-
famatoriis, vnde cum ea affectione seu obliga-
tione ad haeredem transferuntur. Sayr. in Clavi.
l. 11. c. 7. n. 56. Nauarra de ref. l. 2. c. 4. n. 416.
Reginal. l. 10. numer. 348. Lefsi. l. 2. cap. 11.
dub. 21.*

83 *Modus con-
ueniens fama
restituendi.*

*Cum autem fama tripliciter ledatur, nempe
verum crimen occultum aperiendo, falsum im-
ponendo, infamando publicè aut priuatim;
qui alterum infamavit falsum imponendo cri-*

men, tenetur quod dixit retractare, & omnem
adhibere industriam, vt falsa illa opinio ani-
mis hominum extimatur, imo addato iuramen-
to, si hoc fuerit ad restituendam famam, nece-
ssarium. & rei gravitas postuleat. Vnde tenetur
se deceptum fuisse, aut falsum dixisse, affirmare
Reginal. l. 11. num. 341. Valent. 2. 2. d. 5. q. 6.
p. 3. Sayr. in Clavi. l. 11. c. 7. n. 27. Diana p. 3. tr.
5. resol. 29. Tanner. 2. 2. d. 4. q. 6. dub. 6. num. 141.
Qui autem famam absulit dicitans crimen
verum, sed occultum: non tenetur, neque po-
test dicere se mentitum, quia hoc esset menda-
cium patrare, quod intrinsecè est malum. Debet
ergo lepitis coram illis, apud quos diffamauit,
infamatum laudare, virtutes eius commemo-
rando, cum se occasio obtulerit, nella facta cri-
minis detecti mentione. An talis satisfactio
sufficiat, proprio Problem. sect. 2. indicabo.
Azor. to. 3. l. 5. c. 9. q. 7. Nauar. sum. 18. num. 45.
Nauar. de ref. l. 2. c. 4. numer. 443. Rebel. de
ref. l. 4. q. 12. numer. 4. Diana p. 3. tr. 5. resol. 30.
q. 34.

84 *Iam vero causas, qua à fama restitutio
excusat, an numero. Prima est iusta condonatio
sue excusatio, id est, quae non sit contraria iniustiam, nec
vergar in alterius detrimentum; nam illa qua
est contra iniustiam non est validat, accident
quandò infamia condonatio posuisse in aliud
exundat: v. gr. quae est illata vni Religioso,
Monasterium, aut Religiosos alios afficiens,
vel vxoris iniuria refluens in maritum. Quia
huiusmodi condonatio innocentis cedit in dan-
num, cuius iuri non potest alter cedere. Secunda
est compensatio iusta, non quidem vicissimi
infamando eum, qui te infamauit: effet enim
vindicta, quam nemo potest priuata gerere au-
thoritate; sed si quis te afficit infamia, nec tu
possis alia eam ratione auertere: licitum est ti-
bi defectus aliquis illius occultus aperire, n*on*
ipsi fides adhibeat. Tertia est, si restitutio fieri
non valeat nisi cum virte periculo. Quartæ
est, quando restitutio aliena famæ geri non
potest absque notabilis propriæ famæ, iactura,
qua sit longè maiorius momentum; vnde si vir
illustris plebeium infamauit, non tenetur cum
sui omnini iactura, quae dixit, renocare: debet
tamen aliter compansare, si potest, vel
condonationem obtinere. Quinta, quando fama
restitutio facta est impossibilis. Sexta, quando
crimen occultum iniuste reuelatum, postea alia
ratione fit publicum, tunc enim infamatus per
publicatem criminis amissus ius ad famam.
Septima, quando infamia iam prudenter ex-
stimator abiisse in oblivionem. Octava, quando
fama iam bonis actibus est recipita.
Non denique, quando detractio fuit inefficax,
& nulla inde fuit infamia secuta, eo quod in-
famator nullus esset fideli, vel quia illi apud
quos proximum infamauit, de eo similia iam
sciebant. Nauar. sum. cap. 17. n. 2. vero octuagesi-
mo anno. Bonac. de ref. d. 2. q. 4. pun. vlt. a
nn. 5. ad 14. Sylvest. v. Detractio, q. 4. & alij com-
muniter.*

SECTIO SECUNDA.

De Praecepto Octavo Problemata.

Tho. 2. 2. q. 72. art. 3. Caiet. ibi. & alij com-
muniter.

Hoc omnino afferendum existimo. Locus
enim ille, *Neruondeas stulto iuxta iustitiam suam*, non est contrarius illi: *Responde stulto exilio, ch-*

Nam ibi solum nobis conceditur iusta defensio: hinc autem offendio iniusta prohibetur. Ideo in-

87 *perinde est, ac si diceretur, ne ei respondeas animo consuandi illum, ut ille facias sed re-*

sponde illi, te iuste defendendo, ut iniuriam à

te valeas propellere. Profetò nunquam no-

bis est licitum iniurias propria autoritate vin-

dicare: square prudentia maxima opus est, vt

perpendamus, quandonam contumeliosum, aut

detractori nobis licet respondere. Ideo in

primis ad propellendam contumeliam, nun-

quam licet, falsum alicui testimonium affin-

gere, neque defecatum ullum publicum vel

occultum per modum vindictæ derrahent, aut

consuunti obiectare; sed per modum defen-

sionis vim vi repellendo; hoc est, non iter,

illi obiciere crimen, quod impertinens est, ad

obterrandam eius autoritatem, sed illud tan-

tum, quod ad id est necessarium. V. gr. si me

qui latronem appeller, aut sicarium, vel me

originem ab Hebreorum sanguine ducere ia-

ctitet: possum dicere, eum esse mendacem, &

in confirmationem, ad infirmandam eius fidem

illius mendacia patefacere. Si autem me com-

peller latronem, non licet mihi eum sicarium

compellare: sicut non licet, percutientem re-

percute. Quia id iam erit iniuriam vindicare,

non repellere.

PROBL. I.

Licet, & non licet contumeliam contume-
lia, conuictum conuictio aliquando
propellere.

85
Nunquam li-
cet.

NV N Q V A M licet. Quia vnu-
quisque Christicola tenetur animo esse præparatus ad contume-
lias perferendas ad detractiones
subeundas, iuxta illud Mat. 5.
Si quis te percussit in una maxilla, præbe illi
& alteram. & Prou. 26. Ne respondeas stulto
iuxta iustitiam suam, nè similis ei videaris.
Fauet D. Ambrosius l. 10. in Luc. explicans
enim illud capit. 22. Domine, ecce sunt duo gla-
dij hic, inquit. O Domine, cur iubes, me emere
gladium, quem vetas promi: Mitte gladium
tuum in scabiam, si quis te percussit in una
maxilla, præbe illi & alteram. Ut si, inquit, pa-
rata defensio, non ultio necessaria: & videatur po-
tuisse vindicare iniuriam, sed noluisse. Hinc non-
nulli colligunt, non licere vnuquam detrac-
tionem, contumeliam contumeliam
propellere.

86
Aliquando
licet.

Licet equidem aliquando. Quia præpa-
ratio animi circa iniurias sustinendas nobis
à Christo præcipitur præcepto affirmatiuo;
præceptum autem affirmatiuum non obli-
gat pro semper, sed cum necesse fuerit,
& ratio, ac circumstantia temporis postu-
lauerit: Ergo licet animum habere teneamus
præparatum ad sustinendas æquanimiter de-
tractiones, ac contumelias perferendas, non
tamē semper re ipsa illas tenemur sustinere,
sed cum ratio postulauerit; unde licite possumus
aliquando contumeliam contumelia, &
conuictum conuictio propellere ad nostram iu-
stam defensionem. Primo quidem propter bonum
contumeliosi, vt tumentem illius animum
infringamus, ne detractionibus inflecat, iux-
ta illud Prou. 26. Responde stulto iuxta iustitiam
suam, ne fibi sapiens videatur. Secundò, propter
bonum tam presentium, quam absentium,
qui contumeliis affectum afflent minoris re-
putare. Ita Sotus l. 5. de iust. q. 9. art. 3. Sayr. in
Clavi, tom. 1. l. 4. c. 4. numer. 11. Filluc. tr.
40. numer. 83. Fagunc. l. 8. c. 2. numer. 1. D.

PROBL. II.

Est, & non est lethale peccatum contra
iustitiam, audita aliorum crimina re-
ferre apud illos, quos credis ex mea
leuitate esse credituros, addens, te sic au-
disse, sed minime credere.

QVis crimina audita aliorum refert apud
illos, quos putat ob meam leuitatem ei
credere credituros: attamen nullam aliam occa-
sionem dedit, vt ea delicta credantur, præ-
terquam quod ab ipso narrantur: imò addit, se
ita audiuisse, sed nullatenus credidisse ea. V. gr.
autem honestam vicinam suam de nocte ama-
sum recepisse, & id statim in ames vicinia in-
fusuravit addens: Hoc ego audiui, sed non
credo. Rogitarim, num hic mortaliter delin-
quat contra iustitiam, an contra charitatem?

Mortale peccatum est non contra iustitiam, *89*
sed solummodo contra charitatem, ac proinde *non plura*
ad restitutionem ille non teneatur. *Quia non sicut*
directe

Sect II. De Precepto 8. Problemata. 369.

direc^te inflam^a, nec formaliter, sed tantum
per accidens, & materialiter; illius enim nar-
ratio non est ex sua natura talis, quæ fidem fa-
ciat: Ergo quod auditores credant, ex eorum
malitia prouenit, non ex malitia relatoris, qui
non fuit causa efficac^m damni, sed meret per acci-
dens. Sicq; qui narrat auditio ab hominibus pa-
rum fide dignis, manifestatis auctoribus, ad re-
stitutionem non tenetur, etiam si videat, audi-
tores id ex sua leuitate credituros: imd; etiam si
id modo animo faciat; quia intentio nesciend^a
ad restitutionem non obligat, quando opus de
se proximo detrimentum non affert. Sic Lessi-
us.c. i. t. dub. 5. n. 15. Sylvestr. Derratio, q. 4. D.
Tho. 2. i. g. 7. 1. a. 4. in corp. Caet. vi. Sotus in 4.
dist. 15. q. 4. Nauar. sum. c. 18. n. 50. citans Adria-
num.

96
Ecclesiast. cō-
tra iustitiam
Peccatum lethale est contra iustitiam, id est obnoxium restitutiōnē. Quia est hoc genus detrahendi pēnitēlios, ac nōcūm nam quo quis se fāctus iustificat, magis nocet, quia maiorem sibi fidem & autoritatem conciliat. Si namque fama (vt Poēta cecinīt) vīres acquirit eundo. Quare non solum contrā charitatem, sed etiam contrā iūtiām dēlinquēt, proximum infamando huiusmodi ratione; & licer in restitutiōne fama non teneatur dicere; se fuisse mentitum, nam re vera ut audiret, narravit: tamē non solum dicere se leuiter fuisse locutum, tenetur; sed & operam dare, vt finistram opinionem, quam auditores imbibent, abiiciant, ac deponant, si res incipiat publicari. Ita Sorus 1. 4. de iust. q. 6. a. 3. & probabile ēensem esse Fagund. Decal. l. 8. v. 2. numer. 20. Confirmat ex P. Valsquez op̄s. de scand. dub. 6. num. 4. docētē hanc regulam. Quoties scandalum paſſitum proximo sequitur cum danno temporali alterius contrā iustitiam, cēſſandum ēſſe omnino ab opere , etiam si scandalum sequatur ex malitia alterius : alioquin imputandum ēſſe damnum occasionem scandali præbenti cum obligatione testi- tuendī.

Priorem partem probabilitatem esse putam, eamque mihi eligo. Fateor tamen, posteriorum si bene intelligatur, magna probabilitate nititur.

PROBL. III.

¶ Et non est leshale peccatum, referre
crimen alterius oculum unius, aut al-
teri viro prudenti, qui celabat
illud, ac si ei reseratum
non fuerit.

92 **N**on est lethale. Quia si viro prudenti vni,
*Lethale non
est.* vel alteri reueletur, nulla infamia proximus afficitur: celabit enim illi, perinde ac si ei non fuisset reseratum. ex prudenter vero scandalo grani minime afficitur. Sic Calet,
2. 2. q. 73. a.2. dub. 1. Tabla. v. Derratio, m. 3.
Sav. Infamare, n. 4. Narra de resl. 2. c. 4. n.
33. Corduba triade derrat. q. 2. concl. 2. Nauarr.
sum. c. 1. 8. num. 33. Graf. l. 2. decif. c. 137. Pedraza
prac. 8. dub. 2.

83 Est lethale peccatum. Quia infans non est.

accipienda solum in rigor vocis, quando apud plures, sed etiam secundam rei naturam. Quamobrem peccat lethali criminis detractionis ille, qui nisi virginitatia sit causa corrigendi fratris, vni quamvis prudenti viro crimen deculeum alienum reuelat; nam quamvis illud reseruat in pectore, tamen alius apud illum graviter patitur fame, ac honoris detrimentum. Ita Sotinus de iust. l.5. q.10.a.2.concl.4. Lefsi. 2.c. 11.dub. i. n.70. Salio 2.2.q.73.a.2. contru. 1. Valentia ibi. pun. 2. dub. 1. Suar. 10.4.d.34. set. 2. 1. Fullinc. rr. 10. n.90. Bannes 2.2.q.73.a.2. Molina 10.2. de iust. d.29. Mader. 1.2. tr. 7.c. 1. dub. 4. Fagund. Deral. l.8.c. 2. n.44. Basilius v. Detrac-
tio. 1.

Primam sententiam fateor esse probabilem
satis, sed probabiliorem admodum censeo se- Hoc mihi prob-
abiliss.
cundam. Malleus equidem fortasse peccatum
tuum notum fieri pluribus aliis plebeis homi-
nibus, quam vni grani viro, praesertim Super-
iori, a quo dependeas. Quis vero non videat
ex prima sententia, occultissimum alias pecca-
tum posse paulatim apud plurimos effici pub-
licum? Nam si liceat reuelari vni, vel duobus
viris probis ac prudentibus fratris piaulum:
licebit etiam hunc vni, alterius viro prudenti
et duobus illis, queis primo traditum fuit, reue-
lari, & sic deinceps; non enim minus his lice-
bit, quam illis, secretum crimen alias probis, ac
prudentibus committere. Unde minime a se-
cunda opinione communii quidem recedendum
existimo. Quamuis enim ille, cuius crimen ita
est detestandum, non sit infamis iuridice, imo nec
sit perfecta notatus infamia, quae ad plures per-
tinet; in parte tamen aliquam famam amiserit,
& minoris aestimationis est apud prudentes
illos: Ergo notabile damnum est illa aestimatio-
ne spoliari. At non iudicium temerarium in re
grani contra proximum lethale crimem est, li-
cer illud iudicium exterius non proferatur;
quia laeditur fama proximi in uno in particula-
re; quis dubitet. At in nostro casu fama prox-
imi in uno aut in duobus laeditur: est igitur le-
thale piaulum.

PROBLEMS

Et non est lethale peccatum, sine causa
iusta, & honesta ob meram curiositatem
& levitatem naturalem ex obiectione, de
vita, ac moribus aliorum inquirere, si in-
quirens persona grauis sit.

LExhale non est, si persona inquirens g^{ra}uis
fit, & prudens. Quia tenetare proximi gra-
tiam defectus vni vel alteri viro prudenti qui
obesse non possit, & ita rem filebit, ac si nulli
diceretur, peccatum mortale non est: Ergo si
talis est persona, que sine malitia ex mera cu-
riositate de altero inquirerit, culpa grauis non
adserit. Sic Petri Nauar. de ref. l. c. 4. n. 361 Cor-
du. sum. q. 57. & Auctores pro prima sententia
Probl. 3. citati.

Est quidem lethale. Quia nemo ius habet ad inquirendum de fame, ac vita alterius, nisi licet prudenter Superior sit, cui id ex officio incumbat nec possit, et utrumque test aliquis tuta conscientia (causa exclusi) defectus.

370 Theologiæ Moralis. Lib. XXXV.

defectus Morales proximi alteri patescere qui ius & causam non habeat inquirendi, quantvis is, cui reuelantur, vir prudens, ac cordatus sit, vt citato Problem. refolui. Ita Fagundez Decalib. 8. cap. 3. num. 6. & Doctores presentia secunda Probl. superiore relat.

⁹⁷ Equidem qui audit notabilem alicuius defectum sive moralem culpam, sive naturalem naturalis, & procurat veritatem dignoscere eam inquirendo: aliquando mortaliiter peccabit, aliquando nec venialiter delinquet. Nam si id faciat ex causa & bono aliquo fine vel ad alicuius officij electionem, vel ad beneficium, vel ad matrimonium, &c. non delinquit venialiter, modo ab iis informationem accipiat, qui veritatem fideliter aperiant, & malitiose non obseruent. Peccabit vero contra charitatem, vel iustitiam, si sine causa malo animo & fine faciat, res enim ex fine bonitatem aut malitiam trahit. Inquirere vero ob meram curiositatem, etiam esse lethale censeo. Quia si inquires grauia non sit, aut prudens, lethalem fore huiusmodi inquisitionem primæ sententia. Autores profiterentur. Eigo nunquam non lethale crimen erit; quia grauitas & prudenter quomodo stare potest cum huiusmodi inquisitionis leuitate?

PROBL. VI.

Illum, qui de uno criminis publicè est infamatus, sicutum est, & non est lethale, de aliis delictis alterius speciei leutoribus infamare.

¹⁰² *V*el illa alia crimina sunt affinia, & eiusdem speciei, ac rationis cum illis, de quibus est iam quis infamatus, vel diversæ item vel sunt circumstantiae illorum criminum, de quibus iam ille est affectus infamia, & de nō sunt. Si eiusdem rationis, & speciei sint, aut circumstantiae criminis iam noti: ^{Nomina premittit.} Tero, non esse peccatum lethale ea aperire apud eos, qui iam illis affinia dignoscunt, & principale delictum sciunt, sed circumstantias illas ignorant. Ex gr. est quis de multis fortis diffamatus, lethale non erit, unum alius fortum occultum illius reuelare; in illo enim haud notabiliter eius fama leditur, quia iam est satis lefa. Est adulterium. Titij publicum, non eris mortiferi criminis reus, si de isto narres, quod scriperit, munera immiserit, quod tali modo induitus illud commissurus abiicit, & quod tali, vel tali loco perpetraverit licet haec circumstantiae ignorentur; quia accessorium sequitur principale, quod iam est notum. Si vero criminis non sint eiusdem speciei & rationis nec illis de quibus iam quis infamis est, affinia, rogitationem, num lethale peccatum sit, eum de illis infamare, etiam si alii maioribus iam sit infamia notatus: v. g. si coram hominibus, qui sciunt Titium esse ebriosum, dicas, ille esse furem, cum tamen id ignorentur.

¹⁰³ Peccatum lethale non est. Quia cum in gravioribus iam diffamatus sit, haud grauia ei sit iniuria, si minus grauia delicta de eo affirmetur, si ab eo patrata re vera sint: vt si de notorio homicida vera fornicatione occultata quis patrificat. Sic Paludan. in 4. dist. 19. Sylvestri. De tradicio, n. 2. Fauo. regula iuris, semel malus.

¹⁰⁴ Est lethale peccatum. Quia qui est infamis in uno viij genere, non ideo amittere ius quod habet ad bonâ famâ in alijs virtutibus. Ita Lessi. l. 2. c. 11. dub. 10. nu. 60. Fagundez Decalib. 8. cap. 3. n. 7. & alijs communiter.

¹⁰⁵ Vix autem afflere, primam sententiam esse probabilem. Quia sicut dimeritum virtutum diuersa est, ita ut diuersorum criminum diuersa sit infamia; fama enim non est quid simplex, sed constat ex variis quasi partibus, quarum una ab alijs non pendet: vnde iactura facta de una parte, de alijs effecta non censeretur. Nec obstat regula illa iuris in 6. semel malus, semper presumitur malus, id enim intelligo iuxta Glossam; ibi: in eodem genere mali non in diuerso.

ESCOBATH
Theos Mor.
Tom. III. IV.
E IV.

⁹⁸ Status quo.
⁹⁹ Non est contra iustitiam, & non est contra iustitiam obnoxium.

¹⁰⁰ Contra iustitiam est restituenda obnoxium. ^{Non est lethale.} & bona famam hypocrita possidet, sine terribilitate nocimento, ius habet, vt non iudicetur malus, palam enim nihil improbe gestit. Quia autem hypocritis manifestat, agit, vt positine malus indicetur vnde ei facit iniuriam; possident enim aliquid sine alterius iniuria iniuria sit, si id ab eo invito auferatur. Ita Lessi. l. 2. c. 11. dub. 10. nu. 60. Fagundez Decalib. 8. cap. 3. n. 7. & alijs.

¹⁰¹ Hoc verius. ^{Non est lethale.} Hanc partem puto esse veriorem, nec obstat quod intendat hypocrita fallam sua virtutis opinionem alijs ingredi, quia per hoc non laedit efficaciter, alijs enim non tenentur positiu[m] credere esse tales. Nec etiam hoc est bo-

Sect. II. De Præcepto 8. Problema. 371.

non in diuerso. Vnde semel testimonium falsum in iudicio proferenti vna in causa, potest ponni exceptio, & non admittere cum quisquam ad iurandum in alia; quia contraria illum est præsumptio, quod semel malus inventus sit in eodem genere mali. Si tamen quis probet, quod sit emendatus, ac verè penituerit, ultius malus non dicitur. Testimonium, s. de editio edicto, c. 2. de rescriptis.

PROBL. VII.

Dicitur, & non dicitur Libellum infamatorum manifestare ille, qui vni solummodo persona perlegit. Vbi plura de Libellis famosis.

106 Nonnulla de libello famoso premittit. **C**onfidentes libellos famosos non solum delinquunt mortaliter contra charitatem, sed eriam contra iustitiam. Contraria charitatem quidem, quia ledunt proximum in re graui, qualis est honor & fama: contra iustitiam vero, quia vniquisque iure honorem & bonam famam possidet, quam iuste ac labore proprio acquisuit, vnde non potest iuste illa spoliari nisi ex legitima causa & a legitimo Superiori, qualis non est ille, qui libellum famosum composit. Non sunt tamen homines libellos confidentes ipso iure excommunicati in iure communi, sed possunt excommunicari, maxime si illos contra personas Ecclesiasticas confiant. Quia nullibi in iure communi talis excommunicatio contraria ipsos fertur. In iure aliquo particulari Dioecesis, Provincia, vel Regni poterit esse excommunicatio lata, que inibi tantum locum habebit. Quod vero excommunicandi sint, patet ex c. *Qui iam maligni, & ex c. se qui inueniuntur 5. q. 1.* si libelli sunt contra Ecclesiasticos: nam si contra seculares, iure Canonico tantum virgins caedendi sunt c. *Qui in alterius 5. q. 1.* quas penas Pius V. *Bulla 149.* & Gregorius X III. *Bulla 7.* innoverunt. Illi vero qui huiusmodi libellos reperint, si animaduertant, illos esse infamatorios, tenentur eos rescindere, ac delere, prinsquam ad horum manus denuntiant. Quod si non gerant, ultra peccatum lethale, quod perpetrant, habentur eriam in iure tanquam cooperatores, & iisdem penis subiciuntur. Certè Pius V. iisdem penis subicit eos, qui huiusmodi libellos inueniunt, & non corrumpt, ante quam vim illorum manifestauerint. His permisiss, quesierim, an dicatur libellum manifestare inuentum, qui vni tantum personæ perlegit?

107 Non dicitur libellum manifestare qui tantum perlegit. Qui manifestum id dicitur, quod pluribus innotescit iuxta Bartolom. ad l. vni perlegit. Heres palam 21. ff. de testam. nu. 1. Sic Bursatus conf. 99. l. 1. numer. 17. Cepol. l. 3. conf. 341. nu. mero 18.

108 Manifestare dicitur. Dicitur libellum manifestare, qui vni tantum eum perlegit. Quia Pontifex iubet, quod inueniens libellum rumpat, & nulli dicat inuentum, dum dicit, *Nec eius vim manifestet.* Ita Cherubin. ad Bullam prefatam Pij V. schol. 1

Primam sententiam veriorem esse iudico. *109*
Quia est constitutio penalis, & idem restrin- *Primam partem tenet.*

PROBL. VIII.

Conscientis libellum famosum tenetur, & non tenetur se manifestare, si Superioris editio, vel sub censura iubeatur, ut se prodat.

Secundum prodere tenetur. Quia D. Gregorius in *110* *Sc. Quidam maligni 5. q. 1.* excommunicauit *Se prodere* quendam, qui libellum famosum occulte *teneatur.* contra alium conficerat, nisi ipse se prodaret: ut ita vel probaret, quod proximo obiecerat: vel si non probaret, publicè retractaret obiectum. Ergo huiusmodi libelli confector tenuerit ob criminis atrocitatem se prodere, si iubeatur. Sic Glossa ibi.

Minime tenetur se prodere. Quia in illo *Non tenetur* cap. præceptum non fuit, vt homo ille se *pro se prodere.* deret absolutè, sed sub conditione, vt scilicet, vel se prodaret, vel esset excommunicatus, si se non proderet. Ita Caiet. 2.2. q. 69. a. 2. Quæ opinio supponit, posse quem excommunicari pro peccato præterito, quatenus prætextum est, quod hodie communiter non admittitur; quamvis enim potest ferri censura pro peccato præterito, quatenus pena est, in sceleris commissi vindictam, non tamen quatenus censura est, & pena medicinalis, vt pluribus probat Surius 10. 5. d. 4. fct. 5.

Ego quidem existimo, neminem teneri se *112* *Auctoris res* *solutio* prodere, si occultus sit; quia nemo tenetur, per se loquendo, se infamare, quando delictum eius est occultum. In aliquo tamen casu peculiari per accidens, quando quis aliquem iniuste infamauit, & aliter eius infamia tolli non potest, vel aliud documentum imminens infamatio ex illa iniuria: tunc posse putarim iuste obligari per excommunicationem, ad satisfacendum illo modo, se scilicet prodendo: quod contigit in illo casu præfati capituli *Quidam maligni;* confessus enim D. Gregorius, eum, qui libellum scriperat, non potuisse aliter satisfacere, nisi se prodaret; fama enim restituenda est cum facta etiam propriæ lesionē, vt ita vel probaret, quod obiecerat, vel suam malitiam fateretur; quod si id gerere nequivisset, excommunicatus maneret. Hoc namque ipso, quod satisfacere noluisset, ad quod de iustitia tenebatur, poterat pro tali peccato, quod adhuc mortaliter perfistebat, excommunicari. Didici solutionem hanc ex Surius citato, numero sexto, & ex Filliaco tr. 40. numero octavo fin. quarto.

PROBL.

PROBL. IX.

Peccat, & non peccat lethaler contra iustitiam, qui sine legitima causa iterum infamat illum, qui publice criminosus fuerat per Indicis sententiam, vel per publicum factum, sed illius iam erat bonam famam asecurata, ant illius delicta obliuio erant tradita.

113
Nonnulla suppono.

Certum est, huiusmodi infamatorem contra charitatem delinqueret. Quia iam criminosis ille bonam requierat famam, & illam actu justè possidebat, vel erat tanta pralapie infamia oblitio, ac si nunquam huiusmodi piaculum commisisset. Ergo contra charitatem peccabit ille, qui absque vila causa proximum iterum infamauerit, eius delictum manifestando. Questio suboritur, num etiam contra iustitiam delinquat, & teneatur ad restitutionem?

114
Peccat contra iustitiam.

Peccat etiam contra iustitiam, & ad restitutionem tenerur. Quia licet per Indicis sententiam, aut per publicam famam perpetrati delicti fuerit illi fama antecedens ablatum: tamē non fuit ablata illi fama subsequens, quam ille postea recte factis acquisivit, & quam tempus illi conciliavit, unde vere ac iusta bona famam sequentem possidet, quam sine iusta causa illi infert. Sic Tolet. l. 5. c. 65. Adrian. quodlib. 11. q. 1. Inclinat D. Antonin. p. 2. tit. 2. c. 2. §. 3. & Nauar. sum. c. 18. nn. 47. Fagund. Decal. l. 8. c. 4. min. 6.

115
Non peccat contra iustitiam.

Non peccat contra iustitiam. Quia ille iure ac publico praeconio in commissi delicti posnam ius famam privatum est adeo, ut cuiuscumque data sit facultas scelus aliquid propalandi: Ergo qui hominem sic infamat nec peccat contra iustitiam, nec ad villam restitutionem tenetur. Certè etsi ius habeat ad famam sequentem, non tamen habet ius, vt non dicatur fuisse malus pro tempore illo, quo eius crimen fuisse publicata. Ita Socus lib. 5. de iust. qu. 10. art. 2. Leff. lib. 2. cap. 11. dat. 13. num. 82.

116
Primam partem reor probabilitatem.

Probabiliorum esse primam sententiam existimo. Quia dum quis refert infamiam antequam, necessario bonam famam presentem mordet, & imminuit, reddique hominem aliis suspectum. At licet quis per bonam famam presentem non acquirat ius, vt non dicitur fuisse malus: acquirit tamen ius, vt eius amara presens quam vel recte factis, vel diu furnitate temporis acquisitum, non diminuat.

PROBL. X.

Peccatum lethale est, & peccatum lethale non est aut contra iustitiam, aut contra charitatem, infamatum iuridice, vel publice in uno loco, diuulgare in alio, ad quem fama illius delicti vel nunquam, vel post longissimum tempus est peruenientia.

117
Lethale est.

Peccatum lethale est. Quia qui in uno loco amisit famam, non ideo est alibi infamatus, nec ideo ea in alio loco amisit, in quo vel nunquam, vel non nisi longissimum post tempus infamia illius.

litis peruenientia est: Ergo cum inibi bonum non retineat, sicut ad eum locum domicilium mutet sicut non mutet, contrà iustitiam, & charitatem lethale crimen erit enim ibi eo bono nomine priuare. Sic Adrian. quodlib. 11. q. 1. Toltus autem l. 5. c. 65. vers. Posterior est docet esse peccatum mortiferum contra charitatem, non contrà iustitiam in eo casu, quo verofimiliter credatur, quod nullatenus fama illius minimis, ad eum locum unquam esset peruenientia.

Peccatum lethale non est, sed sollemmodo veniale. Quia si ille est iuridice per Indicis sententiam iustè de delicto damnatus, inste priuatus est fama, & inter illam non habet, sicut non haberet brachium, si ab eo amputaretur. Vnde iniuste de sua queri potest infamia: Indicis enim intendunt cum delinqutentes condemnant, eorum euulgari delicta, & supplicium, quo alij corrigantur. At si delictum publico commisit in loco, seu in multorum conspectu patravit, sibi eam attribuat infamiam; quia sponte velit, nolit, sicut famam proslitus: vnde non erit mortale delictum, delictum alibi publicare per literas, aut verbo narrare. Ita Leff. l. 2. c. 11. dub. 13. n. 75. & 78. Caet. to. 2. opus. 31. respon. 9. D. Tho. in 4. dist. 19. q. 2. a. 3. ad 1. C. Bartol. ad 1. Ex ea ff. de postulando. Nauar. sum. c. 18. n. 26. Nauar. de rest. l. 2. c. 4. n. 286. & 288. Sotus l. 5. de inst. q. 10. a. 2. Maior. in 4. dist. 21. que. 2.

Hec sententia communis quidem est nihil longè probabilius. Quia etsi infamatus Val. Hec sententia longè probabilius est nihil. lisfoleto, bona famam Matrito de facto retinet, non tamen ea de iure retinet; nam postquam crimen eius publicum factum est vel per Indicis sententiam, vel per facti publicitatem, qui inspiciente populo id gestit, ipsa fama amissita, vt nemo deinceps teneatur priorem ex iustitia de illo estimationem retinere. Vnde est professor bona fama alio in loco de facto, non de iure. Duplicitate, in calo peccatum erit lethale, infamatum hinc alibi infamare. Primum, quando cum illo simul tercia aliquis persona innocens infamaretur: v. gr. si frater infamati adest in eo alio loco, in quo delictum publicatur. Secundo, cum diffamatio aliquod aliud detrimentum præter infamiam obueniatur a publicante præideatur. Num autem id contra iustitiam sit, an contra charitatem, problema proximum indicabit.

PROBL. XI.

Erit, & non erit peccatum lethale contra iustitiam, infamatum publice in uno loco, in alio publicare, si ob id infamato præter infamiam aliquod aliud gravis incommode sit obueniendum.

Vidimus Probl. 10. peccatum lethale est infamatum in uno loco publicare in alio, Namnulla ad quem nunquam, vel sero infamia notitia cole. effet peruenientia, si ex ea publicatione præter infamiam aliud gravis incommode effet obueniendum, scilicet, quia forsitan occidetur, vel trudetur in carcere, vel aliquo bono tempore xatio.

Sect. II. De Precepto 8. Problemata. 373.

ratio priuabitur, vt si ei auferatur pensio, aliamenta negentur, &c. Quæquierim autem, an peccatum hoc publicationis huiusmodi sit contraria iustitiam, an solum contra charitatem.

¹²¹ *Contra iustitiam* *obnoxium*. Contra iustitiam est hoc delictum restitu-
tione obnoxium. Quia ille solum per senten-
tiam Iudicis, vel patrationem delicti, in loco
publico amisit ius ad famam & honores pu-
blicos, non ad pensionem, non ad alimenta,
non ad bonorum patrimonialium conserua-
tionem: quare contraria iustitiam faciet, ad restitu-
tionemque tenebitur, quiper publicationem
delicti in causa fuerit quod ille in eiusmodi bo-
nis detrimentum accipit. Sic Tolet. libr. 5.
cap. 6.

¹²² *Non est contra iustitiam, sed solum contra*
charitatem, vnde ad nullam tenetur restitu-
tio, qui hic infamatum alibi publicauerit:
etiam si ob id præuideat obuenturum infamatu-
to huiusmodi inconveniens, in id etiam si id ea
intentione faciat. Quia solum ex charitate te-
nemur vitare damnum proximi quando sine
villo, aut cum paruo nostro detrimento id gerere
possamus. Vnde cum ille non tenetur impe-
dire tale damnum ex iustitia, sed solum ex cha-
ritate abstinendo ab ea infamatio eo tem-
pore, & loco, quo animaduertitur, posse inde infa-
mato huiusmodi detrimentum temporale obuenire, ad restitutionem non tenebitur: ex
obligatione enim charitatis non insurgeat
iustitia restitutio nec depravata intentio facit
vt contra iustitiam peccet quis, quando actus
exterior non est contra illam, sed magis ag-
gravat peccatum contra ipsam charitatem.
Ita Lessi. l. 2. c. 11. dub. 13. m. 8. Fagund. Decal. l.
8. cap. 4. num. 14. Nauar. de rest. libr. 2. cap. 4.
num. 8. 8.

¹²³ *Verior haec mihi pars.* Qui per accidentem
est, quod ex illa delicti narratione damnum
temporale infamato obueniat: sequitur enim
illud damnum ex delicti illius publicatione.
Vnde cum illa publicatio tunc non sit contra
iustitiam, sed contra charitatem, nulla resti-
tuendi obligatio insurget, cum illi nulla facta
fuerit iniuria in delicti publicatione.

PROBL. XII.

Peccabit, & non peccabit contra iustitiam,
qui alibi divulgar crimen illius, quem
scit fuisse iniuste à iudice, aut falsorum
testium iniquitate hoc in loco damnari.

¹²⁴ *Questionis status.* Vdex iniuste, aut ex testium mendacium
depositione aliquem accusatum latrocinijs
damnavit, aut sine sufficienti probacione de
occulto crimine publicè punivit. Peccabit le-
thaliter proculdubio, qui crimen huius rei ali-
bi, ybi ignoratur, publicauerit. Quæquierim
vero non peccatum hoc sit contraria iusti-
tiam?

¹²⁵ *Non est contra iustitiam.* Contra iustitiam minimè est. Quia quam-
vis teus per iniuriam à iudice contra iusdam-
natus suum ius non amittat ad suam famam:
tamen in hoc casu non amittit ius ad illam
præcisè per illam iniuriam formaliter, sed ex
quadam consecutione; quia videlicet ex in-
Eccob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

inuria sequitur publicum fieri, ac manifestum
hoc crimen. Vnde eo ipso, quod huiusmodi
crimen publicum factum est, ius amisit, vt
homines recte de tali reo sentiantur. Sic Lessi. l.
2. cap. 11. dub. 13. num. 7.

¹²⁶ *Contra iustitiam* *infamia*. Est plaga contra iustitiam. Quia que contra
iuris ordinem diuulgata sunt, propter infa-
miam proximi non possunt alio in loco diul-
gari ad quem nondum infamia illa peruenit:
imò si peruenit, tenetur ex charitate ve-
ritatem aperire, vt a proximo contra iu-
stitiam infamato notam propellamus, sicur
enim contra iustitiam infamatus est primo. Sic
contra iustitiam ea infamia continuatur alibi
non enim tractu temporis, aut mutatione
loci tenetur illa infamia esse iniusta. Ita So-
lus de iust. 5. libr. question. 10. art. 2. concl. 4.
Nauar. sum. cap. 28. num. 6. Fagundez Decal. l.
8. cap. 4. num. 21.

Idem affirmit Lessi venia primæ sententiae ¹²⁷
improbans fundamentum. Quamvis enim *Iacobus affirmit*
consecutio crimen alioquin verum, sed oc-
cultum, & non probatum fiat publicum semper
hæc publicitas fit, contra iustitiam, &
continuatur contra illam. Attamen si ipse
reus post tormenta confessionem criminis ra-
tificauit sine aliorum tormentorum metu, &
sic postea diuulgaretur crimen: tunc quidem
veram existimat Lessi sententiam; qui
tunc iam dedit causam iustam diuulgationis;
nam confessio ratificata post torturas valet
in iudicio: non autem valet, si postea reus
non ratificatur; cum erim extorta sit confes-
sio tormentorum vi, censetur iniusta, &
ideo nisi de novo extra tormenta ratificata
fuerit non ei in iure fides adhibetur. *capit. 15. question. 6.*

PROBL. XIII.

*Licit, & non licet crimen falsum proximo
affingere, ad torturam in iudicio, vel
extra illud damnum grave vitandum.*

¹²⁸ *Licit quidem.* Quia reuelare crimen ve-
rum alicuius quod omnino est secretum, *Licit quidem.*
perinde est ac affingere ei falsum: sed potest
quis in tortura appositus, ad viranda tor-
menta, & grave suum damnum, reuelare
crimen verum occultum sub secreto etiam
sibi commissum, quando ex hac reuelatione
nullum aliud timerit proximi incommo-
dum, quam infamia, vt docent fatus
libr. 5. de iust. question. 10. art. 2. Lessi. libr.
2. capit. 11. dub. 8. numer. 54. & Maledi-
c. tract. 7. capit. de iniur. in bono & fama dub.
11. Ergo etiam poterit licite illi crimen
falsum affingere ad eam torturam, graveque
incommode vitandum. Major probatur,
quia id quod est occultum, non est cognitioni
humanae, ac publicæ subiectum: Ergo sicut
est contra iustitiam imponere aliqui cri-
men falsum, ita & crimen verum occul-
tum alicuius alteri reuelare. Minor pater,
quia cum tanto damno proprio nemo tene-
tur tacere crimen occultum alterius si
bi etiam sub secreto commissum, euamis
iauctura vita, aut fama proximi ex tali
reuelata

374 Theologiæ Moralis Lib. XXXV.

reuelatione timeatur si sunt secreta Principis, quorum ex manifestacione grauissima Reipublicæ incommoda timerentur. Sic Cassianus, apud Sylvestrum verb. Mendacium, n. m. 2. asserens, licitum esse mentiri & magnam vilitatem assequendam, vel graue malum fugiendum.

¹²⁹ *Ilicitum est.* Illicitum omnino est, falsum crimen proximo imponere, sive ad vitandum torturam, sive ad quodcumque aliud grane impediendum. Quia pernitosum mendacium, quod alteri est grauiter nocivum, nunquam est licitum proferre, sine in iudicio, sive extra illud profertur, sed qui crimen falsum valde nocivum alteri affingit, profert pernitosum mendacium: Ergo illicite, ac iniuste illud profert. Ita Sotus l. 4. de iust. q. 6. a. 3. Lessi. l. 2. c. 11. dub. 7. & 8. Fagund. Decal. l. 8. c. 5. numero tertio. D. Tho. 2. 2. q. 7. 2. art. 3. & q. 11. a. 2. & 4. Caiet. ibi. Narav. sum. c. 18. numero tertio. Sylvestr. ubi supra.

¹³⁰ *Primam sententiam omnino expungendam esse reor.* Certè primam sententiam omnino expungendam esse reor. Cassianus enim vel lapsus est, vel voluit significare licitum esse aliquando uti amphilogia, quæ secundum speciem respectu illorum, ad quos dicuntur, mendacia vindicentur, cum tamen re vera non sint. Evidem aliud est crimen verum, sed occultum dicere: aliud, falsum imponere; & licet sit illicitum, & contra iustitiam utrumque facere sine causa; at cum causa graui, qualis habet ille, qui curat vitare tormenta, licitum, utrumque est crimen verum sed occultum sub secreto nobis commissum propalare, cum verum utique dicamus: illicitum proculdubio est crimen falsum alicui imponere cum mendacium proferamus.

tis virtus ad convictum humanum, & qui carat violat vocatur infidelis. Hoc præmisso, dubitari, non seruandi secreti commissi nobis obligatio oriatur ex iustitia virtute, an ex virtute fidelitatis?

Oritur non ex iustitia, sed ex fidelitate: unde ¹³¹ quoties aliquis peccat contra secreta, contraria fidelitatem non contra iustitiam delinquit. Quia non quoties aliquis qui quam promittit intendit se ex iustitia obligare, sed ex fidelitate tantum, qua quidem obligatio sufficit ad promissionis implorationem. Ergo etiam promittens secretum potest non se obligare ex iustitia, sed solum ex fidelitate, que plane sufficit ad exactam secreti custodiam. Sic Sotus tr. de regendo secreto, membr. 1. q. 1.

Oritur ex iustitia non ex fidelitate. Quia si ex fidelitate ortum diceret huiusmodi obligatio, secreti violatio solum esset veniale placulum; veritas enim & fidelitas vt sic & præcise non obligat ex genere suo sub mortali: nisi ex promissione non obseruata aliud graue detrimentum committenti secretum, aut alii provenienti, y. gr. si ob secretum à te Antonio promissum ipse aliquid fecit, vel omisit, ex quo postea graue detrimentum patiatur, te secretum non obseruante: promissio obligat sub mortali. Dùm autem non occurrit casus huiusmodi gratis obligationis, nulla erit custodiendi secreti firmitas, cum ex se sub mortali fidelitas non obliget. Igitur quoties homo promittit aliquod seruare secretum obligatur ex iustitia propria ad illud fernandum, obligari etiam ex fide, que virtus fidei tunc non distinguunt à iustitia. Ita Caiet. apud Molinam tr. 4. d. 26. 2. numero quinto. Sanch. l. 6. confil. c. 6. dub. 1. m. 3. & alij.

Profectò si loquuntur de secreto, quod sub eo pacto tibi committitur, præmissa scilicet tacita vel expresa secreti postulatione: non dubito, quia continetur obligationem grauem iustitiae: & de hoc loquuntur, qui allérent oriri hanc obligationem ex iustitia. Ratio est, quia in hoc casu non est promissio nuda, sed pactum onerosum, cum ille alius subeat etiam ex parte sua onus reuelandi tibi suum secretum: quare haud est dubium, quin tu etiam ex iustitia ad seruandum promissum tenearis, cum ille ex parte sua posuerit conditionem. Et pl. idem procedit, quando internent promissio tacita: non qui in grauibus circumstantiis videt sibi secretum communicari, eo ipso, velle videtur eo modo illud accipere, & cum ea obligatione, cum qua huiusmodi secreta absolvent talibus personis committit, atque idem consentit tacere in obligationem iustitiae ibi inclusam, nisi expresse, nolle se cum tanta obligatione notitiam illam accipere protestetur. Quando vero non procedit expressa, nec tacita promissio, quia etrem non est commissum, sed merè promissum, verbi gratiæ, quandò potenti à te secretum rei, quam tu audiisti, vel aliounde cognoveras, tu promittis: tunc aliquando internent obligationem iustitiae, aliquando solius fidelitatis. Et quidem quando res ipsa talis est, vnde non posses eam absque iniuria manifestare, certum est adesse obligationem non solum fidelitatis, sed & iustitiae, vt si esset delictum occultum proximi, quod sine causa sufficienter manifestare iustitia non potest,

CAP V T XI.

Circà Secreti nobis commissi custodiām.

PROBL. XIV.

Obligatio seruandi secretum oritur ex iustitia, non ex fidelitate: & oritur ex fidelitate, non ex iustitia.

¹³¹ *Quia sit fiducia.*

V P R O N O , ultra virtutem iustitiae, qua obligat ad non ledendum ius alienum, quod proximus habet circa sua bona, & ultra alias morales virtutes, dari quantumdam virtutem moralem specialem, qua vocatur fides, seu veritas: non quidem illa veritas, seu veracitas, qua obligat, ad conformanda verba externa cum mente, & appellari, potest veritas in dictis, sive in loquendo; sed alia, qua obligat, ad conformanda facta cum dictis, & vocitari potest veritas in factis, sive in operando, & dicuntur *Fidelitas*, seu *Fides*, ethymologia accepta à fio, & dico, quia per eam fit, quod dicitur. Necessaria quidem est huiusmodi *Fidelita-*

Sect. II. De Præcepto 8. Problemata. 375

potes, vel si eam notitiam per iniuriam com-
paraueras.

PROBL. XV.

Peccat lethaliter & non peccat contraria iniuriam,
qui alienas litteras à domino laceratas, &
per fatus in locum publicum proieceras postea
iunctis, ac collectis earum fragmentis, legit
& manifestas.

135 Peccat lethaliter contra iniuriam.
Litterae aliquando in iis litteris continetur,
qui fortasse in iis litteris contine-
tur, semper est sub dominio illius, qui eas la-
ceratas exposuit, credens à nullo esse legendas,
quod si suspicatur, aliquis, collectis particulis,
esse lecturum, minime dispergeret. At sicut li-
ber, qui præter intentionem è manibus in via
publica cecidit, non id est sub tuo dominio
desinit; sic nec secretum tuum præter tuam
voluntatem quasi cadens desinit sub tuo domi-
nio esse: in neutrò enim casu cedis iure, quod
habes, sed illud omnino ius retines. Sic aliquis
quos sequitur Rebel. p. 2. de iust. l. 9. q. 7. nu-
mer. 9.

136 Lethaliter contra iniuriam non peccat. Quia
eo ipso, quod dominus litteram eas abiicit,
ac proficit in loco publico, videtur cedere iure
fuso, & quasi pro derelicto habet permittens, ut
expositae manent manifestationis pericolo; de
hoc enim eurare non videtur. Ita alij cum Syl-
vestro v. Emprio, q. 7. Laym. l. 3. s. 17. 3. p. 1.
c. 4. n. 4. Diana p. 17. 6. refol. 55. Card. de Lugo
Decal. 10. 2. d. 4. s. 17. 9. m. 150. Indicat Sanchi
l. 6. consil. 16. dub. 3. dum docet, peccare morta-
liter legentem litteras clausas, vel in secreto pos-
itas per quæ verba videtur excludere litteras,
quas non in secreto, sed in publico ex inten-
tione ipsius domini positas inuenit.

137 Hoc etiam mihi placet. Hoc etiam mihi placet, si literæ huiusmodi
laceratae ex intentione domini posita inue-
nitur in publico. Aliud enim dicendum
putarim, quando contraria domini intentionem
id accidit: v. gr. si dum particulas immitteret
in ignem vel tuncorem locum, ubi nullus col-
lektor facilè posset vñquam adesse, à vento in
viam publicam abstractæ fuere, vel casu elap-
se sint etiā. Addo tamen cum Laymano:
cum, qui litteras sic laceratas, ac proieceras
legit, tenet ex charitate ad eas non publicandas,
si inde aliquod graue damnum potest re-
sultare. Quia licet proficiendo litteras laceratas
dominus videatur iure iniuria cedere quod
habebat, putabat enim à nemine legendas,
quam iurius cessionem sufficienter significavit
per eiusmodi proiectionem; cum hoc tamen
stat, quod ei graniter displicat talis publica-
tio quam si præuidisset, nullatenus litterarum
particulas eum proiecisset in locum. Manet
ergo obligatio charitati procurandi bonum
proximi & eius graue malum impediendi,
quando sine incommodo possumus. Nam quod
mihi vellem fieri in tali casu, hoc debeo ex
charitate alteri præstare.

Escobar. & Mend. Thol. Moral. Tom. IV.

Qui apendendo litteras, non solum venialiter sed
et lethaliter peccatis, si tunc præter inten-
tionem, & opinionem graue damnum sequar-
tur: tenetur, & non tenetur ad restitu-
tionem.

*138 D*iximus s. 1. non peccare lethaliter qui
ex curiositate solum hand existimans gra-
ue aliquid in eis contingat litteras aperit, ac
legit alienas. Cum itaque quis aperiens, &
legens alienas litteras solum venialiter deliquerit
licet præter intentionem & opinionem graue
malum sequeretur, quod prudenter non time-
batur: non tenetur ad restitucionem. Idem di-
cendum, si mortaliter quidem peccauit, non ta-
men timere prudenter potuit: damnum illud,
quod consequitur: tunc vel ad nullam re-
stitutionem tenetur, si nullum aliud damnum
timere prudenter poterat præter alieni secreti
graues violationem: vel certe tenetur solum ad
illud summum damnum, quod timere poterat,
non ad excessum damni supra illum gradum.
Quia totis ille excessus est ei involuntarius
propter ignorantiam immincibilem. Sic Molina
10. 5. d. 36. n. 3.

Si venialiter peccat in secreti violatione,
ad restitucionem non tenetur. Quia peccatum
veniale non afferit grauem restituendi obliga-
tionem. Si autem peccavit lethaliter: debet
necessario restituere. Quia sufficit iniuria gra-
uis ad hoc, ut quis restituere teneatur, quantum
damnum valebat, et si eius valorem ignoraret.
Ita Card. de Lugo 10. 1. de iust. d. 24. s. 9.
m. 149.

140 Profectò sententiam P. Molinæ quoad pri-
mam partem de peccante solum venialiter mihi
etiam probatur ob praefatam rationem. Se-
cunda vero pars de peccante lethaliter in
secreti violatione minime placet. Quia si (ex gr.)
quis proiicit in mare gemmam alienam, quam
putabat centum aureos valere, cum valeret mil-
le, ad totum valorem restituendum tenetur;
nam vere causa fuit iniusta totus illius damni,
quodcumque esset, quod domino gemma se-
quitur, cui voluntarie inculit iniuriam. Si igit
tu cum iniuria gravi alterius quis litteras ap-
pertinet non solum tenetur ad damnum præiuin-
sed etiam ad ignoratum; quia ad id totum im-
plicitè obligare se voluit ei, cui iniuriam vo-
luit inferre. Aliud dixerim de damno ab eo
immincibiliter ignorato, quod alii perlonis
consequitur cum illo non coniunctus, cui
illata iniuria fuit: his enim non tenetur resti-
tuere.

PROBL. XVII.

*Erit, & non erit lethale piaculum, alienas lit-
teras sine nocendi animo ob curiositatem*
aperire.

*A*petere litteras alienas ob meram curio-
sitatem, & sine nocendi animo, v. gr. vt
Lethaliter
ob eris.

I i 2

ESCOBAR
Theof Mor.
Tom III. IV.

PLATEA

376 Theologie Moralis Lib. XXXV.

ex barbare stylo, vel eleganti capiat apertens
ex voluptatem, lethalis culpa est. Quia a invito Do-
minio id facit, & incurrit periculum aliquod se-
cretum edificandi, quod nefas erat alias indaga-
re. Sic nonnulli, quorum sententiam doctus
vir in manuscriptis haud improbabilem indi-
cavit.

Solum est veniale piaculum. Quia id mate-
riæ leuitas, & finis carens mortali deformitate
excusat. Ita Narar. sum. c. 18. n. 53. Sa v. Litera
n. 1. Sylvestr. v. Falsarius. n. 2. Fagund. Decal. l. 8.
c. 5. m. 9.

Hoc verum omnino esse putarim. Quia ac-
cidentale est ex aperiens ob curiositatem literarum graue referari secretum, quod quidem
aperiens custodire tenebitur, ne in scribentis
vergat incommodum. Ut autem sciens, quando
grauius, quando leuiter delinquit, qui litteras
aperit, quando nullum peccatum perpetrat, af-
firmo in primis, si litteræ pro derelictis, ha-
beantur, licitam esse carum aperiotionem, & le-
ctionem; tunc autem pro derelictis haberi,
quando ignoratur, tam mittens, quam ille, ad
quem mittuntur. Deinde licitam esse aperiotionem,
si fiat de mittentis consensu tacito, vel
expresso. Quod si à principio aperiens bona fi-
de putabat ei aperiotionem non displicitam, &
postea inuenit displicere; nullum esse pecca-
tum; quia bona illam fides excusat. Item lethali-
m verò culpam esse eas aperire, licet non le-
ganter, eo anitho, ut aperiens grauius noceat.
Quia ubi primum animum habuit grauius
nocendi, delinquet grauius, etiam si Epistolam
non legit. Praterea potestatem publicam legi-
timam habere potestatem aperiendi, vel legen-
di litteras, quales sunt Superioris Religionum,
ac Praefati virium in finitimi hostium locis
belli tempore. Necno posse aperire Episto-
las ab hoste missas, vel illius ad quem mittun-
tur, si probabiliter credit, sibi ex illis vel alteri
proximo iniustum aliud damnum posse eue-
nire; easque perlecas posse retinere. Et genera-
liter loquendo, quoties quis ex aliquibus Epis-
tolis aliquod malum iniustum sibi timet, licet
posse eas aperire, vel comburere ad illud ma-
lum vitandum. Denique Epistolaram delato-
rem lethaler delinqueret, si eas aperiat, &
ostendat aduersario mittentes, vel eas clausas
eisdem tradat. Solum enī quando prudenter
riter crederet aliquod malum iniustum in illis,
vel contra se, vel contra proximum contineret,
licet eas legere poterat, & comburere ad malo
obviandum. Omnia carptim collegit ex Lefso
l. 2. c. 1. dab. 10. n. 73. Narar. sum. c. 25. n. 34. &
c. 1. sum. 73. Sylvestr. v. Refutatio. 3. q. 5. & v.
Falsarius. n. 2. Sa v. Litera. n. 1. D. Antonino
2. lit. 1. c. 12. §. 5. &c. aliis.

PROBL. XVIII.

Quando quis per vim aut fraudem secretum ali-
cuius accepit, potest, & non potest, ad vita-
num proprium irreparabile suum
damnum detegere.

144
Nonnulla sup-
pono.

Suppono ad vitandum graue damnum, nem-
pe diuturnum tormentum, quenquam
posse licet alterius crimen occultum, & pec-
catum ei sub secreto traditum manifestare.

etiam si inde mors immineat, aut infamia se-
quatur ei, qui huiusmodi secretum commisit;
modo grauissima incommoda non timeantur;
vt si esset secretum Principis, Reipublice, vel
exercitus, & non sit in confessione Sacra-
menti apertum. Quæsiem tamē, an id dicen-
dum, si secretum illud quis ab alio per vim, vel
fraudem accepit: id est, an tunc possit, ad
vitandum proprium graue dampnum, illud re-
velare?

Nop potest quis renelare illud secretum,
quod per vim, vel fraudem ab alio extorxit;
Renelat. non
etiam si interimendus sit. Quia eo ipso, quod
secretum per vim accepit, semper est contra
iustitiam illud revelare. Sic Sotis l. 5. de inf. q.
10. a. 2. Fagund. l. 8. c. 6. numero duodecimo.
Sayt. in Claui, l. 11. c. 3. numero quadrageximo
primo.

Si quis interimendus esset, vel mutilatione
afficiendus (qua sunt irreparabilia mala) ex-
ceptus fuerit, etiam si illus, a quo extorxit es-
set infamandus, expilatus, aut interimendus.
Quia peccatum iniustitia in secreto extor-
tionis commissum, iam est transactum, &
transacto peccato, qui extorxit habet ius, vt
in tanto periculo constitutus secreta vi extorta
reuelet. Quemadmodum qui furatus est
equum, potest illo vii in extrema necessi-
tate vita tuendam indigat, & in eadem sit
necessitate constitutus. Ita Narar. sum. c. 18.
m. 54.

Vtramque opinionem facis probabilem el-
primam esse existimo, secunda verò primam prepono. go sententia.
Quia licet peccatum extorsionis secreti pre-
teritum fuerit, durat tamen adhuc, mortali
loquendo, in effectu suo, hoc est in obliga-
tionem seruandi secreti, & effectus iniustitiae
per reuelationem illius continuatur. Profecto
parum refert, quod ille non intendat infamari,
aut occidi eum, à quo secretum illud
extorxit, vt dicamus per accidentem esse quod
inde occiso, vel infamia subtilis; quia illa
reuelatio est iniusta, cum iniuste fuerit secre-
tum extortum; unde non potest hic ratio cha-
ritatis militare, vt dicamus charitatis præcep-
tum prius obligare quenlibet erga se ipsum
quam erga proximum.

PROBL. XIX.

Peccata occulta subditorum, qua solum
vergant in damnum ea committentis,
possunt, & non possunt Superioribus re-
uelari à cognoscente fraterna correctione
non praemissa.

Certe peccata Religiosorum aut sunt publi-
ca, aut secreta, & hæc quæ noceant, vel
non noceant aliis, sed solummodo ei, qui
ea perpetravit. Si sint publica, ac manifesta,
sive vergant, sive non vergant in aliorum
damnum, licitum est ea Superioribus ad pa-
nitioinem, præmissa fraterna monitione, mani-
festare.

Sect. II. De Precepto 8. Problemata. 377

festare. Si sint occulta, & aliis nocua, vel Religioni indecora, denunciari etiam possunt superioribus, fraterna monitione prætermisfa, nisi quis firmiter credat, statim per correctionem fraternalm delinquentem ad frugem meliorem adducendum. Si vero periculum sit in mora, nunquam est fraterna correctio premittenda: imo tenetur quis statim superiorum ad monere, ea prætermisfa. At si peccata sint gravia, occulta quidem, & in damnum commune Religionis non vergant, sed solum in damnum peccantis peculiare, qualia sunt ebrietas, inuentiendi consuetudo, furtiola, non servare ieiunium, horas Canonicas non recitare &c. quæsiherim, num possint superrioribus, prætermissa correctione fraternali, reuelari?

189 Possunt quidem. Quia non videtur probabile, que communis Religionum consuetudine fiuntesse contra Christi Domini præceptum: sed consuetum est in omnibus Religionibus, quod in Capitulo aliqui contra aliquos de culpis proclamant, nulla secreta monitione præmissa: Ergo videtur, hoc non esse de præcepti necessitate. Deinde non obstat infamatio illius, cuius occulta delicta Superiori tanquam patri referantur: apud prius ac prudentem Prelatum & fidem amicum, nullam infamiam patiatur. Esto autem infamiam incurrat apud Superiorem: tamen Salus animi est bona fama preferenda. Sic Richard. in 4. dist. 19. art. 3. q. 1. ad 2. Grabiel. in Can. Miss. q. 4. n. 4.

150 Minime possunt Superioribus. Siue ut Iudicibus siue ut patribus prætermissa correctione fraternali reuelari. Quia tenetur de precepto naturali, occurrere dano proximorum, ac fratres emendare quam minimo eorum damno possimus: possimus autem eos emendare modo præscripto fraternali correctionis. Ergo tenemur, illud feruare. An non corporalis Medicus, si potest, ergo rurum curarate sine alibi, idem memori, id tenetur efficere? Ergo similiter ille, qui tenetur emendare fratrem, si potest emendare illum fama feruata, id præstare enebitur. Sotus in selecto de regendo Secreto, memb. 2. q. 4. concil. 3. dub. 3. Navarra derest. lib. 2. c. 4. dub. 11. n. 13. D. Tho. 1. 2. q. 33. art. 7. & 8. ad 4. Savt. in Clauil. 1. 1. cap. 14. num. 8. Fagund. Decal. lib. 8. cap. 7. num. 7. Barnes 2. 2. quæf. 33. art. 8. dub. 2. Nauar. sum. cap. 8. num. 14. & alij plures.

Hoc mihi
voiè ve-
rum.

Ego autem adeò veram hanc sententiam esse puto, ut contrariam stando in iure communni in nulla tenus existimè esse probabilem stando vero in iure, & statutis aliquarum Religionum, quid sentiendum sit ultimo voluntarie expediam. Certe proclamationes illæ, que in Religiosorum Capitulo absque illa secreta admonitione fiunt, sunt de aliquibus leuiibus culpis, que fama non derogant: & potius sunt quasi quedam commemorationes oblitarum culparum, quam accusations, & denunciations. Vnde si aliqua fieret proclamatione de peccato, quo frater infamaretur, contra præceptum Domini ageret, qui in huiusmodi proclamationibus fratis delictum publicaret. Addiderim, falsum omnino esse, non manere Religiosum infamatum, cuius deli-

Dfob. & Mend. Cheol. Moral. Tom. IV

ca pio ac prudenti Superiori, qui potest professus, & non obesse, tanquam patri manifestantur; multo enim est grauor infamatio apud unum grauem, ac prudentem virum, à quo quis pendet, quam apud multos, à quibus non pender. Quia ex revelatione Superiori tanquam patri facta pio & prudenti, potest ipse procedere ad negationem suffragij ad Religionis officia, ad mutationem Monasterij, ad remotionem ab officio, ad aliaque, quæ natura possunt notam infamiae effire.

CAPVT XII.

Circa sui ipsius infamadorem:

PROBL. XX.

Lethale est, & non est, seipsum sine causa infamare, stando precisa in propria infamia ratione.

IN E causa seipsum infamare, 152 *lēthū dāmō, stando in præci-
ca proprie infamia ratione, pec-
cātūm lēthālē est.* ita ut nulla ex causa nec etiā mortis metu quis excusat, siue in iudicio, siue extrā iudicium seipsum infamet. Quia charitas obligat vnumquemque, vt se, & sua diligit: sed bona fama est præcipuum hominis bonum extre-
um: Ergo qui illam, se ipsum sine causa infamando, perdit, peccat lethaler contra charitatem. Iro contra iustitiam. Quia nemo est suo fama dominus, sicut nec vita propriæ: Ergo siue gravius peccat ille, quise ipsum occidit, quam qui alium interimit: ita gravius peccat contra iustitiam ille, qui se ipsum sine causa infamat, quam qui alterius famam lēdit. Sic Caet. 2. 2. quæf. 7. 3. art. 2. & sum. verb. Detracitio, D. Antozin. part. 1. sit. 8. cap. 4. §. 1. Eam ex parte defendant Angel. verb. Detracitio, §. viii. & Syluester ibi, num. Differunt tamen à Caetano, quia admittunt excusari à mortali, quando sit metu mortis, quod Caetanus non admittit. Valentia 2. 2. d. 5. quæf. 17. punt. 2. putat esse contra charitatem, quando si sine causa, Turrian. 2. 2. sum. d. 5. 4. num. 11. arbitratur esse mortale, non tamen contra iustitiam, nec contra charitatem sed contra magnanimitatem.

Infamare se ipsum sine causa, stando in sola & præcisa ratione propriæ infamia, 153 *lēthū dāmō tertij, vel propriæ vita, stando non est.* ex obiecto, ac genere suo non est lethale peccatum: neque contra iustitiam, nec contra charitatem, sed solummodo veniale contra charitatem propriam, seu erga se ipsum. Quia homo est suæ famæ dominus sicut & suorum temporalium bonorum. Ergo illam disipando ac prodigando absque causa, nulli facit ini-
nam

II 3 nam

24. sest. 4. Sayrum in Clavi, libr. II. cap. 3.
numer. 35.

PROBL. XXI.

Ad vitanda graui tormenta in iudicio, vel diuturnum carcerem, lethale est peccatum, & non est se ipsum infamare, vel falsum sibi imponendo crimen, vel verum occultum confitendo, ex cuius impositione, vel confessione certò quis sciat, se capitali sententia afficiendam.

*E*st lethale peccatum contra iustitiam in Republicam, cuius ille partis est, & contra propriam charitatem. Quia nemini licet se occidere; perinde autem est moraliter loquendo, sibi crimen falso in iudicio imponere, aut secretum referare ex quo sit occidendum, acle ipsum occidere. Et quia homo non est dominus vita proprie, sed custos, unde contra iustitiam agit, illam sibi auferendo. Et quia qui iudicio sibi crimen fallum, quod capitale peccatum est obnoxium, affingit, mendacium contra se ipsum pernitosum profert: proferte autem pernitosum, cum ex se fit nocuum grantier, est lethale peccatum. Sic Caiet. 2. 2. q. 7.3. art. 2. & sum. v. Detracitio, Armil. & Sylvestr. v. Detracitio, num. 4. D. Antonin. part. 3. tit. 8. cap. 4. §. 1. Valent. 2. 2. d. 5. qualif. 17. punct. 2. assertens esse lethale contra charitatem.

Non est lethale, sed veniale peccatum, si sine iuramento id fieri. Quia hoc (moraliter loquendo non tam est dare proprie morti causam, quam una breui morte multas diutinas non est lethale peccatum. Et quia licet homo non sit vita proprie dominus, est tamen cultus illius, & cum tanto tortura dolore non tenetur illam custodiens, ac tueri. Quemadmodum dum est ergo, non tenetur brachium veneno infectum sibi abscondi, ut cum tanto dolore vitam tueatur. Ita Malder. de iust. tract. 7. cap. 1. dub. o. n. 3. concl. 2. Lessi. l. 2. c. 11. dub. 7. m. 4. Tolet. I. 3. c. 66. Sotus de regendo Secreto, n. 3. & I. 5. de iust. q. 10. art. 2. Couar. variare. c. 2. n. 8. Sayr. in Clavi, l. II. c. 3. num. 4. 2. Angel. verb. Detracitio, numer. 6. Sylvestr. ibi, quiesc. 3. & plures alij Recentiores.

Verior planè hæc pars. Quia nullatenus verum existimo præcipuum primæ sententiae fundamentum, nempe perinde esse (moraliter loquendo) sibi imponere in iudicio crimen dignum morte, atque sibi morte inferre. Quia, homo neophilicè nec moraliter se se interimit, nō physicè, ut patet: non moraliter: 158 istam enim causam habet, ob quam se ad intermissionem exponat: sicut qui se exponeret hostium telis ad fagienda grauilla tormenta, si in eorum manus deueniret. Attra- men si ex confessione secreti delicti, aut ex falso impositione Religioni sequari infamia, si Religiosus est: aut filius, si est pater; aut subditus, si Praesul, aut familiæ, si obblitate præfulget: tunc peccatum lethale est contraria iustitiam, & mendacium pernitosum, alii falsum sibi crimen affingere ad vitanda

ESCOBAR

Theor. Mor.

Tom. III. IV.

ETIV

154
*Hanc senten-
tiam longè
probabiliorē
esse puto.*

Hanc sententiam longè probabilem esse existimo. Quia si homo se infamando, falsum sibi crimen affigendo, aut verum occultum manifestando, peccaret mortaliter contra iustitiam, & ad suæ famæ restituionem consequenter teneretur, cuinam quæso terretur? Non sibi, siquidem sui ad se ipsum nulla est restitutio. Non Reipublicæ aut Ecclesiæ; quia bona laici non connumerantur inter bona Reipublicæ nec bona Ecclesiastici inter Ecclesiastica bona; sed inter bona cuiusque propria, & temporaria. Addo, neque esse ex obiecto suo peccatum contra charitatem; quia charitas sui ipsius non obligat, ad bona heius vita, quæ externa sunt, comparanda, vel conferuanda, nisi quatenus sunt necessaria ad salutem spiritualem vel propriam, vel proximorum. Et quia prodigalitas, quæ versatur propriè in bonis externis, ex obiecto & genere suo non est peccatum mortale contra charitatem, sed veniale solummodo. Ergo cum fama sit bonum quoddam externum, ex obiecto, & genere suo non erit peccatum mortale eius profusio, si sine culpa fiat, scelus damno alterius: sed solum quædam venialis prodigalitas.

Porro licet hæc ita se habeant ex obiecto, non abnego, aliquando ratione alicuius extrinsecæ circumstantie, grauis scilicet damni, quod nobis vel aliis ex nostra infamatio sequeatur, posse esse peccatum lethale contra charitatem. Primo quidem, si proximus inq' facilem occasionem capiat, eundem absque causa infamandi: tunc enim datur scandalus malitia. Secundo, si ex ea infamatio vita ob id periculum incurat, vt si falso dicat, sine causa, e. Antoniu[m] occidisse, vel illius torum violasse; quia perinde id est, ac se ipsum occidere, cum alteri occasionem exhibet, eum publicè aut priuatim interimendi. Tertio, si infamanti se ipsum necessaria sit fama caueneri publico, & si sit Episcopus, Praelatus; nunc enim mortale erit non solum contra charitatem, sed etiæ contra iustitiam, quia in causa est, vt subditus ob illius malâ famâ in eo ipso peccent: & ideo crudelitas est: reus, multos spiritualiter occidens. Quarto denique, infamia eius in teritiâ persona exundet, verbi gratia, in filios, in familiam, in totam Religionem, erit contra charitatem, & iustitiam, affigendo sibi heresis, proditionis patriæ, Sodomia, lascivias, maiestatis, &c. crimen, quæ de irre infamiam annexam habent. Lege Lessium lib. 2. cap. 11. dub. 6. num. 3. Nauarrum sum. cap. 18. num. 2. 8. Tolentum lib. 5. cap. 66. Suarium tract. de fide, di-

155
*Quandam
mortale erit
infamare si-
psum.*

Sect. II. De Precepto 8. Problemata. 379

vitanda tormenta, & se retractare teneretur, quamvis noua iterum tormenta esset subiutorus. Quia cum tam graui aliorum praividicio nemo ius habet ad tormenta vitanda per crimini falsi impositionem, quo nobilem familiam perpetua ignominia conspergat. Moneo denique conclusionem nostram intelligendam esse, sine iuramento sibi quis falsum crimen imponat. Quia quamvis tunc crimen illud nulli tertio sit noxiuum praterquam ipsi illud sibi imponenti, erit tamen peccatum lethale per iurij, & grauis Deo iniuria irrogabitur, eum rei falsae in testem afferendo.

PROBL. XXII.

Ille qui in tormentis sibi falsum crimen affixit, ob quod capitali subest sententia, tenetur, & non tenetur se in supplyū loco retractare.

¹⁵⁹ *Sese tenetur retractare.* **S**e retractare tenetur. Quia sibi in iudicio scilicet sententia, tenetur, & non tenetur se in supplyū loco retractare.

¹⁶⁰ *Se retractare non tenetur.* **M**inimè se retractare tenetur. Quia nullum sequitur praividicum ex huiusmodi retractationis omissione, cum ex ea luce innocentiae manifestatione non valeat vita confundere, rem non integra, vbi exitatio mortis non speratur. Scandalum autem illud nocium non est, potius confert aliis ad exemplum, & aliud vita scandalum contra iudicium vulgus enim facile commouetur, vt credat sententiam aliquo defectu labore. Ita Sanch. lib. 3. Decalog. cap. 7. num. 12. Fagund. Decal. lib. 8. cap. 9. num. 6. Nauarra de restit. lib. 3. cap. 4. dub. 1. n. 25. & 26. Tolet. lib. 5. cap. 6. Lessi. & Angel. à Fagundez allegati.

¹⁶¹ *Iudicium Autorum.* **E**go autem existimo, cum, qui metu tormentorum sibi crimen falsum imposuit, ob quod morti adductus est, se retractare teneri, vbi ex retractatione speratur fore, vt mortem evadantur autem teneri se retractare in loco supplicij, seu ad pedem patibuli, quia iniuriae caret spes. Evidem quando crimen tertio est nocium, verbi gratias Religioni, vel familiæ ex confessione, & impositione criminis grauis sequuntur infamia sive vel in loco patibili retractare teneri; si vero infamia non tanti sit momenti, non tenebitur: quod prudens Confessor arbitrabitur. Illud certissimum, si aliquis ad vitanda tormenta sibi graue crimen in tortura affinxit, ex quo grauis infamia Religioni, vel nobili secularium familie contingat antē sententia latonem teneri se retractare etiam noua rursum tormenta

subeat; fieri enim potest, vt tanta illa sit infamia, vt potius teneatur quævis tormenta, inquit, & mortem propositi, quam ab his cum tanto aforum damno excusari. Lessi docente lib. 2. cap. 1. dub. 7. numero 50. Tolet. lib. 5. cap. 6. & Sancio Decalog. libr. 3. cap. 7. num. 12. Ratio est, quia res abhuc est integræ, & in eo statu, vt ex retractatione speratur infamia innocentium evitatio. Tā parvus tamen potest esse tertii infamia, vt spectata prudenter charitatis regula, teneatur quis illum potius subire, quam obligare proximum dentio torqueri, quod prudentis estimabit arbitrium.

PROBL. XXIII.

Mortale est, & mortale non est interuenientes sententia contraria al quem delinquentem circa faemina um sol ciationem in confissione in Aula S. Officij prolate, delinquenter aliis manifestare queri possit.

Moreale quidem est reum queuscumque manifestare, licet sit Religioso, aut ¹⁶² Mortalis est. Sacerdoti. Quia idem ibi sententia in secreto profertur, vt delinquentis non infameretur, & causa Tribunalis limites non excedat. Sic Soula de confessar. solicit. tractat. 2. capite 16. numer. 8.

Mortalis non est, illum reum Religiosis, & ¹⁶³ Mortale non est. Sacerdotibus manifestare. Quia ex huiusmodi ¹⁶⁴ manifestatione nulla ciuitate scandalum, inquit, potius timor, bonisque effectus. Ita Diana part. 4. tr. 8. 5. c. 4. 4. 4.

Primum sententiam probabiliorem esse existimo. Quia idem Domini Inquisitores sententiam in occulto ferunt, ne nimium reus partem infameretur, & ne delictum illud ingrat fidelibus scandalum: Ergo ruelans arcum illud alius non potest non reus esse lethalis pia culi informantia circa secretum piam S. Tribunalis diligentiam. Scio, Seraphinum à Freitas in addit. a tractat. de Confessor. solicit. quest. 24. num. 49. docere, à UD. Inquisitoribus propter scandalia vitanda peccata excommunicationis, & iuramentum de secreto illo servando esse adhibendum. Vnde colligit Diana, Ergo dare non adhibetur, non adeo obligatio peccati mortali. Sed amici mei docti plaudent, ex ipso, quod Freitas dixit, opera pretiosissime excommunicationem, & iuramentum adhiberi, ne interuenientes Sacri Tribunalis iudicio alii sententiam referent, alia ferit adeo graue esse piaculum rei, ac delicti manifestatio, vt conuenienter censure, & iuramenti vis, ne quis audeat id aliis manifestare.

PROBL. XXV.

CAPVT XII.
Circa Susurrationem & Maledictionem.

PROBL. XXIV.

Licet, & non licet per Susurrationem alium excludere ab amicitia, quam ipse tibi ambo inire cum Principe, (verbi gratia,) narrando tantum aliquos naturales defectus illius, quem intendis excludere.

¹⁶⁵
Quæsitionis
falsaria,

ERITVM est, non licere id agere mendis illicitis, ut fraude, dolo, infamando proximum, seminando odia, aut spoliando fratrem re aliqua, in quam habet iustus enim esset peccatum mortale contrà iustitiam. Quid si id agatur, tantum narrando defectus aliquos naturales, aut alios veros, sed non occultos, ex quibus nec sequatur infamia, nec disolutio amicitia, sed tantum dissolutio illius familiaritatis primariae, quam cum Principe habebat?

¹⁶⁶
Licer qui-
dam.

Licer quidem. Quia amicitia, & familiaritas est bonus gratuitum pendens à libera voluntate amicorum, sicut enim liberum est conferenti bonus gratuitum non conferre: ita tibi licitum erit, seclusa vi, ac fraude, curare, ut non conferat. Quemadmodum licet sine vi, & fraude, rogare Petrum, ut testamentum mutet, neque suum constitutus heredem. Sie Sotus lib. 5. de iust. ques. 11. Aragon. 2. 2. ques. 74. art. 2. Bonac. d. 2. qu. 6. punct. 2. num. 6.

¹⁶⁷
Minime licet, sed lethale est peccatum, si al-

laminim licet.

Minime licet, sed lethale est peccatum, si alter in notabili ob id damnum incurrat, aut amittat: aliquid bonum ex diminutione talis familiaritatis: vniuersale autem erit, si res parua sit. Quia quamvis amicitia sit bonum, gratuitum, postquam tamen in illam quis admissus est, habet ius, ne illa ab aliquo tertio sine causa, cum damno suo priuetur, sicut pauper habet ius, nè quis impedit eleemosynas, quas quis illi statuit elargiri. Ita Sal. 2. 20. ques. 74. art. 2. post 2. concl. Sayr. in Clani, lib. 12. cap. 5. num. 5. Azor. tom. 3. lib. 13. cap. 5. qu. 5. Trull. Decalog. lib. 7. dub. 3. num. 7. & alij.

¹⁶⁸
Hæc mihi
probabilis,

Probabilius existimo hoc non licere, sed agentem delinquere regulariter. Quia bonum propriæ utilitatis, non est sufficiens ratio honestandi aliquid damnum, & incommodum, quod letaliter alteri sequatur ex talis familiaritatis immunitone. Dixi regulariter, quia si ab exclusione illius ex inclusione propria censeretur, merito aliquid bonum maius secutum, vel ipsi Principi, vel familiae, vel populo: tum videor, posse à peccato excusari. Utilitas enim huiusmodi potest illius, utilitati proferri.

Es peccatum contrà iustitiam, & non est peccatum contrà iustitiam restitutio obnoxium per susurrationem defectus naturales aliquos aperto: alterum à familiaritate Principis abstrahere.

Dixi Problem. 1. id esse peccatum, quæsic-
tria vero, num sit contrà iustitiam? Con-
tra iustitiam est. Quia licet amicitia bonum
sit gratuitum, tamen postquam quis in familiari-
tatem Principis est admissus, ius habet, nè illa
ab alio sine causa deturbitur. Causa autem
iusta non est, sese eo excluso, in Principis fa-
miliaritatem ingerere, graui quidem prioris
familiaris, damno; pluris enim quisque illi-
mat Principis specialem gratiam illam quam
diuitias. Sic Sal. 2. 2. qu. 74. art. 1. Azor. tom. 3.
lib. 13. cap. 5. qu. 5. Sayr. in Clani, lib. 12. cap. 5.
num. 5. Trull. Decalog. lib. 12. cap. 7. dub. 3.
num. 7.

Non est contrà iustitiam. Quia amicitia, ¹⁷⁰
vel familiaritas specialis illa est bonum gra-
tuatum à libera voluntate Principis pendens;
At in re gratia nullus habet ius, gratis enim
conferitur: & gratis negari potest. Ita Fillue.
tract. 40. num. 141. & probabile ait esse Tru-
lenc. obi supra.

Hæc mihi sententia magis aridet. Quia con-
trà iustitiam non est, quod quis sine fraude
ac vi commodum cuius est dignus, sibi proce-
ret. Non enim quolibet damnum, quod ex
nostra actione sequitur proximo, est contrà
iustitiam; sed tantum quando ille in bono, quo
priuat, habet aliquid ius propriæ dictum.
Vnde qui determinatum ad legandum Petro
centum, impellit precibus, rationibus, &c. ut
sibi illa centum scuta lege inserat quidem Pe-
tro damnum illud priuationis centum aureo-
rum; sed contrà iustitiam non delinqvit, quia
nondum Petrus habebat ullum ius in prefa-
tam pecuniam.

PROBL. XXVI.

Susurrationis peccata differunt, & non differunt
specie propter diuerstatem amicitiae, quam
turbant: verbi gratia, si turbetur concordia
inter coinges, inter patrem & filium,
inter fratres, inter sodales, inter ami-
cos.

Non differunt. Quia susurratio per se so-
lita tendit ad mutuam amicitiam tollen-
dam: quod verò amicitia oritur ex tali, vel tali
titulo, per accidens est, ad hoc vitium. Sie Ca-
riet. 2. 2. qu. 74. Molina tom. 4. tract. 4. d. 25. nulli-
mer. 4.

Differunt quidem. Quia quando quis su-
surrando seminat discordiam inter patrem, & dif-
fertur, (verbi gratia;) & dat filio occasio-
nem odii aduersus patrem suum, illud scandala-
lum habebit speciem diuerlam, saltem quan-
do illud odium filij in patrem intendebat,
odium enim in patrem habet circumstan-
iam specie diversam. Ita eminentis Cardinalis de
Lugo

Sect. II. De Præcepto 8. Problemata. 381.

Lugo meus felici sorte mea olim condiscipulus meus, inquam, vel tunc sapientissimus Magister deponit. d. 6. section. 6. in principio, & ro. 1. de iust. d. 14. section. 1. num. 43.

174
Auditorum
folio. 10.
Ego autem sic ex ipso datore questione satisfactio. Prima sententia, ut admitti possit, limitanda est, ut procedat, de peccato Sulurratis quatenus per ipsum infertur malum suum contra iustitiam, sive contra charitatem illis, contraria quos susurratur; si tamen consideretur peccatum, illud prout aliquando include malitiam scandali, ob peccandi occasionem, que datur ei, apud quem sit Suluratio: tunc aliquando diversum erit in specie ob diuersam coniunctionem personarum. Quando (verbi gratia,) susurrando quis seminat discordiam inter patrem & filium, & dat occasionem odio filio contra patrem suum; illud scandalum habebit speciem diuersam, scilicet quando intendebat illud odium filii in patrem. Quare si illud peccatum quis voluit directe in filio, iam ex hoc capite scandalum habebit speciem aliquam diuersam scandalis ratione. Fator item, id quod etiam P. Molina fateretur, posse Sulurations specie differre, quando nimis Suluratio prouideret, sequi posse non solum detrimentum pacis, & concordiae, sed etiam damnacionem alia genera bonorum, vi, si sequi possint vulnera, homicidia, in bonis fortunae detrimenta, & similia, ex quorum bonorum diuersitate iniustitia Sulurationis speciem diuersam iniuriam accipiet, & restituendi pro hisce damnis obligationem pariet.

PROBL. XXVII.

Necessarium debet, & non debet in confessione explicari malum, quod per maledictionem exceptum est proximo.

175
Questionis
finis.
Vidimus Sect. I. maledictionem esse, quando aliqui malum imprecamus. Plequaque autem habet aliam malitiam adiunctam saltem contra proximi dilectionem, cui tale malum desideratur. Quiescerim itaque, num necessarium explicandum sit semper malum, quod per maledictionem proximo desideramus?

176
Explicandum
necessarium
est.
Explicitum necessarium est. Quia diuersa species est optare malum corporis, vel malum spirituale, vel infamiam, &c. Sic Molina lib. 7. de iust. tract. 4. d. 22. num. 3:

177
Explicandum
necessarium
est.
Explicitum necessarium non est. Quia maledictiones specie morali non variantur, malum enim desideratur proximo semper opponitur eidem virtuti dilectionis eiusdem. Ita Cardinalis de Lugo de penit. d. 16. section. 5. & tom. 1. de iust. d. 14. section. 11. numero 195.

178
Hoc mihi verius. Nam peccata odij non variuantur in specie morali ex diuersitate specifica mali desiderati, quando non desideratur nisi sub ratione generali mali proximi. At peccata que specie non distinguntur, licet intra eandem speciem grauiora existant, non sunt necessarium in confessione distinguenda: Ergo. Leg. Problema. 26.

PROBL. XXVIII.

Quando maledictio est in parentes, in Prelatum, in herum prolate quidem ore solum sine animo: semper est, & non est lethale peccatum.

179
S

Emper est lethale. Quia cum in facie manus ledicio proferatur, grauis fit eis iniuria: Auditorum folio. Semper est lethale, autem in absentia, sed coram aliis iactatur, patitur graue audientibus scandalum: si priuatione nullo audiente, ote exprimitur, grauem præfert irreuerentiam. Dei enim loco parentes ac Superiores habemus, iactare autem contra Deum maledictionem vel nullo audiente grauissima est blasphemia, etiam si Deo malum illud non oportet. Sic Molina to. 4. tract. 4. d. 22. num. 4.

Non semper lethale crimen est. Quia quando in faciem vel nullo adstante, maledictio profertur, haud grauis parentibus, Prelato, hero irrigatur iniuria. Ita Cardinalis de Lugo tom. 1. de iust. d. 14. numer. 196. & alij communiter.

Fatur P. Molina citatus. Quantvis regulariter maledictiones ore solum prolate sine animo, quod mala illa eueniunt, non sit peccatum mortale, nisi forte contineant consummationem graueni in proximum; id tamen fallit quando maledictio esset contra Deum, esset enim blasphemia grauissima, etiam si non operaretur malum illud Deo: idemque puto quando maledictio esset in parentes, in Prelatum, in herum. Hac Molina sententia, vera quidem semper de maledictione in Deum prolatata: at de maledictione in parentes, Prelatum, & herum non semper, sed quando in faciem iactatur; in absentia tamen prolatam non semper grauissimam damnarem, ut quando ex fra quis dicere solet. Maledicta sit, que me genuit, sine vilo tamen animo, aut desiderio tali in genitricem iam mortuam. Porro nec caret dubio, quod idem Doctor addit, maledictionem illam, qua quis ex ira se diabolo commendat, etiam ex corde non proferatur, semper esse mortale peccatum propter faditatem rei ipsius. De hoc tamen multum dubito, secluso scandalum, & maximè si nullus aderet qui audiret. Regulariter tamen crediderim cum Card. De Lugo, quod qui verbâ huiusmodi proferunt apprehendunt in illis gravem deformitatem, quod sufficit ad culparum grauem contrahendam.

180
Auditorum folio. Non est lethale semper.

PROBL. XXIX.

Maledictiones differant, & non differunt
specie iuxta mala, que proximo
optamus.

181
In Problema. 24. vberiore expositionem
requiro, an Maledictiones specie differant
iuxta mala que proximo optamus? Differunt
quidem. Quia mala à nobis optata differunt
specie, & maledictio qualibet pertinet ad
speciem,

382 Theologiae Moralis. Lib. XXXV.

speciem, ad quam pertinet malum, quod optamus: si igitur odijum infernum, a quo procedit. Vnde si optet homicidium, erobomicida: si incendium domus, incendiarius: si bonorum abstractionem, fur: ob idque teneor necessarij ea in confessione explicare. Sic Sayr. in Clavi. lib. 1. cap. 5. num. 14. Saloni. 2. 2. q. 76. a. 1. concl. 1. Filliue. tract. 40. cap. 5. num. 147. &c. alij apud ipsos.

¹⁸³ Non differunt specie. Quia omnes maledictiones ex odio in proximum procedunt: odio autem in proximum in quaquam materia semper speciei est eiusdem: quamvis diuersa mala optemus, ut mortem, infamiam, &c. sub una enim ratione mali omnia desiderantur, scilicet sub odio in proximum. Ita Ledes. m. 3. de char. c. 6. concl. 8. Trull. Decal. lib. c. 4. dub. 2. dicto 2. hoc probabile putat. Lege eum lib. 8. cap. 7. dub. 4. num. 2.

¹⁸⁴ Idem teneo. Idem teneo. Addiderim tamen, si maledictiones sint atrocissime, esse in confessione explicandas circa probabilem opinionem alerentium, circumstantias notabiliter aggrauantes esse necessarij fatendas, ut si desideres condemnationem, seu amissionem spiritualis vita, aut vita corporis, aut gravissimam infamiam: ut confessorius melius possit iudicare, ac optius moderi. Porro iuxta contrariam probabilitatem mihi sententiam sufficiet, si quis dicat, le grane malum ex animo proximo imprecatum fuisse.

PROBL. XXX.

Qui omnia, aut multa mala simul alteri imprecatur multarum scilicet specierum deformiterentur, & non tenetur earum numerum in confessione expondere.

¹⁸⁵ Tenerit quidem. Qui maledictiones suam speciem sumunt ab specie mali, quod impacuerit. Ergo si species malorum, qua simul optamus sunt distinctae, necessarij earum numerus erit explicandus. Sic Sayr. in Clavi. l. 12. cap. 5. num. 10. Saloni. 2. 2. q. 76. fine.

¹⁸⁶ Non tenetur. Qui omnes maledictiones sunt speciei eiusdem. Vnde qui simul hanc imprecationes proferret: Los diablos teleten, en los infiernos ardaz. A molas puruladas muera, Un rayo te abre, &c. Vnicum grauius quidem peccatum commitit, omnes enim moraliter vniaco actu prolatæ reputantur: & ei sufficit fateri, in proximum grauem se misericordiem ex corde protulisse. Communiter Doctores. Lege Trullench. probabilem esse hanc sententiam afferentem.

¹⁸⁷ Ego existimo esse probabilem propter his indicatum fundamentum, si autem omnes maledictiones eiusdem sint speciei constat haud esse cum simul iactantur uno quidem actu in confessione annumerandas: vnu enim peccatum sūt. Sicut vnum numero delictum committit, qui eodem actu plura iuramenta fallit, ad aliquam rem confirmandam, profert: aut qui pluries eodem tempore scemnam deosculatur: aut qui pluribus plagiis afficit inimicum: aut qui ter pugione Clericum percussit continuatis vulneribus, vnam tantum excommunicationem contrahit, quia vna percussio reputatur. Palao tom. 1. tract. 3. d. 3. punct. 1. n. 5.

Bonac. d. 2. de peccatis, q. 4. punct. 2. num. 1. Sanc-
cios in select. d. 6. num. 1. 2. & 3.

C A P V T . X I V .

Circum Iudicium temerarium, & suspitiones.

P R O B L . X X X I .

Quando utrumque sunt motiva probabilitas, est, & non est peccatum grane indicare probabilitatem contra personam praestando de eius delicto gravi probabilitatem assensum.

¹⁸⁸ RAVE peccatum est. Quia detrac-
cio, qua existentibus motibus pro-
babiliibus ex utraque parte, de-
termine quis affirmat crimen,
seu defectum grauem proximi,
grauem continet culpam: Ergo, & assensus in-
tersus, quo apud se idem affirmat, grauem
culpam continebit. Sic viri docti, quos
confutari.

Non est grave peccatum, sed tantum venia.
Non est grauem, sed tantum venia.
Qui existentibus hujusmodi motibus, pos-
sumus licet iudicare probabile esse tale deli-
ctum, seu possumus iudicare probabilitatem in actu signatos parum autem addit lupra eius-
modi iudicium, aliud iudicium, quo probabili-
ter, & cum formidine direcet iudicetur ipsum
delictum: nemino enim valde arguitur, nec tam
quam de gravi iactura conqueretur, quod post
quam de ipso iudicatur reflexe, probabile esse
eius delictum, iudicetur etiam directe per al-
lensum opinatorium ipsummet delictum: Ergo
ille assensus ad mortalem culpam non sufficit.

Ita Card. de Lugo 10. 1. de inf. d. 1. 4. sect. 1. n. 2. 1.

Verius hoc longe existimo, & quidquid sit
de antecedenti illo pro fundamento prime se-
cundum exposito, abnega consequentiali. Qui mo-
per affirmationem externam absolutam, & de-
terminatam significat quis vello modo formi-
dinem, vel assensus interni insinceritatem, quam
tam significat, & habet per assensum pro-
babilius internum, quare magis est etiam ius
proximi detractione illa externa, quam internus
census. Vnde si exterius etiam ille significa-
ret eandem formidinem, dicendo, Hoc pro-
babilius ita est: nec aliunde opponetur iusti-
tiae ex eo, quod defectus occultus absque suffi-
cienti causa publicaretur: posset etiam dici, de-
tractionem illam culpam grauem minime
continere.

P R O B L . X X I I .

Materia grauius ad hoc, ut iudicium temerar-
ium de illa sit culpa grauius, est, & non est
quando temere iudicamus aliquam culpam
mortalem de proximo.

¹⁹¹ Videlicet iudicium temerarium dici,
quod sine sufficiente fundamento sit. Porro nonnulla
huius iudicij assignantur plures gradus, propon-
ti ad ipsum reducuntur. Primus est dubitatio
cum

EISCOBAR
Theol. Mor.
Tom. III. IV.
ET IV.

Sect. II. De Precepto 8. Problemata. 383

192 cum dubitamus de bonitate alicuius: dubitare autem est neutri parti adhaerere, sed suspenderre assensum. Secundus est suspicio, quando homo in alteram partem inclinat, non tamen determinatē assentitur. Sed habet quandam inclinationem, sive assensum inchoatum, quatenus probabilitē iudicat, latere ibi aliquod fundamentum ad opinandum. Tertius est opinio, seu assensus determinatus de re ipsa cum formidine tamen vel actuali, vel saltē radicali: quatenus si homo interrogaretur; an res illa esset certa; responderet, sibi certā non esse, imd fortè non ita esse, prout ipse existimat. Quartus est assensus firmus, hoc est, sine formidine implicita, vel explicita. Quintus denique iudicium externum, seu sententia condonatioria exercitus prolatā, qui ad solos iudices pertinet, de quo Volum. 7. Porro iudicium temerariū firmum (quod pertinet ad quartum illum gradū) est peccatum mortale contra iustitiam, si proximas de materia, aut re graui iudicetur. Quasi certum igitur, quae sit materia graui ad hoc, ut iudicium temerarium, hoc est, sine sufficienti fundamento, sit graui peccatum.

Ep. grauis
materia, cum
iusticio, in pro-
ximo graue
adisse pecca-
tum.

193 Non est materia graui, quando temerariū iudicamus, culpan aliquam grauem in proximo adesse. Quia aliquae sunt personæ, de quibus indicare aliquam mortalem culpam, mortale nō sit, vt si de milite profano iudices, velle se vindicare ab eo, a quo alapam accepit. Ergo fallit illa regula. Item quia aliqua sunt peccata venialia, quæ si iudices temerariū de aliquo, grauiter delinques, vt si de viro valde religioso iudices temerariū esse ambitiolum, vel frequenter mentiri. Ita Card. de Lugo citatus.

Hoc verum
effe indicio.

P R O B L . XXXIII.

Iudicium temerarium est, & non peccatum eiusdem speciei insigne cum detractione.

195 Et quidem. Quia tam per iudicium internum, quam per detractionem leditur iuste proximi fama: quod vero laedatur apud me solum, vel apud alios, non videtur esse differentia specifica, sed materialis, & secundum magis & minus. Sic P. Molina tom. 5. d. 13. n. 1.

Non quidem est. Quia si eiusdem speciei esset cum detractione, sequeretur, quod in confessione sufficeret, dicere: Peccauit grauiter contra proximi famam, non explicando, an per iudicium internum, an per detractionem: id que non solum supposita sententia probabilis,

quod circumstantie aggravantes non, mutantes speciem non sunt necessariō fatendes: sed etiam supposita contraria sententia. Tum quia non videtur notabilitē aggravare, quod fama laedatur apud duos, & non apud unum solum: tum etiam quia saltē quando peccatur per iudicium internum non deberet ad explicari, cum in omni sententia circumstantia etiam notabilitē alleviantes non debeant necessariō explicari, quando speciem non mutant. Conseguens autem est contrā omnium Confessariorum praxim, qui speciigliter de detractione & de iudicio temerario interrogant. Ita Card. de Lugo tom. 1. de iust. sect. 2. num. 32.

Hanc sententiam longē veriorem esse reor. Ratio autem, cur illa duo peccata species differant, hæc videtur esse, quia in ipsa fama, si res rius existimantē consideratur, duo sunt bona diuersas: nemp̄ notitia, quam habeo de Antonij virtute & rursus assensus, quo propter talē notitiā, quam accepi, credo positiū Antonij probitatem: quæ duo valde sunt diuersa. Nam notitia illa non est ex Debito sed eam accipio ab ipsis obiectis: assensus vero est quasi tributum, quod debeo tali notitiā accepi, quæ notitia posita, debo saltē quodā l'pecificationem eiusdem assensum. An verò fama consistat formaliter in ipso assensu, an verò notitia precedentē, quæstio erit de nomine.

P R O B L . XXXIV.

Suspicio temeraria, qua scilicet ex leuibus habetur iudicis ex suo genere, & obiecto est, & non est peccatum lethale.

196 Omnis suspicio contra proximum temeraria de malo graui, si deliberata sit, est lethale peccatum. Quia suspicio tunc habetur, quando aliquis iam non dubitat, ac ius pensus est: sed prospicit, & inclinat in alteram partem, licet nondum assensum opinatiū, aut firmum ferat: sed quilibet vir bonus grauiter ferat talē circa graue vitium de se haberet suspicionem: Ergo mortale peccatum est. Sic Banes 2. 2. q. 6. art. 3. Saloni. & Arag. ibi.

197 Nulla suspicio ex suo genere est lethale peccatum sed veniale solum. Quia suspicio de graui malo non est iudicium, aut firmus assensus, nec opinatiū, imd nec propriè est assensus; est enim vacillatio quadam circa propostum malum: Ergo peccatum mortale non est. Est tamen veniale quia vñusquisque hoc iure naturali gaudet, quoadvisque per legimā testimonia, & iudicia suā delictūm prodeat in lucem. Cura ergo huiusmodi suspicio modo aliquo hoc ius naturale violat, modo etiam aliquo, & venialiter tantum infusio existet. Ita Caier 2. 2. question. 60. art. 3. ad 3. Sotus libr. de iust. question. 1. art. 3. Sylvestr. verba Iudicium, question. 3. Nauar. ad rubr. de iudiciis, numer. 48. Valent. 2. 2. question. 60. art. 3. d. 5. question. 4. punt. 3. Fagundez Decalog. libr. 8. cap. 1. num. 18. Medin. in iurisfr. c. 14. §. 37. in 1. regn. Filliuc. art. 40. num. 12. Lessi. l. 2. c. 29. dub. 3. num. 27. 19. & 23.

Hanc sententiam puto esse probabiliorem: rem hanc effe rem hanc effe.

384 Theologiae Moralis. Lib. XXXV.

juria, quod si quis de alio concipiatur suspitionem. Sunt enim huiusmodi suspitiones humano errore procedentes communes etiam viris probis, ac timoratis. Vnde qui eas pro gradu iniuria reputaret, irrationabilis oratione nino esset, & nimis in suo honore tuendo: praecepit enim suspicio non sit affensus, sed tantum quadam ad affensem, ac iudicium concitatio. Manet ergo adhuc in suspicantis mente bona fides, & existimatio proximi licet leviter laesa, cum non priuetur ea, nisi per contrarium assensum, & iudicium Adnotarim tamen ex Soto, & Valentia ratione gratuitas materia, vel persona aliquando lethalem esse suspitionem: vt si ex leui iudicio quis suspicetur Religiosum virum esse hereticum, vel filium cum matre incestum perpetuisse, & similia: & in hoc a Caietano dissensio existimante, nunquam posse suspitionem esse plusquam veniale ex obiecto, ac genere suo.

PROBL. XXXV.

Opinio temeraria ex suo genere est, & non est peccatum mortiferum.

201 Peccatum lethale est.
Pecatum mortiferum est. Quia proximus habet iudicem, ut nemo de illo ex leuis iudicis iudicet, quisq; enim prudens id grauter ferret: sed assensus opinatius est iudicium quoddam, quo de proximo malo iudicamus, licet cum formidine iudicemus: Ergo erit peccatum mortale: maximè cù huiusmodi iudicemus, & assensus opinatius contrà iustitiam sit. Sic Salomon. 2.7. qu.60.art.3. Bannes, & Aragon. *ibid.*

202 Non est peccatum lethale.
Absolute loquendo, & ex genere suo non est lethale peccatum temerariè seu ex leuis iudicis malum de proximo opinari. Quia iudicium, & assensus opinatius absque animi firmitate de improbitate proximi non est aptus ex natura sua generare malam illius existimationem in mente, assentientis, & iudicantis. Nam eo ipso quod improbitas certa non iudicatur, non infertur positiva prava hominis existimatio, sed ad summum impeditur bona, ad quam non habet proximum ius: neque enim tenetur quis bonam existimationem positivam de alio habere, sed tantum habere illam negotiari, id est, non habere malam. Vnde si assensus ille opinatius, & iudicium temerarium ex natura sua non est aptus, malam opinionem positivam de altero generare: nec etiam erit secundum se graue malum, & ideo nec grauis iniuria, nec graue damnatio, nec graue peccatum, sed veniale tantum.

PROBL. XXXVI.

Licitum est, & non est nobis alteri imprecari malum sub ratione boni, id est, agit iudicinem peccatorum, ut convertatur.

203 Non licet.
Problema hoc, è calamo excidit cap. 13. cum de Maledictionibus sermo processit, sed nè ex lectoris notitia elaboretur, extra Chorum expoно. Requiero itaque, num licet proximo imprecari malum sub ratione boni, scilicet, peccatori iudicinem, ut ad meliorem

se fragim recipiat, filio mortem, vel parenti, ut saltum in mortis articulo à malitia reflectat? Minime licet. Quia quod non licet facere non est licet imprecari sed nulli priuato homini licet id malum alteri facere: ergo nec etiam licet id ei imprecari. Sic quidam quos prepresso nomine Fagund. *Decal. lib. 8. art. 13. m. mer. 2. i. memorat*, quorum sententiam indicat esse probabilem, dum assertit contrariam sententiam esse meliorem.

Licet omnino. Quia nò solū licet cuicunque priuato homini imprecari, sed etiā desiderare licet p. 204 malū alteri prīmō ob finē boni, & sub ratione boni: verbi grādū desiderare, ut peccatores iusti, & iudicē punitantur à iudicibus Dei ad gloriam. Deinde ob cōmune bonū: quo pacto licitum est desiderare, ut Turci conterantur, & heretici conuertantur, aut de medio tollantur, & vt bona eorum immunitantur temporaria, ac omnino deficiant. Tertiō denique ratione boni proprij honesti, vel utilitatis quo pacto fuelā à iuuenie, sollicitata optare potest ei gravem morbum, vel etiam mortem, ut cesser ab illa iniuriantur. Igitur in illis casib; in quibus possumus malum alicui sub ratione boni optare, possumus etiam illud ei imprecari. Ita D. Tho. 2.7. qu.76. art. 7. Sotus lib. 5. de iust. qu. 12. art. 1. Fillius tract. 40. num. 149. Fagund. *vbi supra*, & alij communiter.

Hoc mihi certum, existimanti quidem pri-
me sententiae fundamentum hanc quidquam efficer. Illa enim maior. 205 Quod non licet facere, non licet desiderare, aut imprecari, potest esse vera in hoc sensu. Quod non licet facere absolute loquendo, non licet etiam desiderare, est autem falsa in hoc, quod non licet facere per se ipsum, non licet etiam desiderare, ut fiat alicui per alterum, aut imprecari. Non licet enim nobis, aliquem occidere, & licet ei mortem desiderare, non licet, aliquem suis polite bonis, & licet nobis desiderare, ut ab alio spoliatur, nempe à iudice in pecuniam delicti, aut à Deo, ut relipiscat.

CAPUT XV.

Circum Famae Restitutionem.

PROBL. XXXVII.

Fama proximi debet, & non debet necessario cum periculo vita resuiri.

206
FAMA cum periculo etiam vita est restituenda, quando alter Dicitur res. restitui non potest, maxime Si tunc infamatus vir sit familiæ illius vita pericula. frisi, idque etiam ex infamia, quam quis alteri intulit, nullum in vita, aut bonis spiritualibus eueniat. Quia quanvis fama respectu vita sit res inferioris ordinis: tamen huiusmodi res ordinis inferioris sumum in tanta quantitate potest, ut iudicio prudentum, vel vincat, vel æquet pretio rem ordinis. Superioris, tanta namque potest esse vis plumbi, ut vel vincat, vel æquet auti valorem: tanta potest esse

Sect. II. De Precepto 8. Problemata. 385.

esse vis pecunia, ut aquae praestans, ino prae-
stantior, quam ipsa fama, censeatur, quamvis
pecunia res ordinis inferior sit. Tam illustris
igitur potest esse fama, ut omnium recte sen-
tientium iudicio aque praestans, ino praestan-
tor censeatur, quam miseri vita homunculi.
Sic S. lib. 4. de iust. qu. 6. art. 3. & alij, & pro-
babiliter esse docet Fagund. Decal. lib. 8. cap. 13.
num. 2.

²⁰⁷ Si ex infamia, quam quis alteri intulit non
enierat damnum in vita, vel in bonis spiritua-
lis, nemo tenetur cum periculo vite famam
ei restituere, etiam si infamatus homo illustris
profapie existat. Quia nemo tenetur pecunias
restituere cum sua libertas iactura, se ipsum
vendendo, aut tradendo in servitatem, (vt om-
nes doctores profertur), libertas enim est su-
perioris ordinis, & nullo potest pretio compa-
rari. Ergo nego etiam tenebit famam alterius
cum vita iactura restituere, eo quod vita ordi-
natur superioris. Ita Caiet. 2. 2. 6. art. 3. ad 2.
& opus 3. 1. respons. 1. Lessi. lib. 2. cap. 11. dub.
15. num. 86. Fagund. citatus. Sylvest. verb. Derra-
rio. qu. 4. casu 1. Corduba lib. 1. question. 3. 1. Fil-
luc. tractat. 3. 2. num. 236. Nauarra lib. 2. de resti-
tu. cap. 4. num. 405.

²⁰⁸ Longe hoc probabilius. Nam iuxta omnium
probabilius Doctorum placitum (vti volum. 6. videbimus)
restitutio facienda est ad aequalitatem; at ille,
qui cum vita periculo famam restituit, aequali-
tatem excedit: dat enim maius quid, quam id,
quod absulit. Quare ad huiusmodi restitutio-
nem nullo modo obligatur. Non autem abne-
go, licet esse nobis vitam aliquando pro fa-
ma proximi exponere: non quod fama plus va-
leat, quam vita, sed quod pro virtute licitum sit
vitam exponere. Attamen si ex infamia, quam
proximo intulisti, damnum vite illi obueniat,
tenetur ex iustitia cum vita etiam periculo,
famam ei restituere. Quia tunc non solum ob-
ligaris ratione famae iniuste ablare, sed etiam
ratione vita, vt paret.

PROBL. XXXVIII.

Quando fama restitui non potest, infamator ie-
getur, & non tenetur eam pecunia
compensare.

²⁰⁹ ^{Tenetur qui-} Enetur quidem. Quia qui alteri intulit
damnum centum aureorum, si non potest
aequaliter restituere, restituere tenetur id, quod
potest, vt quam proxime ad aequalitatem accedat.
Ergo quamvis fama excedat omninem pecu-
niam, tenetur infamator eam pecunia compen-
sare, vt aliquo modo ad aequalitatem accedat;
nam etiam fama fit ex genere suo praestantior
pecunia, tam tanta potest pecunia vis ex al-
tera parte accumulari, vt cumulus ille pecunia
multo pretiosior sit, omnium recte sentientium
iudicio, quam cuiusque hominis nobilis fama.
An non dicit Philosophus, Pecunia est omnium
rerum mensura? Certè aurum longe est plom-
bo pretiosior: sed tanta vis plombo ex altera
parte potest apponi, vt pretio vincat aurum.
Sic Conar. libro 1. variarum, capite 2. numero 8.
Sotus libro 4. de iustit. question. 6. numero 3. &
alij apud Fagundez lib. 8. Decalog. cap. 14. nu-
mero 12. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

mero 12. quorum sententiam ipse ait esse pro-
babilem.

Practe pro ipsa infamia inclusio alio dam-
no, quando illa publica, vel secreta, revocatione
dictorum tolli nequit, nemo tenetur ex iustitia
illam pecunia compensare. Qui a iustitia com-
punctione tantu postulat, vt restitutur id, quod
ablatum est, per id, quod communis estimacione
invalatur aequivalens: si hoc fieri non possit,
cessat obligatio, & moraliter est impossibilis.
At pecunia non est aequivalens fama, fama
enim est res Superioris ordinis, & illam admis-
sum excedit iuxta illud Ecclesiast. 41. Curam
habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit
ibi quam mille thesauri. Ergo nullus tenetur in-
famiam, quam proximo intulit, pecunia com-
penfare. Ita Nauar. sum. cap. 17. sum. 90. Lessi.
lib. 2. cap. 11. dub. 16. num. 92. Nauarra de restit.
lib. 2. cap. 4. num. 417. Filluc. tract. 2. num. 234.
Fagund. Decal. lib. 8. cap. 13. num. 5. Sylvest. verb.
De reatu. qu. 4. casu 2. Caiet. 2. 2. qu. 6. 2. art. 2. &c
alij recentiores communiter.

Probabiliter esse indicio, nullum ex iustitia
famam pecunia compensare: quod hoc
confermarim exemplio. Quemadmodum qui
non est soliendo alicuius, nec potest
damnum pecuniarium, quod alteri intulit, ob pa-
pertatem pecunii resarcire: non tenetur id re-
sarcire orationibus, ieiuniis, vel honorificatio-
ibus externis; & qui vi, aut fraude alicui
ad peccatum induxit, non tenetur ei damnum
conscientia resarcire pectinatis, qui dañum
fama proximi iniustè intulit, si alia via id re-
sarcire nequit, non tenetur ex iustitia pecunii
resarcire, nullum enim ordinem, vel connexio-
nem hac inter se habent. Dixi, ex iustitia, quia
ex charitate fieri potest, vt aliquando tenetur
compenfare pecunia, vt si infamatus sit pauper,
nec alteri videatur depositurus tristitiam inde
conceptam, nisi ei pecunia compensaretur, si in-
famatus sit dives. Ratio est, quia sicut ex cha-
ritate magis tenetur quis benefactoribus suis,
quam alius, ita ex eadem magis tenetur iis, qui
malum sua sunt passi causa. Didici ex Lessio
dico, numero 96. & Fillucio ubi supra.

PROBL. XXXIX.

Infamator tenetur, & non tenetur ad re-
stitutionem famae, si infamatus suis
virtutibus eam recuperaverit.

²¹² ^{Tenetur qui-} Non semel accedit, vt postquam quis alte-
rum infamia affectit, ipse suis rectis factis,
ac virtutibus famam perdiditam recuperavit.
Dubito in hoc eas, an infamator ad aliquasi
tenetur restitutionem? Tenetur quidem. Quia
verè causa damni fuit ergo illud resarcire ten-
etur; nam qui iniusta causa alteri est causa, in
conscientia restituere tenetur, cap. si culpa, de
injuria, & damno dato. Sic Adrian. in 4. qu. 1. de
restit. famae, §. contra predicta, in resp. ad 2.
Nauar. in repetit. cap. Inter verba, n. 86;

Non tenetur. Quia postquam ille suam famam
recuperavit, iam in illa damno non afficitur, re-
stitutio enim est, ad resarcendum damnum, hoc in
autem iam est refectum. Sicut si dominus,

vel sua, vel alia via recuperauerit aequum sibi
ablatum furto, non contetur fur amplius ad ali-
quam restitutionem. Ita Lessi. lib. 1. cap. 10. dub.
17. Sayr. in Chau. lib. 11. cap. 3. num. 14. Fagund.
Decal. lib. 8. cap. 14. num. 2. Malder. de iust. c. de
rest. in honore, dub. 11. Sotus lib. 4. de iust. qu. 6.
art. 3. ad 4. Filliuc. tract. 12. num. 148. Navarra de
rest. lib. 1. cap. 4. dub. 3. num. 37. 2. Salom. 1. 2. qu.
62. art. 2. Tolet. lib. 5. cap. 68. Sylvest. verbo De-
cratione, question. 4. Nauar. sum. capite 18. num-
ero 47.

214 Certe cum infamatus olim iam habeat, quod
Hanc elio perdiderat: iniuste queretur. Vnde si quis alterum de concubinatu infamauit, & ille ita se
purgavit, ut amplius non habeatur fides, infamator liberatur infamator a restitutionis Obliga-
tione. Et si aliquis infamauit alium de here-
si, & ideo fuit caprus ab Inquisitoribus, postea autem per sententiam declaratus fuit innocens,
non teneat infamator ei famam restituere.
Rogas, an aliquid sit restituendum, prudenter
arbitrio pro ipsa infamia, quam elapsa illo me-
dio tempore visque ad famam recuperationem
est paucus? Existimo debere fieri aliquam resti-
tutionem si putetur illam velle, (aliqui cen-
serunt condonata, nec in visu est offere illam.)
Ea autem restitutio gerenda est doloris signifi-
catione, petitioneque veniae, vel honore ali-
quo, aut laude iuxta personarum conditionem.
Lessio annotante.

PROBL. XLI.

Qui aliquem infamauit non imponendo ei
crimen falsum, sed manifestando re-
rum occultum: tenetur, & non teneat
ad tantam dannorum temporalium re-
stitutionem, ad quantam tenetur ille,
qui falso alium infamavit.

215 Vppono, eum qui alterum infamauit, fal-
sum ei impingendo crimen, teneri ei restituere omnia damna temporalia ex ea infamia
subsecuta. Quia haec infamia fuit omnino ini-
ulta, & iniuria causa efficax talis damni, &
ex illa directe omnia illa damna emerentes qui
verò alteri causam damni dat, damnum ei de-
dit censetur: quare tenetur illud restituere.
Videndum tamen est, an damnum ex tali infa-
mia fecutum sit in bonis iam acquisitis, an in
acquirendis: si fecutum fuit in bonis iam ac-
quisitis, restitutio in integrum est facienda. Si
illatum fuit in bonis acquirendis: verbo gratia
in officio, beneficio, legato, que ex voluntate
aliorum pendeant, restitutio non est gerenda
in integrum, sed arbitrio prudenter. Vnde qui
alium per iniuriam, & falso crimine per vim,
aut dolum, ab affectione beneficij, officij, le-
gati, aut honoris impediuimus, tenetur ad restitu-
tionem prudentis arbitrio, non ad integrum: quia
adhuc pendebat id ex alterius voluntate, quae
vera mutari poterat, & erat in spe: minus autem
valeret id, quod est in spe, & ex voluntate alte-
rius penderet, quam quo actu possidetur. At si
loquamus de eo, qui alium infamauit, manife-
stanto illius verum crimen, sed occultum, maior
est difficultas ad quantam restitutio-
nem dannorum tenetur. Vnde require, nam te-
neatur ad tantam, ad quantam tenetur ille,
qui falso alium infamavit.

Ad tantam non tenetur. Quia non tantum
peccat ille, quantum ille: & ideo non tenetur
ad restitutio-^{men} in integrum sed ad aliam arbitrio
prudentis agendam. Et quia praecepit cau-
sa dannorum non est criminis reuelatio, sed
ipsum crimen: reuelatio enim est solùm causa
line qua non; & consequenter infamans per re-
uelationem tantum, non tenetur ad integrum,
sed ad arbitriam restitutio-^{men}; quia nisi ille
reuelasset, ea donna non fuissent secura. Sic
Sotus lib. 4. de iust. qu. 6. art. 3. ad 4. Salom. 1. 2.
qu. 62. art. 2. qui tamen postea sententiam muta-
uit. Et Fagundez. Decalog. lib. 8. cap. 14. num. 7.
hunc esse omnino improbabilem sententiam
Soti profitetur.

Tenetur ad tantam, id est: tenetur ad inte-
gram restitutio-^{men} de damno in bonis iam ac-
quisitis, in bonis vero acquirendis ad partem
prudentis arbitrio definendam. Quia obliga-
tio restituendi non oritur ex quantitate pec-
cati, sed ex quantitate illati damni. Vnde li-
cet qui verum crimen, sed occultum renelan-
do infamat, minus delinquit, quam qui falso
crimen imponit: quia tamen aequè damnificat,
imò aliquando plus quam ille, qui falso
crimen imponit, aequè ad restitutio-^{men} ten-
etur, imò ad maiorem, si forte maius damnum in-
currit.

ESCOBAR
Theor. Mor.
Tom. III. IV.
E IV.

PROBL. XL.

Si infamia est iam oblitio sepulta, &
restitutio nondum facta: infamator te-
netur, & non tenetur adhuc
restitutio-^{men} agere.

216 Homo (verbo gratia,) cum esset innenis
statura quia puellam infamauit, falso coram aliis af-
ficerendo se illam deflorasse, quod in successu
temporis conceptum manet: meminit tamen
senex de damno dato in fama puellæ, & non
recedo, requiro, an ad restitutio-^{men} re-
neatur.

Tenetur planè. Quia damnum ingemiscit,
Tenetur planè. vt reficiatur, etiam maxima sit temporis in-
tenuit. et capitulo interfusione, neque enim tempus, aut
hos innum obliuio locum gerit restitutio-^{men}. Sic
Caiet. 2. 2. qu. 62. art. 2. ad 2.

217 Minime tenetur. Quia fama iam ceaseretur
Non tangit. restituta, & malum illud moraliter loquen-
do non durat, cum nulla illius extet memoria.
Ita D. Antopin. part. 2. titul. 2. cap. 2. §. 3. Gmf.
lib. 4. decif. cap. 137. num. 5. Nauar. sum. cap. 18.
num. 47. Lcf. lib. 2. cap. 11. dub. 18. num. 100. &
alii communiter.

218 Hoc verius esse induco. Quia facile infamia
praterita reuiniscit, si rursum in memoriam
hominum adducatur. Quare moraliter loquen-
do ex restitutio magis erit nona infamatio,
quam veris refectio mali. Quare solummodo
apud Deum de peccato in ea circumstantia est
penitendum, & pro typic restitutio non est cu-
tanda.

Sect. II. De Præcepto 8. Problemata. 387

²²² lit. Ita Salon. lib. Nanar de restit. lib. 2. cap. 4. dub. 6. num. 109. Nuar. sum. cap. 18. numer. 45. Fagund. citat. num. 8. Sayr. in Clani. lib. 11. cap. 3. num. 19. & 20. Lessi. libro 2. capite 12. dubio 19. num. 109.

Cum his sentio. Nam licet ille, qui falso
cum his sentio. Nam licet ille, qui falso
crimen imponit, plus delinquit, non tamen plus
nocte, ac rellatio cum actus sit infamia com-
mutata, potius respicit documentum, quam
nocendi modum. Porro ipsum crimen in se
sumptum non potest esse causa damni, nisi ac-
cedente eius reuelatione; vnde quandiu crimen
maner occultum, contra infamiam reuelatur,
dum probari in iudicio non potest: & sic
quatenus occultum non potest esse causa damni,
nisi reuelatur: deoque qui illud reuelat, tri-
buit illi velut viam nocendi, ac inferendam
damni. Ergo illud manifestans, moraliter loquendo,
causa principalis damni fecunda censetur: vnde
non tolum est condicio sine qua non, sed etiam
causa moralis per se, & directa omnium dam-
norum, que consequntur.

PROBL. XLII.

Damnum facti Antonium, (verbi gratia,) in pecu-
nia, & ille te graniter contra infamiam infamauit: Potes, & non potes pro rata iniuria ei
denegare pecunia restitutionem.

²²³ Potes huiusmodi facere compensationem.
<sup>Potes huius-
modi compen-
sationem fa-
cere.</sup> Quia probabilitas est sententia quae docet, infamiam pecunia debere compensari quando alter restituui non potest: de quo supra Probl. 38. Sic Sayr. in Clani. lib. 11. c. 3. m. 25. Contra reg. peccatum p. 1. n. 6. & l. 1. varior. cap. 2. num. 8. Sotus 1. 4. de ins. qu. 6. art. 3. ad 4. Corduba qu. 33. art. 2. Ludon. Lop. p. 1. Instruc. cap. 116. concl. 1. Aragon. 2. 2. qu. 6. 2. art. 2. Manu. part. 2. sum. cap. 45. concl. 2. & 3. Salon. 2. 2. qu. 6. 2. art. 1. con-
trou. 15. conclus. 1. Molina tract. 4. d. 45. Rebel. l. b. 2. qu. 10. Qui omnes afferunt, non teneri vi-
rum nobilem, & a fortiori Regem, aut Principem, restituere infamiam plebeio, quem falsò infamauit, dicendo, se fuisse mentitum; sed teneri illam iniuriam ei pecunia compensare; quia iniuria infamia, & fama ipsa pecunia pos-
t potest satisfaci. Ergo accipiens ab Antonio fame-
kacionem quam ille non refecit, poterit ei pe-
cuniā quam abstulit, retinere.

²²⁴ Non potes huiusmodi compensationem fa-
cere. Quia probabilitas est sententia contraria, nempe compensationem fama non posse cum pecunia, aut aliis temporariis boni fieri: excedit enim fama omne pecuniarum pretium, neque est vendibilis, aut pretio estimabilis. Ergo qui ab Antonio fuit infamia affectus, non potest retinere pecuniam, quam abstulit ab eo, in compensationem famae sibi ab eo non restitu-
ta. Ita Malder. de ins. tract. 7. cap. 2. dub. 8. Pe-
fantis dñe/it. qu. 12. Bannes 2. 2. qu. 63. art. 1. Fagund. Decalog. lib. 8. cap. 14. numer. 12. & alij, quos Probl. 8. memoravi.

²²⁵ Hanc sententiam probabilitatem existimo. Nam si fama alterius est ordinis, quam pecu-
nia, nec est pretio commensurabilis, qui accep-
pit iniuriam, non poterit in compensationem pecuniam ab infamatore ablatam retinere. Ipse pecuniam restituit, Antonius autem famam
Escarob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

ablatam alio modo restituere, vel reus erit omis-
sa satisfactionis.

PROBL. XLIII.

Qui alium infamauit sua crimen falso
ei affingendo, sua veram occiduum rese-
rendo, si iuranti ei, se fuisse mentitum
fides non adhibetur, tenetur, & non
teneatur testes adhibere.

²²⁶ Quid alium infamauit sua in iudicio, siue
extra illud, siue crimen ei falso affin-
gendo, sua veram occiduum, quod in iudi-
cione probari non potest, reuelando, si equalis
conditionis, & intelligat, eos apud quos
infamauit illum, non credere sua retractationi,
(quam vel cum iactura proprie fama debet
agere) quando affirmant, le fuisse montatum. re-
nerit id iuramento confirmare, ut plene famam
per iniuriam ademptam restituat. Quod qui-
dem vere iurare potest, vel quando alium in-
famauit verum illius crimen manifestando, seu
occiduum. Quia non fecit conformiter ad le-
gem charitatis: vnde potest iurare se fuisse ma-
titum, & alium tale crimen non commis-
sisse. Quasierim autem, an teneatur sic iurans adhi-
bere testes, quando nec eius retractationi, nec
ei sub iuramento id afferenti creditur?

²²⁷ Teneatur ad-
hibere testes.
Potes, ut si necessarium
fuerit expensas ad id facere, adhuc id debeat.
Quia infamator teneatur oribus modis possi-
bilibus infamato famam restituere, quam ei in-
iuste abstulit, eumque in statu, quo ante ade-
rat, collocare, hic autem modus possibilis est.
Sic Salon. 2. 2. qu. 6. 2. 4. 2. contr. 1. 3. concl. 1. Lessi.
lib. 1. cap. 1. dub. 20. num. 10. Sorus 1. 4. de ins.
qu. 6. art. 3. ad 4.

Non tenetur. Quia si nec ei iuranti credere
velint, iam id ex eorum malitia pronuntiatur: & ea
sinistra opinio, quam de alio retinent, non cen-
setur tunc prouenire ex dicto suo. siquidem ef-
ficaciter illud cum iuramento retractauit. Ita
Sayr. in Clani. lib. 11. cap. 2. num. 27. Fagund. De-
cal. lib. 8. cap. 15. num. 8. Nanar. sum. cap. 18. n. 44.
& 45. Nautara de restit. lib. 2. cap. 4. dub. 5. nu-
mer. 178.

Hoc probabilitas sententia, adiiciens, si ipse in-
famatus sibi persuadat, infamantem eam re-
vocationem sub iuramento affirmatam non
est conscientia dictum, sed ore tenus, & ad
aliorum preces, aut credit illum eam statim re-
vocat, & postulat testes, coram quibus id
affirmat: tunc quidem teneri illos adhibere: &
in hoc omnes scio conuenire Doctores.

PROBL. XLIV.

Qui se mutuo ad aliquicem infamarunt, ex-
cusantur, & non excusantur a mutua
restituzione.

²²⁸ Non excusantur. Quidam damnum alte-
ri illatum per reciprocum infamiam
non tolluntur: sicut tollitur debitum unius ²³⁰ *Nanar. sum.*
per reciprocum debitum alterius. Et quia fuisse
quanda

quando alter non posset restitutionem ab infamatore suo accipere, sequetur, quod in compensationem possit licet cum similiter infamare: quod non est admittendum; est enim hoc quoddam genus vindictae. Sic *Nasar. sym. cap. 18. num. 46. & 47. Caiet. 22. qu. 62. art. 2.*

Nauara de restit. lib. 2. cap. 4. num. 395. 6

231
Exclusantur
omnino.

Exclusantur omnino. Quia licet quis grauitate peccet in genere vindictae eum infamando, qui se ipius iniusti infamauit: tamen ille, qui alium infamauit se prius infamantem, non tenetur ad restitutionem ei gerendam, si ipse famam sibi prius restituere nolit: sed potest uti compensatione, seruata iniuria aequalitate, quantum fieri potest. Licet enim per reciprociam infamiam non tollatur damnum infamie prius datum: compensatur tamen, & tollitur debitum resciendi illud, sicut qui incendit domum eius, qui anteā suam incenderat, non tollit damnum datum, sed compensat. Ita *Tolet. 1.5. cap. 70. Adrian. in 4. q. penult. de restit. 8. circā predicta. Sotus 1.4. de iust. q. 6. a. 3. ad 4. Rebel. de iust. q. 13. Malder. de iust. tr. 7. c. 2. dub. 14. Sallop. 2. 29. 73. a. 2. controu. 2. Filliuc. tr. 3. 2. num. 2. 4. 8. Lessi. lib. 2. c. 11. dub. 25. num. 1. 33. Angles in 4. de rest. fama dub. 1.*

232
Probabiliter
hoc mibi.

Hoc iudico esse probabilius. Moneo autem seruandam esse aequalitatem, quantum fieri potest. Quia si alter alterum multo grauius infamauit, plura crimina detegendo, tenetur adhuc ad restitutionē vberioris infamiae, sicut in cibis pecuniaris contingit. Unde patet neminem posse licet illum vicissim infamare, qui se prius infamauit; est enim hoc genus vindictae, quam nemo potest licite priuata auctoritate sumere.

PROBL. XLV.

Sicille, cuius fame detraxi, mortuus sit, & damnatus in tartarum, teneor adhuc, & non teneor ex iustitia eius famam non laderere, & sāmque restituere.

233
Non teneor.

Non teneor. Quia damnati iam sunt Dei hostes, nostrique, nec sunt amplius proximi: quare obligatio iustitiae, qua solum est erga proximos, filios non extenditur, nisi forte eorum infamia in infamiam redundet aliorum. Sic *Molina to. 5. de iust. d. 28. & d. 44. ac 25. & tom. 4. d. 84. in fine 3. concl. Malder. 2. 2. tract. 7. cap. 1. dub. 8.*

234
Teneor plaus.

Teneor omnino. Quia licet damnatus iam ordinatus non sit ad eundem unum supernaturalem, adhuc autem manet noster proximus quoad naturam humanam: Ergo non debet ei illa negare, quae ut homini debentur. Igitur adhuc ex iustitia teneor eius famam non laderere, & sāmque reparare: Ita *Cardine Lugo tom. 1. de iust. d. 14. sect. 4. num. 46.*

235
A Molina
recedo senten-
tiam a proba-
biliter ita, sed
probabilioram
sector.

Equidem si P. Molina sententiam (probabilem latit) eligere velim, potero sine graui scrupulo dicere, Aristotelem fuisse totius phylosophiae ignarus, Tullium omnino imperitum, Lucretiam publicam meretricem, & alia humi simodi, quae durissima prossus videntur. An non dum peccator adeat in hac vita, est Dei inimicus? Attamen non ideo possumus eum infamare in aliis materia, inquit nec in il-

la ipsa, in qua occultè peccat. Ergo hoc, quod est esse aliquem Dei inimicum non auctor naturalem, laetandi illius famam, prohibitionem. Quod autem damnati non solū sint inimici, sed sine spe etiam reconciliationis, non videtur satis ad hanc prohibitionem laetandi famam, ciūisque restitutionis lege obligationem auferendam, sententia condemnatoria solum auctor ius ad ea bona, quibus per sententiam reus priuatur, non ad alia. Deus autem non priuavit adhuc damnatos bono fame, quam agud homines iuste possident: cur ergo potero eos impune mea auctoritate hoc bono priuare, nec restituendi contraham obligacionem? Hac me abstrahunt à P. Molina sententia, & ad Cardinalis eminentissimi mentem applaudenda alliciunt.

PROBL. XLVI.

Cum Petrus de Ioannis vito loqueretur, alij per errorem de Paulo intellexere, & ideo Paulus apud ipsos fama patitur detrimentum: Petrus ex iustitia tenetur, & non tenetur ex iustitia ab auditoribus errorum auferre.

Non tenetur ex iustitia, sed ex charitate. 236 Non tenetur Quia narratio Petri non est causa directa illius infamie, sed prava auditorum intelligentia. Sic *Lessi. lib. 2. cap. 11. dub. 22. num. 19.*

Ex iustitia tenetur. Quia si te portante lucernam, scintillam ex ipso erumperet in vestes, vel in alia pretiosa Ioannis mobilia, te vidente, & aduertente: non solum ex charitate, sed etiam ex iustitia deberes, si facile posses, eam extinguere; quamvis enim non tua sola actio, quia caute lumen portabas, sed ventus, vel aliquid aliud scintillam excusserat, ut tamen ex tua actione aliquo modo ortum haberet, & ad debitum diligentiam pertinet circumcidere, ne in ipso transitu aliquid ignis decidens alii noceat. Sic ergo licet Petrus caueat, & aliquid exequiocatione Ioannem nominauerit, in ita tamen circumstantiis, supposita auditiorum hebetudine, vel audiendi difficultate, ex Petri actione oritur ille error, & ad debitum loquentis spectat curare, ne auditores ex occasione de alio id accipiant; quare non sola charitas, sed & iustitia etiam obligat ad errorem corrigendum, si commode Petrus possit. Ita P. Molina tom. 5. de iust. d. 40. num. 3.

Ei quidem adhæreo, monens, obligationem praefatae illum errorem audientium corrigit, inculpabiliter a Petro positum, non oritur propriè loquendo ex iusta acceptance: haec enim non est propriè restitutio, sed est obligatio non laetandi famam alienam per propriam actionem, seu procurandi, ne ex mea actione proximi fama laetatur, quae obligatio est directa, & immiediat. Poterat verò, si hi ut obligati Petrus non satis facit, & propter eius culpabilem moram Pauli fama laetatur, orietur obligatio restituendi damnum illud ex iusta acceptance, seu lesionē famae, quae ex Petri missione iusta facta fuit.

PROBL.

Sect. II. De Præcepto 8. Problemata. 389.

PROBL. XLVII.

Obligatio restituendi pro fama lesa transit, & non transit ad infamantis heredes.

²³⁹ *Transit ad heredes.* **T**ransit quidem Quia quando fama iniurie ablastra non restituatur debet pecunia compensari, quare cum fama restituatur a defuncto infamatore non sit, debitum illud, qua parte erat ad compensandum pecunia, debet a herede restituere, sicut alia pecuniarum debita. Et quia si etiam alter poterat defunctus, quam pecunia, debitum illud extinguere, scilicet compensando famam ablatam laudibus infamati, vel honore exhibito, vel orationibus & suffragiis pro defuncto infamato oblatis: sic possunt heredes his omnibus modis debitum illud compensatione pecuniarum extinguere. Sic Adrian. quodlib. 11. q. 1. li. 8. Nauar. sum. c. 18. n. 46. Molina de iu. 1. to. 3. d. 45. n. 3.

²⁴⁰ *Ad heredes non transit.* **M**inime transit. Quia heres solum succedit defuncto in ordine ad iura, & debita fortunaru, non infama, neque in fama debitis. Nec defunctus contraxerat ante mortem ea de causa aliquod debitum pecuniarum nam debita bonorum viuis ordinis nos debent solvi, aut compensari in bonis alterius ordinis, quando non possunt in suo ordine restituiri. Ita Lessi. l. 2. c. 11. dub. 21. Lugo. de iu. 1. 2. d. 5. sect. 1. n. 8. & alij apud Lessium.

²⁴¹ *Hoc verius mihi.* **H**ac planè sententia verior est prima. Adnotarium tamen, si infamia iniuste illata causa fuit, quod infamatus passus sit in bonis fortune damnum vel positivum, vel negativum, saltè propter locrum aliquod, quod ea de causa ei cessauit: sicut defunctus tenebatur totum illud damnum compensare pecunia, sic teneri eius heredes, qui eiusmodi defuncti onera simul cum hereditatis commode debent subire.

PROBL. XLVIII.

Rens legitimè imo non legitimè interrogatus negans delictum, tenetur, & non tenetur ad restitutionem accusatori, & testibus, quibus iniuriam intulit, quatenus videatur implicitè affirmare eos falso accusasse, & testificatos fuisse.

²⁴² *Tenetur plus.* **T**enetur planè siue legitimè siue non legitimè sit interrogatus. Quia si legitimè interrogatur, verum delictum debet manifestare, idque abnegans accusatorem, ac testes infamari. Si non legitimè, debet ad vitamdam dannum accusatoris ac testium vii aliquibus verbis sobriis ad conseruandam corū famā: gr. dicēdo. Nō existimet illū calumniator, credo enim eū recta intentione ductum posse probare se suam posse intentionem. Quia si etiam non legitimè interrogatus possit se iure defendere etiam cum damno accusaris, id enim agit cum inculpata tutela moderate, debet tamen non excedere in sui defensione, sed vitare, quantum fieri possit accusatoris ac testium infamiam: aliqui delinquent contra iustitiam, sicut qui cum posset ariter evadere, aggressorem interimit, peccat contra iustitiam & ad restitutionem tenetur. Sic Molina 10. 5. d. 43. n. 1. 2. & 3. cum aliis multis.

²⁴³ *Non tenetur.* Non tenetur, siue legitimè, siue non legitimè interrogatur. Quia si reus non interrogatur legitimè, non apparet, cur peccet contra iustitiam crimen abnegando, licet inde accusatoris ac te-

stium fama detrimentum patiatur: nam communiter detrimentum illud leue est, omnes etenim putant, reum iure suo visum, & abnegasse crimen, quod non est legitime probatum: nec ideo iudicant calumnias pres accusatorem, ac testes existit. Et quia si etiam refutaret graux famae accusatoris detrimentum, reus non est causa illius positiva, sed solum non cooperatur ad eius famam defendendam. Quod si legitime interrogetur, & abneget solum verum crimen, non peccat contra iustitiam in accusatorem, & testes, quoniam fama ea de causa aliquid patitur. Quia reus non tenetur ex iustitia erga accusatorem, adiuuare eum, & bona facere eius accusationem vel defendere eum ab infamia, quam ea de causa potest incurrere. Nō enim est causa positiva eius damni, sed solum negativa, quatenus cum non adiuuat, sed possit, ad quod ex iustitia non tenetur. Ita Cardi. de Lugo. 1. 1. de iu. 1. 15. sect. 1. n. 13.

²⁴⁴ *Auditio testium.* **S**co primam sententiam communem esse, eamque tenere Adrianum, Richardum, Sylvestrum, Sotum, Nauarrum, Maiorem, & Gabrielē citatos a Molina; Attamen Cardinalis præferventem. Quam adeò veram existimo, vt licet crimen reo oppositum, publicum esset, adhuc reū illud in iudicio abnegando non committere contraria accusatorem, ac testes iniuriam affirmem. Pone enim, aliquem crimen publicum improprietate tibi. Nunquid tu ex iustitia teneris illud positivè confiteri, aut negare, n̄ ille mea laxa reputetur? Quis id affirmet. In his ergo casibus si que infamia accusatori oritur, à reo non procedit, sed ab accusatione non probata: nec ideo accusatoris fama lēditur quia reus negat propriè loquendo; sed quia accusator obiecit id, quod non verificatur, nec comprobatur.

PROBL. XLIX.

Si auditores per simplicem retrahitionem non credant, teneri, & non teneri iuramentum adhibere.

²⁴⁵ *Minime debet.* **M**inime debes. Quia pēc S. Thomas, nec alij antiqui Doctores talis obligationis meminere: At si talis adesset obligatio, impossibile videtur à tot sapientissimis viris hanc fuisse annotatum. Sic Philip. Faber, de rest. in 4. dist. 1. 5. q. 3. d. 53. c. 1. n. 32.

²⁴⁶ *Debet profecto.* **D**ebet profecto. Quia qui pēc in iuriam lēditur, tenetur efficeret totum id, quod necessarium est, ad resarcendum damnum illum, si id non sit adēd difficile, vt longe excedat damnum, quod illum est proximio. At cum iuramentum sit medium facile ad illum finem, non est, cur excusatetur ab eo adhibendo infamator, si necessarium sit, ad fidem conciliandam. Ita omnes ferē alij Doctores, quae memorat, ac sequitur Card. de Lugo 1. 1. de iu. 1. 15. sect. 2. n. 26.

²⁴⁷ *Iam affirmatur.* Equidem ex eo, quod illa quā non sit ab antiquioribus excitata, non sequitur, non teneri iuramentum adhibere infamandum, si auditores simplici retrahitioni infamatoris fidem nō exhibuerent: multa enim veritatum resolutiones ab antiquis fuerū pretermis, quas recentiores expellere. Igitur cum iuramenti confirmatio medium sit facile ad fraudandam auditoribus retrahitionem, non video vnde nam infamator ius excusari valeat. Alioquin si necesse esset ad re-

K 3. Situendam

ESCOBAR
Theor Mor.
Tom. III. IV.

ET IV.

390 Theologiæ Moralis Lib. XXXV.

stituendam famam post grauissimam infamiam iniuste illatam, diuos aureos expendere, non obligaretur ad eas expensas homo diuus, qui facile id efficeret posset, mut non tenetur, ad exhibendum iusurandum, quod adeo facile geri valeret.

ditores adhuc in priori credulitate permaneant, nisi aliunde fundamenta alia habeant ad perfundendam in sententia.

PROBL. L.

Quando auditores nec adhibeo iuramento, aut testibus credere volunt, infamator tenetur, & non tenetur aliud adhuc medium resarcendi famam proximo a se ablata procurare.

248
*Ad nihil
aliud destra-
tor obligatur.*

Resoluti supra adhibendos esse testes, si auditores iuramento confirmata retractationi fidem non praestiterint. Iam vero queritur, num infamator teneatur alia media procurare, si auditores retractationi iurecurando ac testibus confirmato non credunt. Porro ad nihil amplius detractor obligatur. Quia iam non ipse, sed auditorum peruersitas, & obstinatio perseverantis infamia caula censemur. Sic Leffl. l. 2. c. 1. dub. 10. & alij communiter.

249
*Obligatur at
alia adhuc
media prece-
randis.*

Tenetur equidem ad alia adhuc media procuranda. Quia quod auditores post iuramentum expressum, ac testes adhibitos in sua opinione permaneant, non tollit obligationem restituendi a detractor, qui hunc toti damno consequenti causa dedit. Neque enim tenetur solùm ad damnam qua necessarii euenient, sed etiam ad illa, quae ex noua aliorum malitia, & iniustitia consequuntur. Nam si (ex gr. furatus es centum Antoniu), & postea tamen ei per famulum immittas, qui iniuste ea sibi retinet: tu quidem conscient pœna rei, debes Antonio restituere; quia vero adhuc Antonius sua erat pecunia ob iniuriam a te illatam. Ergo quod auditores in calu nostro iniuste opinionem malam retineant, non excusat infamatom ab onere restituendi, quia diu proximus ob iniuriam ab eo illatam totum hoc damnum incurrit. Ita Molina to. 5. d. 41. n. 4. Lugo 10. 1. de inst. d. 15. sett. 2. n. 17. Adrian. in 4. q. de rest. fama in principio.

250
*Misere me-
sophylico hoc
verum puto.*

Hoc mihi etiam videtur in rigore metaphysico magis consequenter procedere. Nam regula generalis est ut quoties res per iniuriam ablatas perit, anè quam domino restituatur, ita ut peritura similiter non esset apud dominum etiam non fuisse ablata: roties tenebas ad copias andu daram, qui eam iniuste absulisti, quia occasione iniurie illata res perit. Unde si libros Antonij furatus, eos nauclero tradidisti alio deferendos, ipse vero in odium Antonij proicit in mare, ne Antonio possent restituere tenuis procudibio, corus valorem Antonio reddere: quia peritio non fuissent nisi tua præcessisset iniuria. Cum ergo in casu nostro auditores nouam illam iniuriam incredulitate & obstinatione sua proximamente infamato non intulissent, ut eus infamiam conservarent, nisi tua iniuria præcessisset, nam tui testimonij prætextu, licet mereret & iniuste suam prauam credulitatem retinenter: consequens est, ut tibi etiam damnum illud imputetur, quod ex tua detractione ortum habuerit. Dixi tamen In rigore metaphysico ita consequenter dicendum, quia moraliter, & in ordine ad proximam vix unquam contingit, quod post detractionis terraitionem, & iugementum interpositum ac tecles in maiorem confirmationem adductos, au-

Petrus Antonius in materia castitatis ipsius in fama uirginitatis, & non potest ei famam restituere, laudando eum in aliis materiis, quando non ad est a ius modus famam lesem resarcendi.

Non sufficit, ut restituatur Antonii fama letanis eius. Quia sicut diximus non debere pecunia restituiri pro infamia, quando fama restituiri non potest, quia iustitia iniicit solū æqualitatem, quae æqualitas obtineri non potest nec quoad totū, nec quoad partem debiti oblatione pecunia: fama enim ipsa eodem modo laeta, & amissa remaneat sicut antea. Idem ergo dicendum quando aliquis diffamatus fuit in materia castitatis. Nam quantumvis illum laudes in aliis materiis docte in iusticie liberalitatis, &c. fama tamen circa castitatem æquè remanet laeta, & amissa sicut antea. Ergo illa restitutio nihil defugit ad finē æqualitatis intentum à iustitia. Card. de Lugo to. 1. de inst. d. 15. sett. 2. n. 12. docet, propter hoc argumentum dubitare posse de obligatione restituendi per laudes in aliis materiis.

Sufficit quidem, ut fama restituatur Antonio, cum in aliis materiis laudando, quando alius modus non adest famam lesem resarcendi. Quia licet non sit eadem numero fama, quae redditur, est tamen in eodem genere, ita ut omnino fama amissa æquivalere videatur. Neque enim iustitia intendit æqualitatem, ut velit id omnino restituiri, sed satis est, quod sit ita æquivalens id, quod redditur ut moraliter ac in ordine ad vslus humanos idem censeatur. Nam si gemmam extraordinariam alienam in mare proteriles, deberes pretium reddere, licet moraliter posset alia similis gemma tali pretio comparari. Ita Leffl. l. 2. c. 1. dub. 2. n. 10. Lugo citatus.

Idem prout affirmo. Quia licet pecunia in librum ordinem ad vslus humanos non deseruit ad idem, nec supplet pro fama amissa, quia fama alterius aliorum est ordinis: fama autem in aliis materiis, & eius augmentum potest in ordine ad vslus & coniunctum humanum eodem fere modo defugire ac defectum fama in alia illa materia compendiare, eiusdem enim generis seu ordinis & laudatio. Facer autem mihi displace, quod amicissimus meus Diana 1. 1. 5. r. 1. 1. 10. abfolita concludit, scilicet ad nihil aliud teneri diffamatores, quam ad laudandum eum, quem prius diffamauerat. Hoc enim licet verum sit quando non est alius modus famam lesem resarcendi, non tamen quando aliis modis directe potest resarcire fama in eadem materia, cum nemo condens sit initius ad commutandam famam suam in yna materia profana in alia, sicut neque ad accipiendo vestem pro libro, si liberipre restituiri potest.

PROBL.

Sect. II. De Precepto 8. Problemata. 391

PROBL. LII.

Infamator tenetur, & non tenetur lesans proximi famam restituere non solum apud eos apud quos eam lesit, sed etiam apud illos, quibus ipsi possunt dixi.

²⁵⁴ *Non tenetur.* **N**on tenetur, sed sufficit, apud auditores immediatos satisfacere. Quia cum verba in infinitum promulgantur aliis aliis referentibus impossibile est, detractorem apud omnes satisfacere. Sic Philippus Faber de rebus in 4. dist. 15. q. 3. d. 3. c. 1. n. 37. citans Alensem.

²⁵⁵ *Tenetur omnes.* **T**enetur omnino. Quia totum illud damnum, & infamia sublegunt procedit ex iniuria detractoris praesertim si alij rem licite post modum manifestant exitimantes illam veram, ac publicam esse: Debet ergo detractor totum damnum, cuius ipse caula iniusta sit, resarcire. Ita Nauarra de rot. 1. 2. c. 4. n. 43. Lefsi. l. 2. c. 1. dub. 2. o. m. 1. 1. Turrian. de iust. d. 3. dub. 1. n. 9. &c. alij communiter. Huiusmodi tamen adiiciunt distinctionem. Nam si detractor id dixit alicui, vel aliquibus sub secreto, vel personis talibus, qua non videbantur vterius rem publicatur, sufficit, apud ipsos retractare. Secus si nec subfcreto, nec talibus personis rem manifestauit.

²⁵⁶ *Auctoritatem iuridicam.* **P**rofecto sententia haec stando ratione verisimiliter videtur. In contrarium tamē est, praxis communis tum confessorū, qui ad hoc solum obligat penitentes, ut apud eosdem retractē, quod iniuste dixerunt: tū etiā ipsorum penitentium, qui siue ante confessionem, siue post illum sufficienter videntur sibi satisfacere si apud eosdem retractēt, nec de alia satisfactione curant. Quod etiam in aliis materiis assolet obseruari. v. gr. si aliquis errorem apud alios docuit, satisfacere creditur, si apud eosdem contrariū doceat, & errorē fateatur, si in concione quis dixit, non esse preceptum ieiunij tali dies statim eisdem auditoribus contrarium edicere. Et tamen continget, auditores illos iam apud alios contraria doctrinā dissemināre. Hac ergo communī praxi supposita fator, licet attēta obligatione contraria ex iniuria præterita, quod detractor get se loquendo, teneatur resarcire famam apud auditores immediatos & immedios; de facto tamē communiter ab hac obligatione liberari ut in plurimis, partim propter impotentiam moralē, vt Faber aiebat; partim ac potissimum, quia ei ipso, quod apud immediatos auditores detegit satisfactio, vel iniuria, videtur illis implicitē committere, vt ipsi hāc suā retractationē apud alios diuident, quibus rem illā fortasse dixerant. Dum autē immediati auditores munus illud, ac cōmissionem nō reiciunt, exp̄lē, implicitē videntur acceptare. Hec ex sapientissimo meo Cardinali de Lugo vbi supra.

PROBL. LIV.

Qui aliter potest suam famam tueri, & tamen vult eam tueri detegendo detractoris vitia occulta; delinqut solum contra charitatem, non contra iniuriam: & contra iniuriam procul dubio delinqut.

²⁵⁷ *Peccatis contra charitatem.* **Q**uestierim, an si possit aliter tuam tueri famam, & tamen vult eam defendere detegendo detractoris vitia occulta, vt eius de te testi-

monium valcas insinuare, peccates contra iniuriam: non contra charitatem. Peccas contra charitatem nō cōtra iniuriam. Quiā non teneris ex iniuria cōfuges ad omnes alios tuēdi propriā famā, recipies detractionis ius habet, vt eius nomini parcas in defensionem tui, cum ipse suā famam suam oppugnet. Sic stando rationi, Lefsi. lib. 2. cap. 11. dub. 2. 5. num. 133.

²⁵⁸ *Peccatis contra iniuriam.*

Contra iniuriam delinqut. Quia cum detractione illa solum sit licita in defensionem, cessante defensionis necessitate, nō est vnde licita remaneat, atque idee erit iniusta; nam proximus ius habet, ac retinet, ad suam famam, quādū nō est necessē illam latē ad tuā defensionem. Sicut si absque necessitate occideres, vel vulnere aggressorem iniūstum, cum posset absque graui in commendō eius ictus declinare, peccares cōtra iniuriam excedendo necessarie tutelē moderamē. Ita Lugo tom. 1. de iust. d. 15. sect. 3. num. 49. & alij communiter.

²⁵⁹ *Idem M. Vero.* **N**on est ab haec sententia recedendum, quam Lefsi. ampliatur propter communem Doctorū autoritatem, licet stando in ratione professus fuerit, esse solummodo contra charitatem.

PROBL. LV.

Quando in occulto Iesus fuit honor alicuius, est, & non est satisfaciendi obligatio.

Quando contumelia vel iniuria contrā hominem occulta fuit, atque adeo nullum aliud dānum in fama, vel aliis bonis post se reliquit, nō est obligatio restituendi præcisē propter contumeliā, vel dehonorationē. Quia restitutio tendit ad reparandum dānum illatum. Ergo quando ī dānum iniuste illatum omnino cessauit, nulla erit obligatio restituendi. At in predicto casu totum illatum dānum transiit, & per consequens omnino cessauit. Nam totum dānum fuit in honoratione contra testimoniem extēnam externi cultus, que iūne debebatur: postea verò supponimus, non amplius negari talē testimoniū, sed saluatione honorificā, & alijs signis externis exhiberi ei cultum debitum iuxta tui status conditioñem, ac dignitatē. Ergo ī nūne non patitur ullū dānum propter præteritam iniuriā, quæ occulta fuit, & ratione illius à nemine mortuus despicitur. Sie P. Molina 10. 5. d. 46. n. 5. 6. & 7.

Etiam si in occulto sit, potest esse iniuria gravis, & omnis huiusmodi gravis obligatio. dehonoratio parit ex debito iniuriae restituendi obligationē. Quiā ex contumelia præterita, quādū contumeliosus nō satisfacit, aliquod dānum censetur permanere in eo, qui contumelia fuit affectus. Nā negari non potest, quādū contumelias v. gr. colaphum passus, postea etiā, quādū ei nō satisfit, dolet nīmū de contumelia accepta: quod quidem non agit, postquam vindicavit iniuriā; quia iam tunc videtur sibi malum à se expulisse, quod ante patiebatur. Ergo aīa non dolebat solum ob iniuriā mērē præteritā, sed ob illam adhuc morales manentem: alioquin post vindicatam adhuc doleret, cū adhuc iniuria præterita fuerit. Fatendū igitur est, ex contumelia præterita, quandiu per satisfactionem, vel vindictam nō auferatur, manere aliquod malum morale præses, quod sit obiectum doloris, ac tristitiae: nā de morbo, vel dolore capitū merē præterito non tristamur, postquam omnino transiē, nec aliquid prorsus reliquē imō de recepta sanitate letamur.

392. Theologie Moralis Lib. XXXV.

letatur. Post contumeliam autem non gaudet homo quasi decepto honore, & malo transacto: sed potius tristatur, ac dolet; qui malum illud non omnino transit, sed adhuc moraliter perseverat, quasdiu per debitam satisfactionem non tollitur. Ita Card. de Lugo to. i. de iust. d. 15. fol. 4. n. 54. 55. & 56. ex communis Doctorum sententia.

²⁶²
Hoc longe
probabilius.

Hoc longe probabilius esse iudicarim, quod ex exemplo confirmo. Qui principem in occulto colapho cederet, si postea nulla satisfactione exhibita pergeret communi, ac solito honore, cum eo agere, eo ipso videtur eum contemnere, & negare reverentiam tantè dignitati debitam non ostendendo per signa extra ordinaria displicientiam de illata iniuria, & procurando ei satisfacere. Similitè ergo cum proportione si

equalem contumelia, vel colapho lœsti, conteneremur ipsum, si nulla satisfactione exhibita, aut venie petitione, communis solùm hominum illum excepis, qui contemptus nouus est quotidiè, ac continuatur, quandiu pro illata iniuria non satisfacis, si potes, exhibendo tunc honorem, quantum offensa dignitati in talibus circumstantiis debetur, ne contemni sensueris. Debetur ergo ex iustitia restitutio, seu satisfactionis etiam pro contumelia occulta; quia damnum non est merè præteritum, sed presentes, & continua de honorario per continuatam omissionem maioris honoris exhibiti, qualis in talibus circumstantiis tali homini secundum suam dignitatem debetur. Hæc circa Decalogum expeditissime sufficiat, si aliquid requisiheris. Volumen proximum de Iustitia & iure restituet.

AD DOMINAM MEAM
EPILOGVS.

IBI debentur ô Domina, ha mancipij tui circa decem Decalogi Precepta annotationes: egregia namque eorum obseruatrix extitisti. Nec enim, (uti obseruauit Augustinus) beata ex utero, aut uberbis solummodo, sed magis ex Preceptorum Dei obseruatione, Filio attestante, praedicabilis ostentaris, Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Id Gabriel ostendit, cū dicit Ave gratia plena, Dominus tecum, ostentans tam immensam gratiam plenitudinem ex Decalogi obseruatione profluuisse. Etenim si verbis Archangeli addas Maria, quod Ecclesia interserit, & Benedicta tu inter mulieres, quod Elisabeth adiecit, decem particulas expones, quies auctore Richardo Laurentino decem Decalogi Precepta designantur. Ut scilicet eadem Salutatio Angelica, qua te gratia plenam afferit, innuit simul, undenam tam mirabilis gratia plenitudo dimanavit.

Laus Deo, Deipara, Iosepho, Ignatio, Antonio.

INDEX